

OSZK

Magyar Széchenyi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

66 6

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

EGYETLEN

**ÚT: A MAGYAR
PARASZT.**

82.608

2003

ÍRTA:
BAJCSY-ZSILINSZKY ENDR

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

EGYETLEN ÚT: A MAGYÁR PARASZT

ÍRTA

BAJCSY-ZSILINSZKY ENDRE

KELET NÉPE KIADÁSA 1938.

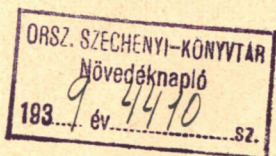

BUDAPEST, ATTILA-NYOMDA R.-T. II., SZÁSZ KÁROLY-U. 3—5.

82608

Felelős kiadó: *Bajcsy-Zsilinszky Endre.*

5913 Attila-nvmda részvénytársaság Budapest,
II. kerület, Szász Károly-utca 3-5. Telefon: 150-080.
Igazgató: Kulcsár Andor.

Előszó

Ez az írásom röpiratnak indult és majdnem könyv lett belőle. Nem örülök e szándékom nélkül való megnövekedésének, mert így nyilván kevesebben fogják végigolvasni. Írásom azonban szinte magától nőtt, mihelyt a magot, egy gyökeres birtokreform tervét, újból belevettem a magyar sorson, a magyar jövőn való aggodalmaim és töprengéseim szívem vérével és keserű könnyeimmel öntözött földjébe.

A magyar föld kérdése épen 21 esztendeje foglalkoztat, izgat, kínoz. Első földreformtervemet 1917-ben a lövészárokból gondoltam el és vettem papírra, hosszabb harctéri nyugalom idejeiben. Elmondhatom, hogy a föld alatt írtam, huszárjaim építette fedezékben, ezt az első tervet s azóta soha nem volt életemnek olyan szaka és fordulata, amely eltántorított volna attól a valósággal lelkembe és idegeimbe égetődött meggyőződéstől, hogy a magyarság jövője — a fajtaé, a népé, az államé, a szentistváni birodalomé, — a magyar parasztság sorsa alakulásának függvénye. A magyar föld népének virulása hozhat csak kedvezőbb fordulatot, egy kis szerencsével új nagyságot és dicsőséget is számunkra, az ő sorvadása pedig csak a nagy magyar célok összezsugorodását, a történelmi mértékkel mért Magyarországot pusztulását eredményezheti.

Mélységes és rendíthetetlen meggyőződése, hogy 1918-ban is épúgy megmentette volna ez a nagyszerű magyar földműves nép a történelmi Magyarországot, mint amilyen hallatlan erővel, vitézséggel és világra-

szóló dicsőséggel védelmezte és mentette át Világosan keresztül is 1848-ban és 49-ben, — ha a háború előtti évtizedek csak távolról is hasonlítottak volna nemzeti emelkedettségben és szociális színvonalban a Kossuth Lajos nemzedékének 48 előtti reformkorszakához. De ez a századfordulós, a milléniumi parádékat rendező nemzedék nem az utolsó magyar szabadságharc nemzedékéhez hasonlított, hanem a Mohácséhoz, amely a maga idejében épúgy megtagadta volt Mátyás királyt, mint emez Kossuth Lajost.

A Hunyadiak nagyvonalú és a legnagyobb Árpádok hagyományaiba mélyen gyökeredző jobbágypvédő, szegénypvédő, politikailag a középbirtokos és kis nemesekre támaszkodó kormányzati rendszerét a nagy király halála után még évtizedek multán is gyűlölettel emlegették a nagybirtokos kiskirályok. Annál több szeretettel emlegette a szegénység. „Énekbe foglalták nevét s tetteit — írja a kiváló történetíró, Takáts Sándor — s a szomorú dal ajkról földre járt. Az urak vad haraggal hallották ez énekeket. Jaj volt annak, akit az ilyen éneken laptak. Eörsy Zsigmond uram levelében világosan írja: „Ifjúságomtól fogva sok főrendek között való szolgálatomban azt is megtanultam, hogy nem jó Mátyás királyról szegénynek éneket mondani! . . .”

Igy valahogy volt ez a háború előtt is: nem volt hasznos dolog Kossuth Lajos hívének lenni, különösen pedig sokat emlegetni a jobbágyszabadtítást, és követelni annak politikai, gazdasági, szociális és művelődési természetes következéseit. Mátyás király szelleme még bizonynyal megnyerte volna a mohácsi csatát, mint ahogy Kossuth Lajos szellemi örökségének megelevenedése megnyerhette volna egy nagy, egy óriási, „utolsó” katonai erőfeszítéssel 1918 végén a történelmi Magyarországot. Hát még, ha az Amerikába és más világrészekbe szétszóródott magyarság is itt bent maradhatott és élhetett volna s védhette volna a maga kis portáját és vele országának ősi határát!....

A XX. századra forduló években divatja támadt egy gyalázatos gondolatnak, amely a magyar paraszt-

ságot mindenáron szembe akarta fordítani a szent-
 istváni birodalom e g é s z multjával, e g é s z véres és
 dicsőséges történelmével. Nos, Mátyás király egészsé-
 ges és diadalmas magyar birodalma és Kossuth Lajos
 szabadságharca épúgy kitörölhetetlen ténye a magyar
 históriának, mint a mohácsi nemzedék vagy a háború
 előtt való életirányító magyar nemzedék silánysága.
 De ez a történelemellenes gonosz agitáció csak azért
 érhetett el átmeneti sikereket évszázadunk elején, a
 nemzet és a magyar birodalom legsúlyosabb válságai-
 nak éveiben és sorsdöntő perceiben, mert egy gyarló
 középosztály, egy vezetésre méltatlan „vezető” osztály,
 egészen szűk társadalmi rétegek számára igyekezett
 kisajátítani a magyar nemzetet és megfélekedezett a
 nagy magyar dolgozó rétegekről való gondoskodás leg-
 elemibb feladatairól...

A központi hatalmak háborús veresége elemi
 erővel kellett volna, hogy fölrázza a magyar önvéde-
 lem szunnyadó ösztöneit és toldimiklósi erőit 1918
 őszén, de a szegény magyar nép, mely a világháború-
 ban a legtöbb vért vesztette, franciáknál és szerbek-
 nél is többet s minden háborút viselt népnél többet ál-
 dozott elesettekben, nemcsak testileg, de lelkileg is fá-
 radt, halálosan kimerült volt, mikor ki kellett volna
 állnia az ezeréves határookra, főleg pedig nem élt ben-
 ne, nem mozdult, nem gyujtott benne az a szent hit,
 amely Kossuth Lajos seregeit 70 évvel azelőtt előre-
 lendítette volt. Egy ilyen méretű és hőfokú erőfeszít-
 éshez olyan i g a z i nemzeti politika kellett volna a
 háborút megelőző évtizedekben, amely végre a szó
 teljes értelmében nemzetté emeli a népet és fölismeri
 az elemi igazságot, hogy i g a z i magyar történelmet
 és v a l ó b a n szentistváni magyar birodalmat nem
 lehet keskeny vállú és kicsi számú középső és felső
 rétegekre építeni, hanem csak a magyar nép — és a
 velünk együtt sok évszázadok óta együtt élő testvérné-
 pek — s z é l e s v á l l a i r a.

Sajnos, ezt a nagyon egyszerű igazságot, ezt az
 elemi leckét az összeomlás óta sem tanultuk meg. Ma
 új világerők szorongatják a magyarság faji, népi, nem-

zeti és állami létét és határait s ugyanakkor óriási történelmi feladatok merülnek föl szemünk és lelkiismeretünk előtt, amelyek az ősi magyar hivatás újrafelvételét követelik tőlünk. Gyarló középosztályunk azonban a maga kis silány játékait űzi, a széles szemhatárok összezsugorodtak előtte, ösztönei nem diktálhatják a helyes irányt, mert történelmi ösztönei elsovadtak és még annyi sütnivalója sincs, hogy

legalább segítséget kérjen — idejében — az egyetlen igazi, megmaradt nagy erőtlől: a nyomorúsága ketrecébe zárt, oroszláni nyugalommal szenvedő és sorvadozó magyar parasztságtól.

Millió és millió hold földdel kell meggyarapítani a magyar paraszti nép létalapját és azon kívül sokminden egyébbel megjavítani sorsát, megkönnyíteni és szebbé tenni életét.

Nem is csak szociális és emberi igazság beteljesítésére, hanem még inkább azért, mert

a magyar gondolatot, a magyar önálló szellemi életet, a független magyar államot, melyért tíz évszázad magyar nemzedékei szenvedtek és vérezték szinte emberfölötti módon és mértékig, s velük a nagyszerű és Európa számára is pótolhatatlan magyar történelmi hivatást: csak ez az így megerősödő, önbizalmában megszilárduló, ellenálló és cselekvő erejében megsokszorozódó magyar Paraszt mentheti meg.

Senki, senki, senki más!!

Magyar történet — magyar parasztság

Akiben magyar lélek lakik s akiben csak félig épek a magyar ösztönök, kell hogy érezze: olyan időponthoz érkezünk, amikor a történelem elmozdul a holtpontról.

A magyar történelmi gondolat és a néprajzi elv

Abban a diadalmas tényben, hogy visszakaptuk a magyar Felvidék tulnyomó részét, nem álmaink és vágyaink részleges beteljesülését kell látnunk elsősorban, hanem indítást és indulást. Sohasem fogunk odáig alacsonyodni, hogy a magyar történelmi állameszmét megtagadva elfogadjuk Kelet-Középeurópa legfőbb vagy épen egyetlen újjárendezési elvéül a néprajzi gondolatot s belenyugodjunk abba a gyalázatba, hogy 1938-ban, történelmünk legnagyobb alakjának, a keresztény magyar birodalom megteremtőjének, Szent Istvánnak 900 éves jubileumi évében, a szentistváni gondolatot az „előkelő idegen” Wilson professzor úr elveivel cseréljük föl.

Nem szeretném, ha félreértenének: Wilson elnök pontjai közül elfogadjuk a nemzetek önrendelkezésének elvét, sőt épen a nemzetek önrendelkezésének biztosítása révén keressük a magunk történelmi igazát. Épen mi magyarok követeljük és pedig nemcsak a szabad magyar közvélemény, hanem a hivatalos Magyarország is — legutóbb a Prágának küldött, a bécsi döntőbíráskodást előkészítő két diplomáciai jegyzékben, — a Tótföld és a Kárpátalja sorsának, hovatartozandóságának, elhelyezkedésének a szlovák és a

ruszin nép szabad önrendelkezése útján való eldöntését. De sohasem fogunk belenyugodni abba, hogy a Németbirodalom és a Szovjetbirodalom között elterülő óriási területen a Versailles-ban és Trianonban rosszul és igazságtalanul alkalmazott néprajzi elv helyett a helyesen és igazságosan érvényesítendő néprajzi elv alapján rendezzék újjá az itt élő nemzetek és országok viszonyait. *A néprajzi elv ezentúl is csak egyik segédeszköz lehet az igazságosabb és szervezettebb átrendeződés felé, de sohasem az egyetlen és legfőbb elv.* Itt van a Kárpátalja kérdése, amelyet józanul sem a kárpátorosz nép, sem a magyarság, sem Európa és az európai béke szempontjából nem lehet pusztán néprajzi alapon megoldani. De a Tótföld problémája sem merülhet ki a néprajzi határok még olyan igazságos megoldásával sem: ma már európaivá szélesült közvélemény hirdeti, hogy Szlovenszko sorsa össze van kötve szétválaszthatatlanul Magyarországgal és a magyarsággal. . .

A Varsó—Buda tengely

De azt sem veheti tőlünk senki rossznéven s legkevésbé sem csodálkozhat rajta, ha a magyar nemzet közvéleményében, épúgy, mint a lengyel nemzetében, mind biztosabb tájékozódású történelmi ösztönnel, mind tisztultabb öntudattal és mind hatalmasabb szenvedéllyel jelentkezik a lengyel-magyar egymásrautaltság gondolata és akarata s a lengyel és magyar nemzet külön-külön, de mégis egymás mellett és egymással párhuzamosan, egymást segítve fejlődött európai hivatástudatának természetes kapcsolódása. Szemünk előtt bontakozik ki az európai politika egyik legdöntőbb erejű tényezőjévé Varsó és Buda összefogása. Csak a merész képzelet mérheti ki e pillanatban még ennek a lengyel-magyar összefogásnak jelentőségét és jövődöbeli pályáját. Nem kell fantasztának lennie az embernek, hogy elgondolja: Lengyelországnak és Magyarországnak ez a teljes és tökéletes érdekbeli és érzelmi összhangja kiinduló pontjává válhat Európa igazi megbékélésének s egy a mainál

sokkal tökéletesebb és termékenyebb belső egyensúlyának... Évszázadokkal kell visszalapoznunk az európai történetet, hogy mására találjunk a lengyel és magyar történelem mostanihoz hasonló szerencsés összekapcsolódásának. Báthori István és Pilsudski marsall génusza lebeg e történelmi emlékekkel, eredményekkel és két nemes, előkelő lelkű és eredeti szellemű nemzet halhatatlan emlékezésével megszentelt gyönyörű lengyel-magyar elgondolás fölött...

Wilson vagy Szent István?

Mi nem szólunk és nem szólhatunk bele, hogy más népek milyen eszméket termelnek, milyen világszemléletnek sugallata alá kerülnek, milyen módszereket gyártanak és alkalmaznak a maguk sorsának és életének kialakítására. De viszont mások részéről sem engedhetünk beleszólást abba, hogy mi magyarok hogyan rendezkedünk be a magunk belső életében, hogyan értelmezzük a magunk évezredes hivatását. És nem alakulhat úgy Európa sorsa, hogy minket bármily hatalom eltántorítson *a magunk magyar élet-törvényeitől*. Csehszlovákia bukása: Wilson elnök bukása. Wilson egy jámbor amerikai professzor volt, aki bár korábban sok megértést tanúsított volt a magyar nemzet középeurópai hivatása iránt, később valóságos játékszerévé vált a Masaryk és Benes cseh intrikáinak és propagandájának — meg a maga merev dogmáinak. Elmondhatjuk, hogy Wilson megbukott a nagy történelmi vizsgán, Wilson professzor meghalt. De Szent István él.

Szent István előbb ma, mint talán századok során volt a multban, a hatalmas kardforgató magyar szent itt jár közöttünk, itt bujtogat közöttünk az örök magyar ügyért való kiállásra. És terjeszti a tanítást, amit a nagy francia költő, az élő legnagyobbak közül való, egyben fényes szellemű diplomata, Claudel Paul, hirdet hosszú esztendőök óta, hogy egyesegyedül Szent István eszméje mentheti meg és békítheti meg a forrongó és szenvedő és szétzilált keleti Középeurópát...

Szentistváni gondolat, szentistváni politika, szentistváni birodalom

Szent Istvánról nekem még lesz egy és más elmondani valóm: — máskor és másutt — az ő kereszténységéről, mely korának legtisztultabb és legemelkedettebb kereszténysége volt; az ő európaiságáról, mely nem egyik vagy másik szomszédhoz való szellemi vagy politikai alkalmazkodásban jelentkezett, mint ahogy újabban jóhiszemű kontárok és rosszhiszemű történelemferdítők hirdetni szeretik, hanem a kor legmagasabb szellemi és erkölcsi színvonalára való emelkedésben; az ő magyarságáról, mely nem árulta el Keletet Nyugat kedvéért, hanem zseniális ösztönrel és óriási szellemi felsőbbiséggel összehangolta a magyarság halhatatlan hagyományait a keresztény Európával és nem is az akkori nyugati szomszédság ostoba és alpári hűbéri formáiból keresett frissen keresztelt népe számára keresztény példákat, hanem a 200 évvel korábban élt Nagy Károly intézményeiből; az ő hatalmas honvédelmi politikájáról, mely méltó Attilához, Árpádhoz és a dicső Bulcsu „hadnagy“-hoz, mert minden ellenfelét megverte s legjobban épen II. Konrád német-római császárt, elfoglalván Bécset és kitolván a magyar határt megint egészen a Bécsi Erdőig; az ő fölényes és diadalmas diplomáciájáról, mely nemcsak elhárított minden ellenséges támadást és szétzúzott minden ellenséges összefogást a magyar — immár keresztény — birodalom ellen, hanem a kor egyik legkiválóbb ismerője, Gombos Albin szerint az akkori keresztény Európa legünnepeltebb, legnépszerűbb hőségé is emelkedett, külföldi legendák vezéri alakjává.

Ha azonban a szentistváni politikát a lehető leg-rövidebben összefoglalni akarjuk, azt kell mondjuk: István király *nem 900 évre, hanem évezredekre* jelölte ki a magyar politika útját, ránk hagyván, hogy

1. a magyar nemzetnek, ha fenn akar maradni és hivatását teljesíteni akarja, az európai szellemi és szociális fejlődés élén haladók és küzdők között is a legelső között kell lennie,

2. a magyar nemzetnek *Európa szellemével* kell elsősorban rokonságot firtania, nem ilyen vagy olyan szomszédokéval,

3. a magyar nemzetnek híven kell őriznie és magában összeolvasztania az ősi keleti hagyományt Nyugateurópa szellemével,

4. a magyar nemzetnek hajszálnyira sem szabad eltántorodnia a maga birodalmi eszméjétől, amelyet a legrövidebben a középső Dunavölgye világpolitikai önállóságának lehetne mondani,

5. a magyar nemzetnek az itt vele élő népeket mind szeretettel és önfeláldozó védelmi készséggel kell magához ölelnie egy mélyen keresztény, de a maga létét, önállóságát, függetlenségét végletekig védelmező birodalmi eszmény varázskörében.

A szentistváni örökség a magyar történelemben

Ez a szentistváni hagyaték elképesztő, megható és megrendítő következetességgel öröklődik át a magyar századokon, nemzedékről-nemzedékre, irányítja és menti a nemzetet legválságosabb korszakaiban is és visszatéríti az ősi útra, ha időnként onnan letévelyedett volna. A világhistória egyik legnagyobb csodatevője ez a Szent Jobb, mely csodát tett már az első magyar király életében is. Mert világgraszoló csoda, hogy ez a férfiú, — alig néhány évtizeddel a magyar nyugati kalandozások európaszerte gyűlöletet keltett eseménysorozatának lezárulása után — a maga korának, az akkori egész keresztény Európának legünnepeltebb és legnépszerűbb, leglegendásabb hőségé válhatott.

És azóta királynak, államférfiúnak, diplomatának, hadvezérnek, kereszténynek és magyarnak mindig annyit ért a magyar, amennyire híven lépett nyomdokaiba annak az óriásira nőtt keleti személyiségnek, aki Szent István volt. Ő volt a cél, ő maradt a mérték, ő maradt a példa, az el nem érhető, ő volt az a különös szellemi összhang, amivé a magyar a maga keleti örökségének és a maga nyugati ihletőinek lángeszű, egyszerre ösztönös és ragyogóan értelmi összeegyeztetésével fejlődött...

Szent László, Kálmán, III. Béla, IV. Béla, Nagy Lajos és Mátyás király, Báthori István és Bethlen Gábor, Rákóczi Ferenc és Kossuth Lajos: mind Szent István halhatatlan szellemi hagyatékának őrzői és hordozói, korszerű megjelenítői, újéletre-keltői, újjáértékelői. *Minden magyar korszak csak annyit ér és minden magyar erőfeszítés 900 év óta csak annyi sikert jelenthet, amennyi hűséggel és tehetséggel követi a Szent Jobb időtlen újmutatását.*

Budavár visszafoglalása óta II. Rákóczi Ferenc, Kölcsey Ferenc, Széchenyi István, Kossuth Lajos, Deák Ferenc, Eötvös József, az idősebb és az ifjabb Andrássy Gyula és az idősebb Ugron Gábor: a legnagyobb szabású képviselői és hordozói ennek a szentistváni politikai szellemnek. Az ifjabb Andrássy Gyula és még sokkal tisztábban Ugron Gábor: az utolsó zászlótartók. Utánuk, az ő félreállítatásukkal, az ő magánosságuk, keserves és megrendítő magukramaradottságuk jelzi a szörnyű belső pusztulást, a magyar politikai szellem elhanyaglását, melynek nem lehetett más vége, mint — Trianon és Trianon után ez a nyomoruságos, megalázó, kicsinyes és szinte a régi magyar lét torzképévé töpörödött csonkamagyar világ, amelyben élünk, ha ugyan élünk. Inkább vegetálunk . . .

A szentistváni szociális hagyomány, — érvényesülése és elhanyaglása.

Másutt kívánom elmondani, hogyan alkudta és árulta el a XIX. és XX. század fordulójának kora — 1885—1914-ig — ezt a szentistváni külpolitikát, nemzetiségi politikát, művelődési politikát és honvédelmet. Én itt főleg a szentistváni szociális hagyomány elkallódásáról és pusztulásáról akarok írni.

Szent István korában a „szociálpolitika“ mértéke a kereszténység bensőségének és színvonalának mértéke volt. A Cluny-i reformkatolicizmus Krisztus után 1000 körül, melynek Szent István egyik leghatalmasabb előharcosa volt, a germán és szláv barbársággal megrontott, sokáig inkább csak külsőségekben jelentkező

álkereszténység alacsony szellemi és erkölcsi színvonalával szemben, a kor legtisztább és legemelkedettebb szellemi mozgalma volt. Szent István óriási szelleme átrepült az Alpokon, épen úgy, mint Bulcsu hadnagy fél évszázaddal azelőtt katonailag, és szent Odilóval, korának kiváló apostoli egyéniségével, a Cluny-i apátság főnökével fogott össze, vele folytatott termékenyítő levelezést, hogy a *legtisztább* forrásból merítse maga és népe számára a *legbensőségebb* kereszténységet. A szent király fiához írott Intelmeiből s a magyar Corpus Iurisban megőrzött törvényeiből, valamint nemzetünk halhatatlan emlékezetéből, de nem utolsó sorban a külföldnek róla szóló sokszáz följegyzéséből s idegen földön termett Szent István-legendákból: kiderül, hogy a nagy király az akkori Európa élén lovagolt; szellemi, erkölcsi és szociális vonatkozásban. Ami keresztény emberség a X. és XI. század fordulójának Európájában él, a rabszolgarétegekkel, a szegényekkel, özvegyekkel, árvákkal, védtelenekkel szemben, az Szent Istvánban megtalálta a maga magyar kifejeződését. Szent István nem törölkötte még el intézményesen a rabszolgaságot, de a maga közvetlen uralmi körében felszabadította a rabszolgákat és minden magyarországi rabszolga szenvedéseit enyhíteni igyekezett törvénnyel, rendszabállyal, keresztény szellemű kormányzatával. A magyar hagyomány még Vászoly megvakíttatását is feleségének, Gizellának tulajdonítja.

De még ha igaz is, hogy Szent István irgalmatlan volt minden pogány lázadással és lázadóval szemben, ez főleg az ő mély politikai belátásából és géniuszából fakadt: *nem irgalmazhatott azoknak, akik a hunok és avarok sorsára akarták pogány elvakultságukban juttatni Árpád nemzetét.*

A magyar hagyomány s az európai egykorú följegyzés és emlékezés szerint Szent István: kegyes, igazságos, emberséges, apostoli férfiú és uralkodó volt, korának legnépszerűbb hőse és legtisztább emberi kiteljesedése. Keleti fajának és a bensőségesen keresztény korabeli Európának egyszerre volt hőse és jellemző kifejezője. Az ő műve azt jelenti és azt példázza: *a magyarság csak a maga eredeti szelleméhez és*

Európa legfelsőbbrendű színvonalához való hűséggel, a magyar politikai, uralmi gondolathoz és a legemelkedettebb európai emberséghez való ragaszkodással és ez eszményekért való határtalan áldozatkészséggel tudhatja betölteni a maga történelmi szerepét. Ha akár magyar eredetiségében és önbizalmában, akár a magyar birodalmiság hősiek védelmében, akár az európai szellem és erkölcsiség legfelsőbbrendű színvonalára való törésében megtorpan: elpusztul.

Igy veszett el a nagy magyar ügy és foszlott szét Mátyás király hatalmas és egészséges, kora mértéke szerint remekül kiegyensúlyozott birodalma Mohácsnál, mikor már nem a Hunyadiak jobbág্যvédő politikája érvényesült, hanem a Dózsa-felkelést követő bosszú és parasztelnyomás szelleme. Mohácsnál a jobbággyi támogatás híjján magára maradt nemesi Magyarország veszített döntő csatát. És a Dózsa-felkelés leverése után hozott s a jobbággy szabad költözködését és egyéb aránylagos szabadságait eltörlő törvényeknek előbb gyakorlati érvényüket el kellett veszteniök, hogy kibontakozhassék a XVI. és XVII. század csodálatos hőskora. II. Rákóczi Ferenc szabadságharcát pedig már egyenesen jobbággyi erők indítják el Tarpáról és Beregszászról és tartják életben végig. Mint ahogy a kossuthi 48—49-es szabadságharc világraszóló teljesítményei is elválaszthatatlanok a jobbággy-felszabadítás tényétől.

1918 őszén — szörnyű visszaesésként — igen nagy részben az a szűkkeblű és gonosz szociálpolitikai érzéketlenség termelte meg a maga keserű gyümölcsét a szentistváni birodalom összeomlásában, mely a 67-es kiegyezés, — Deák, Eötvös József és idősebb Andrássy nagy korszaka — után lassan szinte *visszaszedegeti* a 48—49-es reformokat a magyar parasztságtól, helyett, hogy tovább fejlesztette volna azokat...

A magyar államalkotás demokratikus alapvetése és szelleme

Mindezt azért mondom el mintegy bevezetőül birtokreformot sürgető írásom elé, hogy nyomatékosan tiltakozzam a hamis beállítást ellen, mintha azok képviselnék a magyar történelem igazi értelmét és szellemét, akik egy kicsinyes, vakondok szemhatárú osztály-önzés gonosz bűvöletében még ma is meg akarják akadályozni a magyar földkérdés igazságos, emberséges és értelmes megoldását.

A magyar történelemben ép úgy váltakoznak az emelkedés és hanyatlás, a virágzás és gyümölcstelen elvirágzás, a diadalmas hatalmi kibontakozás és összeomlás korszakai, mint más nagyhivatású és nehéz sorsú nemzetek életében. *Teljesen elhibázott dolog volna, ha a magyarság történelmi szellemét és egyéniségét ezekből a hanyatló korszakokból, e korszakok irányadó államférfiainak és nemzedékeinek politikai magatartásából akarnánk levonni.* Hiszen a hanyatlás mindig vagy legtöbbször épen azért következett be, mert bizonyos gyöngébb magyar nemzedékek hűtlenné váltak a szentistváni eszméhez, a magyar hagyományhoz és a magyar európai hivatáshoz. A magyar történelem egyik legjellemzőbb vonása — éles ellentétben a közvetlen szomszédos nyugat magatartásával — hogy a politikai nemzet akkori zöme, a közép és kisnemesség élet-halálharcot vívott az egész közép-koron át s folytatta azt az újkorban egész 1848-ig, az oligarchikus törekvések, a nagybirtokos arisztokrácia föl-föltörő túlsúlya, erőszakossága, politikai hatalma ellen. Mennyire nem a magyar faj és nemzet szelleme szerint való berendezkedés volt a kevés nagybirtokos nagyúr uralma, semmisem bizonyítja jobban, mint az ősi magyar törvénykönyv, a Corpus Iuris, amely tudtommal egyesegyedül iktatta törvénybe azt a demokratikus elvet, már az Árpádok idejében, hogy minden nemesember egyenlő jogu. A legszegényebb kurtanemes épúgy jogot formálhatott magának a nádorispánságra, mint az ország leggazdagabb főura és ezt az egyenjogúsági elvet a rendi Magyarország soha egyetlen

percre meg nem tagadta, legfeljebb tűrni volt kénytelen az ezzel ellentétes — kényszerű — tényeket.

Az igazság az, hogy a magyar nemesség sokkal szélesebb körű volt, sokkal számosabb, mint általában a nyugaton s a középkori magyar jogrendszer minden más európai országénál erőteljesebben hangsúlyozta minden szabad és teljesjogú nemzettag egyenlőjosságát. *Letagadhatatlan ősi demokratikus szellem jelentkezik a középkori magyar közjog fejlődésében s a legjobb magyarok, a legderékabb magyar nemzedékek és a legnagyobb magyar államférfiúi egyéniségek sohasem szűntek meg ezeket a „népi“ erőket támogatni, azokra építeni a magyar politikát. A középkori magyar rendi világban a nemesség alkotta a politikai nemzetet, a közjogi értelemben vett demokrácia értelmét és mértékét ezekben a századokban józan történelmi értékeléssel csak a nemesség kereteiben lehet vizsgálni. Ha tehát a rendi Magyarország a maga belső közjogi és társadalmi berendezésében demokratikusabb volt a nyugatnál és ha századokon keresztül idegen intézménynek érezte, nyugati rontásnak, az időnként hatalomra szert tett nagyurak, hatalmaskodásra és rablásra berendezkedett oligarchák, várurak jelentkezését és túlsúlyát: ebből a legtisztábban le lehet vezetni azt a tételt, hogy a rendiséget eltörlő 48-as átalakulás után is az lett volna az igazi magyar magatartás és berendezkedés, ha ezt a rendi demokráciát most már a leg szélesebb alapon, az egész nemzet, a modern értelemben vett nemzet, az állampolgári egyenjogúság alapjára helyezkedett nemzet kereteiben is megvalósítottuk volna.*

Szociális érzéketlenség és oligarchia a hanyatló korszakokban

Merem állítani: nincsen hazugabb történelemszemlélet annál, amely ezt az ősi demokráciát el akarja sikkasztani a magyar históriából. Példátlanul vakmerő történelemhamisítás az, amely nem Árpád, Bulcsu, Géza, Szent István, I. Endre és I. Béla, Szent László, Kálmán, III. Béla, IV. Béla, III. Endre, Róbert Károly,

Nagy Lajos, Zsigmond, Hunyadi János, Hunyadi Mátyás, Báthori István, Bocskai István, Bethlen Gábor, Pázmány Péter, a költő Zrinyi Miklós, II. Rákóczi Ferenc, Széchenyi István, Kossuth Lajos, Deák Ferenc, az idősebb Andrássy Gyula, Ugron Gábor és az ifjabb Andrássy Gyula személyiségében, szellemében és művében keresi történelmünk és európai hivatásunk értelmét, hanem a II. Endre zseniális nagyzási hóbortjának vagy a hasonlóképen tehetséges, de züllött Kun Lászlónak, vagy a pipogya Ulászlónak és a gyöngye II. Lajosnak idegenből tapogatódzó tehetségtelensége nyomán támadt zavarokból, bizonytalanságból, e bizonytalanság közepette fölülkerekedett rossz ösztönök és szellem elharapódzásából akarná megítélni nemzetünk lelkületét, egyéniségét, történelmi magatartását. És mint ahogy a mohácsi vészt megelőző és nyomában kelt hallatlan leromlás és züllés nem szabály, hanem csak kivétel a mi történelmünk folyamán, akként tökéletesen hamis történelmi szemlélet volna a 67-es kiegyezés után következő félszázad második felének nyomoruságos mértékével mérni nemzetünk szellemét, képességeit és életerejét, *de politikai magatartását, szociális szellemét is*. Mátyás király idejében a magyar birodalom jobbágyának jobb dolga volt, mint a haladottabb nyugat jobbágyának általában véve. Nem szólva arról, hogy a magyar kurtanemesség — köztük a kúnok, székelyek — tömegeiben valóssággal a földművelő jobbágyság életét élő kisemberek tizezrei, talán százezrei voltak részesei a magyar rendi alkotmány szabadságjogainak. Ez a történelmi mérték, nem pedig a Kun László alatt elhatalmasodott kiskirályok becstelen erőszakoskodásai és országarúlásai, vagy az 1514-es Dózsa-fölkelés nyomán kelt nemzetgyilkos bosszú évtizedei, amelyekbe sajnos beleesett a világtörténelem egyik legnagyobb jogászí lángelméjének és a magyar történet egyik leggyarlóbb államférfiának, Werbőczy István nádornak magyar joggyűjtő és törvényrendszerző munkássága s annak világrontó eredménye, a Hármas Könyv. Nem igaz, hogy a népnyúzás a magyar történelem alaphangja, amint azt a századforduló körül idegen szel-

lemű és idétlen féltudósok, a Jászi-féle szociológiai iskola s a nyomába kelt zsidólázadás a szentistváni eszme ellen elhitetni és bizonyítani próbálta. Ellenkezőleg, *fajtánk és nemzetünk egyik legjellemzőbb vonása a türelem és a nagylelkűség. A sémi és ária népek vad gazdasági önzésével szemben a mi népünket inkább bizonyos fokú — sok tekintetben sajnálatos — gazdasági közönbösség jellemzi. A magyar ember kevésbé vezeteti magát pusztán gazdasági érdekek és érvényesülés által, mint akár a zsidók, akár a germánok, akár a szlávok. A szociális érzéketlenség tehát nem lehet magyar tulajdonság, ez ellenkezik nemzetünk lelkiségével, egész egyéniségével, de történelmi multjával is. A szociális érzéketlenség csak hanyatló korszakoknak és szerencsétlen helyzeteknek, társadalmunk külső kényszerek nyomán való nem épen szerencsés belső alakulásának és nemzetközi, főleg az Ausztriával és a Németbirodalommal szemben való végeláthatatlan küzdelmeinek s e küzdelmek nyomán kelt belső fáradtságnak eredményei. Meg annak a hullámmásznak jelensége, mely nagyszerű nemzedékek után törpe nemzedéket küld a népek és osztályok versenyének ütközeteibe és csatáiba. Ilyen gyöngé nemzedék volt a mohácsi, ámbár el kell ismerni, hogy még ez a nemzedék is páratlan hősiességgel szállott szembe az akkori világ legnagyobb katonai hatalmasságával és szinte türelmetlenül, valami elképesztő belső öntudat és magasraszárnyaló ihlet hatása alatt, mérszáróltatta le magát a fölényes török hadvezetés és hadszervezés — valójában az elfelejtett magyar hadvezetés és hadszervezés — túlsúlyától. Még inkább ilyen gyöngé nemzedék volt az, amely a magyar birodalom ezeréves főnnállásának dicsőséges emlékünnepehez közeledve s belebonyolódva egy kifinomult politikai kultúra formalizmusába egyszerscsak eleresztette István király szent jobbját, eltávolodott a hagyományos magyar külpolitika irányvonalától csakúgy, mint a Hunyadiak és Kossuth Lajos szellemi és szociális magaslátától. A XIX. és XX. század fordulójának évtizedei egymásután árusították ki Széchenyi Istvánt, Kossuth Lajost és Deák Ferencet, még az idő-*

sebb Andrásy Gyulát is: *a példátlanul rideg érzéketlenség a magyar parasztság sorsa, fejlődésének kérdései s általában a korszerű szociális szükségletek iránt, ennek a korszaknak kirívó jelensége és jellemző vonása — nem a magyar történelemé.* S amint a nagybirtok túltengése valójában idegen uralmi akaratnak és idegen szellemnek térhódítása és érdekképviselte Magyarország habsburgi korszakában, korábban, a középkorban pedig a germán hűbéri nyugat sugallatának és idehaza a hanyatlás és bomlás korszakainak korcsszületője, — *akként a magyar történelem és a magyar hivatás és a magyar egyéniség rovására érvényesülő kórságnak kell minősíteni a kiegyezési korszak második felének visszakérődzött új feudális szellemét. Van valami vérforraló és lázító ellentét abban, hogy éppen Magyarországon, ahol a hűbériség évszázadai alatt ez az idegen szellem és állami, társadalmi berendezkedés sohasem tudott gyökeret verni: akkor lopódkodott be a magyar birodalom határsorompóin, amikor Európaszerte a felvilágosodás és a nemzeti ébredés és a szabadságeszmék felülkerekedése éppen a valamikor igazán telivérűen hűbéri berendezkedésű nyugaton porrá zúzott minden feudális hagyományt és intézményt...*

A gyors és gyökeres földreform gáncsvetői Szent István ellen láznak

Mi magyarok félévezreden keresztül küzdöttünk azért, nem kimélve a magyar vért, hogy a magunk különleges szentistváni keletiségét és európaiságát, e kettő zseniális és termékeny összhangját védjük és oltalmazzuk *nyugati politikai divatokkal, irányzatokkal és életformákkal szemben, magasra tartván nemcsak a magunk magyarságát, hanem emberségünket és európaiságunkat is.* Ki előzött meg szárazföldünkön bennünket például a vallásszabadságnak a tordai (1555) országgyűlésen történt ünnepélyes kihirdetésében és intézményesítésében? Melyik európai nemzet tudta jobban megőrizni a maga nyugodt ember-

ségét a vallási fanatizmus örjögéseinek korában, vagy legalább is lefékezni az idegenből áradt elvakultság hullámain? Nálunk is volt reformáció és ellenreformáció, de a gyűlölködés, elvakultság és irgalmatlanság szelleme nyugat felől tört be hozzánk, csakúgy, mint a hűbéri kezdetlegesség és anarchikus rontás s a magyar léleknek volt akkora ereje, hogy egy Bocskai, Bethlen Gábor, Pázmány Péter személyében és szellemében lefékezze és lefokozza magyar földön a 30 éves háború korszakának eszeveszettségét. *A nyugat számunkra nem mindig volt magasabb érték és követésre méltó példa. És a mi legszebb történelmi magaslataink nem egyszer voltak együttal az igazi európai szellem magaslatai is.* Csak Szent Istvánra, Könyves Kálmánra, Hunyadi Jánosra, Mátyás királyra, Bethlen Gáborra és Kossuth Lajosra gondoljunk. . . Annál igazságtalanabb és megtévesztőbb dolog a hanyatlás, elkorcsosodás és pusztulás sovány évtizedeivel méricskélni nemzetünk évezredes történetét.

Mert hiszen valóban mindig csak néhány évtizedre terjedt a magyar hivatástól való elrugaskodásnak, a szentistváni útról való letévelyedésnek egy-egy időszaka. A XVIII. században is csak egy-két évtizedre terjed az „elnemzetietlenedés“, a XIX. század végén is csak mintegy másfél évtizedre a trianoni sírásás. De persze a romboláshoz kevesebb idő kell, viszont a rombolás hatása sokkal tovább érezhető, mint amennyi időre maga a rombolás műve terjed, és az újjáépítéshez is több idő kell, mint a romboláshoz. Ezért és mert a mi mai nemzedékünk élete a XIX. és XX. századforduló magyar bűneiben fogant, ez van hozzánk a legközelebb és egy gyöngye nemzedék kezén elkallódtak az évezredes nagy értékek és hagyományok: ezért volt olyan könnyű és könnyű máig a magyar történelmet látszatra szembeállítani a haladással. Az igazság az, hogy *a mi fajtánk és nemzetünk sokkal inkább a rohanásra hajlamos, mint a megállásra és egy helyben topogásra* s akik a magyar fejlődést akár alkotmányos téren, akár gazdasági és szociális téren meg akarják akasztani

s egy bizonyos ponton meg akarják merevíteni, azoknak először Szent Istvánt, Mátyás királyt és Kossuth Lajost kell végképen eltávolítaniok az útból, kiküszöbölőniök a nemzet lelkéből. Akik ma *a gyökeres és gyors földreformnak gáncsot vetnek, azok Szent Istvánra emelnek kezet, azok a legszentebb magyar hagyomány ellen láznak, azok Dobzse Lászlókra esküsznek Mátyás király helyett, azok a magyar történelemben mindig idegen intézményként beplántált oligarchiát akarják megörökíteni, azt az oligarchiát, amely történelmünk folyamán vagy a katasztrófák oka, vagy a katasztrófák eredménye volt, vagy mind a kettő egyszerre.* Aki ma a gyors és gyökeres földreformot el akarja gáncsolni, az a magyar történelmi jogfejlődés és az ősi Corpus Iuris a magyar szellemiség ellen is lázad, az meg akarja akadályozni, kicsinyes egyéni, vagy csoportbeli önzésből, hogy végre teljes mértékben érvényesülhessen *az a történelmi magyar őserő, melynek forrása mindig a minél több szabad és független, szabadságára és függetlenségére büszke és féltékeny, egyéni önállóságában megtörhetetlen magyar kisember és középmember volt.* Negyvennyolc előtt a közép és kisnemesség s mögötte nagy nemzeti erőfeszítések alkalmával, főleg pedig a nemzet gazdasági fönntartása körül való halhatatlan teljesítményeivel, a magyar jobbágyság, negyvennyolc óta pedig elsősorban és mindenek fölött a jogilag felszabadított magyar parasztság. Hunyadi János és Mátyás király politikai szövetségese a közép és kisnemesség volt az országos politikában, Kossuth Lajosé politikailag és katonailag egyaránt: kora nemesi középosztályának színe-java és a felszabadított hatalmas magyar parasztság. *A mai magyar politikának pedig, ha Mátyás király és Kossuth Lajos nyomdokaiba akar lépni, nemcsak elsősorban, hanem majdnem teljesen a magyar parasztságra kell támaszkodnia és építenie.*

Paraszság és középosztály

Utolsó és egyetlen nemzeti erőforrásunk a magyar föld népe

Miért? Azért, mert a mi mai középosztályunk egészben véve és szélesebb rétegeiben gyöngének, sőt silánynak bizonyult, szellemi és erkölcsi színvonalában mélyen alatta Kölcsey, Széchenyi, Kossuth és Deák nemzedékeinek, politikai művelődésében pedig végképen lehanyatlott, mondhatni lezüllött. *Számunkra egy nagyon szűkkörű középosztálybeli eliten kívül egyszerűen nem maradt más igazi erőforrás, mint a romlatlan és erejében megtörhetetlen magyar parasztság és a belőle kisarjadt iparosság és ipari munkásság.* Kossuth Lajos idejében ez a széles réteg még csak a tömegelőt szolgáltatta a nagy nemzeti erőfeszítéshez, mert volt egy középosztály, amely idegeiben és ösztöneiben, emlékezésében és tudatában, hagyományai-ban és művelődésében a szentistváni eszmét, a magyar állam hivatását, a magyar fajta és nemzet szellemiségét hordozta. Ma egyszerűen nincs ilyen középosztályunk, sőt nincs is középosztály, hanem vannak köztisztviselők, magántisztviselők, szabadfoglalkozású csoportok, amelyekből hiányzik az igazi közösségi szellem. A régi magyar középosztály gerince az ősi közép- és szabad kisebb birtokos réteg volt. A kiegyezési korszak második felében épen ez a réteg pusztult el, elszegényedett, hivatalokba vonult, ott jórészt elkorcsosodott és ráadásul megrontotta nagyzásával és félretaposott göggyével és igényeivel a feltörekvő polgári rétegeket. Ma a magyar birtokkategóriákból mindjobban kiesik a valamikor nemzetfenntartó közép-birtokos elem s vele megpecsételődött a magyar középosztály sorsa is. Egyetlen átmentődés az lett volna, ha a magyar parasztság tehetséges rétegei *megkönnyített úton és tömegesen* pótolhatták volna újjáalakult és elpolgáriasodott középosztályunkban a magyar fajta, a honfoglaló elem megcsappanását az ősi közép-birtokosság elhanyatlásával. De nem a ma-

gyar parasztság érvényesülését és természetes fölfelé törekvését segítette elő a 67-es kormányok rendszere, hanem azét a városi elemét, melynek zsidó és ária rétegei jobban kézügyben lévő és könnyebben kezelhető eszközei voltak a kossuthi eszmétől mindjobban eltávolodó és még Deák Ferencet és az idősebb Andrássy Gyulát is mindinkább megtagadó 67-es opportunizmusnak. *Kossuthot és az ő népét, a magyar parasztságot, félre kellett állítani, természetes fejlődésének útjáról le kellett szorítani, hogy megmerevülhessen és változhatatlan közjogi alappá válhasson az a 67-es kiegyezés, melyet pedig maga Deák Ferenc sem szánt örök életűnek.* A magyar parasztság a maga makacs és rendíthetetlen hűségében a kossuthi eszméhez nyersanyagnak sem volt jó a 67-es kormányok politikája számára szükséges polgári középosztály kialakulásához. *Igy teremtődött egy olyan középosztály, amelyben már csak segédszerepre szorult az ősi magyar középbirtokosság és amelyben csak kivételes véletlenek sodorhatták fölszínre értékes magyar paraszti erőket.* Ez a beteg fejlődés folytatódott, mondhatni még gátlástalanabban, a világháború óta s középosztályunk eláriásodása és elzsidósodása olyan méreteket öltött immár, amellyel szemben természetes a törzsökös magyarság megdőbbenése és jogosult elkeseredése. *Sohasem volt lelkiileg készületlenebb, ösztöneiben bizonytalanabb, a nagy nemzeti feladatokra készületlenebb középosztálya Magyarországnak, mint amilyen a mai.*

Mérhetetlen szociális és nemzeti mulasztások és bűnök terpeszkednek a középosztály bölcsője körül, mulasztások és bűnök, melyeknek következményei beláthatatlanok. Csak egy ilyen zürzavaros, tákolt, kontraszelektációs utakon összeverődött középosztály lehet közege és hordozója mindenfajta idegen ronlásnak, idegen hatalmi gondolatnak, százféle idegen sületlenségnek, kritikátlanságnak. Csak egy ilyen középosztály tagadhatja meg a szentistváni eszmét otromba idegenmajmolók „nacionalista” hókusz-pókuszai között, épen Szent István halálának 900 éves fordulóján, olyan időpontban, amikor óriásira nőttek a magyar föladatok.

Mikor újból ott tart Európa a szélesen értelmezett Dunavölgyében, hogy nincsen pótlása Attila, Baján, Árpád, meg Szent István nagyvonalú birodalomalkotásának, hanem zürzavar és bizonytalanság ismét a keleti Középeurópa élete. Mint Árpád honfoglalása küszöbén: kisebb-nagyobb népek, törzsek marakodásának, nyugati hódító vágyaknak, de a vágyakkal arányban nem álló hódító képességeknek s keletről fenyegető hódító rohamoknak prédája ez a föld, csakúgy, mint mikor Szvatopluk életképtelen nagymorva „birodalma“ mérkőzött a nagykárolyi hagyományokat erőltető germán előretöréssel, anélkül, hogy akár az egyik, akár a másik rendet tudott volna teremteni a középső Dunavölgyében, a Kárpátok medencéjében. *Ma megint Szent István után kiált ez a megzavarodott keleti Középeurópa, a nagy francia költő, Claudel Paul, váltig hirdeti, hogy csak Szent István segíthet, csak az ő birodalmi eszméje foghatja össze a germán nyugat és a moszkovita kelet között ezt az óriási területet, vagy legalább is csak a szentistváni gondolat teremtheti meg az újjászerveződés magját, a vezérlő eszmét, a középponti vonzó erőt.* Európa szabadságszerető népei mind felénk tekintenek, még azok is, — mint a franciák — akik szégyenlik kissé, hogy botor fővel épen ellenünk, a mi megnyomorításunkra, a mi erőink megbénítására formálták ki a Dunavölgyének új rendjét a világháború után, mind felénk és a szabad, büszke, nagy lengyel nemzet felé tekintenek. . .

És mikor e világtörténelmi szerep előestéjéhez érkezünk, mikor e nemzet legjobbjai idegeikben érzik az új kuruc idők parancsát, kötelességét és mondhatatlan varázsát és amikor mindjobban sejteni kezdjük, érezzük, hogy a szentistváni eszméért, szabadságért, függetlenségért, a szentistváni birodalomért életüket áldozott őseinknek még a csontjai is megmozdulnak a magyar földben, amikor minden magyar erőnek, minden magyar tehetségnek és értéknek, minden értékes magyar hagyománynak és minden halhatatlan magyar beidegzettségnek egyetlen célra kellene összefutnia, mint az üveglencse törésében a napsugárnak, hogy gyújtson és élesszen: akkor úgy

akarnak magyar politikát csinálni ebben az országban, hogy továbbra is megbénítva és félreállítva csupán szenvedője és nézője legyen, vagy gépiesen beállított vak tömegereje — töredéke az igazi öntudatos nagy magyar összefogásnak és erőfeszítésnek — a mi nemzetünk utolsó és egyetlen nagy őstartaléka, a magyar parasztság. Milyen kicsinyes, milyen vak, milyen történelmietlen, mennyire az igazi magyar hagyománnyal ellentétes, furcsán „konzervatív“ — valójában álkonzervatív, sőt kifejezetten fölforgató és romboló szellemű és hatású — magatartás ez, mely mintha újból meg akarná ismételni a 67-es korszak második felének díszmagyaros álnemzeti, külsőségekben és jelszavakban tobzódó, de minden komoly áldozattól halálosan irtózó korszakát. . .

Még mindig részletmegoldásokkal kísérletezünk

Minden igazán nagy történelmi korszak legfőbb jellemző vonása, hogy a „*beati possidentes*“, a vagyon, jövedelem és hatalom nagyobbik felével rendelkező — sokszor vajmi keskeny — rétegek, komoly áldozatokat hoznak a társadalom nehéz sorsban tengődő széles tömegeinek, vagyontalan és létminimumon alul vergődő többségének javára. A nagy korszakok ezeket az áldozatokat vagy alulról feltörő kényszer nyomása alatt hozzák meg, mint a nagy francia forradalom, vagy az alulról jövő nyomás kényszerének megelőzésével, bölcs és emberséges belátásból, mint tette a magyar nemesség 1848-ban, amikor a nemesi országgyűlés parlamenti népképviseltté alakult át és eltörölte a jobbagyságot. A mi korszakunk azonban arról nevezetes, hogy nem engedte megszerveződni az alsó, proletár néprétegek önsegélyét, viszont a felsőbbrendű belátás is hiányzik belőle, hogy önként és felülről, komoly áldozatok árán, nyújtsa a több millió magyar mezei és ipari proletariátusnak — köztük a földnélküliek sorsával majdnem azonos életszínvonalú törpebirtokosoknak — a sorsuk lényeges megjavításához szükséges intézmé

nyes reformokat. És miközben vakon és kicsinyesen továbbra is elzárkózni készül — nem a kormány, melynek jószándéka a reformok irányában kétségtelen, hanem bizonyos nagyhatalmú társadalmi erők, kerékkötő felfogások — a nagy dolgozó tömegek sorsának gyors és bátor jobbrafordításától, mintha egy szánalmas középosztálybeli álnacionalista lázadás előtt is szívesebben behódolna, sem hogy felsőbbrendű kötelességérzettel hozzálasson a nemzet nagy szociális és gazdasági kérdéseinek gyökeres megoldásához.

Itt tartunk ebben a pillanatban. A földreformot, mely pontosan 1867 óta esedékes, nyilván a maga jobb meggyőződése ellenére, még mindig csak töredékesen készülnek megoldani, miközben épenséggel nem túlságosan érzékenyek és fínyások az alkotmányjogi kérdésekben. Holott a 48-as, főleg kossuthi szellem és hagyomány azt kívánná, hogy féltékenyen őrizzük, fejlesszük és teljesítsük nemzetünk ősi életformáját, az önkormányzatot, közjogi, közigazgatási és gazdasági, művelődési, meg szociális vonatkozásban egyaránt, de az önkormányzat kereteiben korunk szociális és gazdasági kérdéseinek gyökereiig hatoljunk le s ne elégedjünk meg látszatsmegoldásokkal, vagy részletmegoldásokkal. Az volna természetes és a magyar történelem szelleméhez illeszkedő, korszerű politikai magatartás, ha közjogi vonatkozásban hagyománytisztelők, szociális vonatkozásban radikálisak volnánk, aminek most pontosan a fordítottja történik. Zavarodott lelkű és sívár középosztályunk hajlandó máról-holnapra kirúgni maga alól a szentistváni alapot és a történelmi magyar alkotmányosságot, de még mindig csak kerülgeti a dolgozó tömegek sorsfordító szociális kérdéseit. Ehelyett „világnézeti“ handabandával, a magyar szellem, a nemzeti önkormányzat, az ősi szabadságeszmény kiárvereztetésével, egy kicsinyes középosztálypolitika szűk szemhatárában, legfeljebb pár tizezer, pár százezer ember sorsának javításával keresi a magyar belső kérdés megoldását, valójában a régi bűnös alapon: a nagy paraszti és munkásrétegek kihagyásával és félreállításával.

A nagy szociális kérdés kerülgetése — antiszemita jelszavak alatt

Semmi sem jellemzőbb erre a mai úgynevezett „jobbboldali“ és „szélsőjobbboldali“, félnyilas, vagy egész nyilas, valójában a német nemzeti szociálizmusnak ránk magyarokra sok tekintetben káros sugallata alatt kialakult furcsa, zavaros középosztálybeli közvélemény tévelygéseire, mint az a módszer, ahogyan a zsidó kérdéshez és a zsidó kapitalizmus túltengésének visszaszorításához nyultak és nyulnak. Egy nagy-szabású földreform óriási módon duzzasztaná meg a magyar ipari szükségleteket s velük magát az ipari termelést, amely sok tízezer, talán több százezer új egzisztencia teremtdését jelentené, egyben rengeteg állásnélküli tanult fiatal erő munkába segítségét, elhelyezkedését, boldogulását, az egész friss értelmiségi réteg fölvirágzását. De nem, nem ezt a természetes utat választják, amelynek további következése kétségtelenül a szabad és független kis egzisztenciák gazdasági szervezkedése, önsegélye, a mostani egyoldalú tökésszervezettség egyeduralmának visszaszorítása, a szövetkezeti és érdekképviselői kisemberi önvédelem megerősödése, a kapitalizmus kinövéseinek fokozatos lenyesegetése, egy egészségesebb szociális szellem érvényesülése volna: hatalmas szerkezeti és szervezeti átalakulás, egyszerűen csak a társadalmi fejlődés békés, de kikerülhetetlen törvényei szerint. *Egy ilyen nagy társadalmi átalakulás, amely valójában a legkisebb területi önkormányzaton, a falu gazdasági és politikai önkormányzatán épülne föl, a legkisebb földműves nincstelen és törpebirtokos sorsán is nagyot fordítana. De nem, nem ebben az irányban készültek idáig a reformok, hanem például a zsidókérdést úgy akarják megoldani, hogy az a monopolkapitalizmus, melyet csak a nagy dolgozó rétegek gazdasági és érdekképviselői szervezettsége, önkormányzata s a modern szociális állam tökéletesebb ellenőrzése ellensúlyozhatna, az a monopolkapitalizmus, amely tulajdonképen kitermelte a zsidó gazdasági és szellemi túltengést, maradjon meg változatla-*

nul, csupán a zsidók adják át a helyüket keresztényeknek. Mivel pedig egy félévszázad óta minden kormányzat és minden intézmény összjátéka a törzsökös magyarság létföltételeinek és érvényesülésének rovására történt s ekként fölkészült magyar elemek nincsenek e pillanatban kellő számban kéznél: üljön be két ária, lehetőleg két sváb az eltávolított egy zsidó helyébe s egyszerre megoldódik a zsidó — és magyar kérdés. Szerves, átfogó gazdasági és szociális reformok helyett pepecselgetés, viszont vakmerő sutbadobása az ősi magyar közjognak és hagyománynak, a magyar faj és nemzet szellemisége parancsainak: efelé a kifordított forradalom felé haladunk.

Más szavakkal: a vagyon- és jövedelem elosztása emberségesebb, igazságosabb és a magyarságot jobban védő és hordozó rendjére volna szükség, ehhez gyökeres birtokreform kellene és nyomában egy sereg nagyszabású szociális reform, együttes erővel, hatalmas méretű átépítése társadalmunknak, természetesen a mai gazdasági és politikai hatalmasok igen jelentékeny áldozatával. Ez az átalakulás önkéntelenül döntő visszaszorítását jelentené annak a zsidóságnak, amely a nagybirtok árnyékában és a szervezetlen kisbirtok és a védtelen mezei és ipari proletárság kisemmizettsége révén érhetne csak el mai hatalmi helyzetét. Ehelyett útban van egy alpári álreform: a nagybirtok és a monopolkapitalizmus egész rendszerének további fenntartása, mindössze azzal a változással, hogy néhány ezer vagy tizezer zsidó vezető pozícióba, vagy könnyebb megélhetést biztosító állásba keresztények kerüljenek. Vagyis: bonyolítsa le az egész belső átalakulást — a csodás forradalmat? — egymás között tiz-huszezer zsidó és tiz-huszezer középosztálybeli keresztény, — többségében ária és nem vérbeli magyar — közben legyen egy kis földreform is néhány százezer hold erejéig, főleg az eladósodott nagybirtok kereteiben, tehát a latifundium megmentésével, a nagy paraszti és munkásrétegek pedig maradjanak továbbra is mai megalázó és a nemzet erőit halálosan megbénító, a magyarság jövőjét valósággal törzsi méretekre nyomorító, helyzetében és állapotában.

Holott: minden nacionalizmus hazugság, minden szociális politika ámtítás ebben az országban, amely nem a parasztság sorsából, a földkérdésből, egy nagy földreformból indul ki s amely másutt keresi a megoldást és kibontakozást, akár belpolitikailag, akár külpolitikailag, mint a mi gyönyörű paraszti népünk millióinak belső felszabadításában, megerősítésében s a mezei proletárság égető kérdéseinek megoldásában.

A magyar parasztság és a honfoglalók.

Az én megítélésem szerint teljességgel henye és értelmetlen dolog akár a magyar parasztság sorsának jobbrafordítását általában, akár a földreformot különösen, merőben gazdasági és termelési szempontokból elbírálni. Ki fogom ugyan mutatni ez írásom során — főleg nálam tájékozottabb és nagyobb hitelű szakemberekre hivatkozva — hogy még a gazdasági érdek is egy nagyszabású birtokreformra szavaz, nem pedig ellene. De most másról akarok szólni.

Elsőben arról, mi mindent köszönhet nemzetünk ennek a szegény, elhagyott és elhanyagolt magyar parasztságnak, főleg szellemi, politikai, gazdasági és katonai tekintetben. Azután arról, mi minden pusztulás következett abból a Kossuthtól és Deáktól, sőt Széchenyitől is eltántorodott magyar 67-es politikából, mely sehogysem akarta észrevenni, méltányolni és számítási alapjául venni a mi árva paraszti népünket, az ő életszükségleteit és sorskérdéseit.

A történelmi magyar államot nem a magyar parasztság, hanem a magyar nemesség építette föl, helyesebben: a mindenkori szabad magyarok. De a magyar parasztság eredete és összetétele maga a megfejthetetlen történelmi rejtelem. Nem vállalkozhatom ennek a rövid írásnak kereteiben annak az izgalmas kérdésnek megoldására, hogyan, minő faji elemekből, milyen társadalomközi fordulatok és összeütközések során alakult ki a magyar parasztság, s milyen mértékben mondható a honfoglaló szabad magyarság leszármazóinak. Van olyan, inkább újabb ke-

letű, történelmi szemlélet, amely azt próbálná vitatni, hogy a parasztság túlnyomó nagy többségében nem lehet a honfoglaló lovas hódítók leszármazottja. Van olyan elmélet is, amely a magyar nemességet nemzetünk török elemének leszármazottjaként tiszteli, parasztságunkat pedig a fajta ugor elemének. Kétségtelen, hogy a törökös és ugoros vonások ma is megvannak, elevenen élnek és hatnak a magyarság lelkében és életében, de aki közelebbről beletekinthetett, — mint jó magam a háborúban és a háború óta — népünk lelki világába, az rá kell, hogy bukkanjon az alapvető igazságra: az ősi magyar nemesség és a mai magyar parasztság lelki alkata: egy és ugyanaz. A szatmár—bereg—tiszaháti—magyar nemesember testi és lelki alkatában el nem választható ugyanennek a földnek parasztságától: mind a kettőben ott jelentkeznek a könnyelműségre hajlamos, de egyúttal a nagy lendületet és a politikai gondolatot hordozó hun-török vonások és a megtartó, a törhetetlenséget képviselő, a csendes művészi szemléletet és acélos munkakerőt jelentő finn-ugor jellemvonások és készségek. S aki a magyar parasztság honfoglaló őseit kétségbe vonja, az elé ime tükröt tartok a következőkben:

Általános emberi vonás, de különösen jellemző a hun-török és finn-ugor népekre, hogy számontartják és határtalan tiszteletben részesítik a maguk őseit és sokat adnak származásukra. Kemál Atatürk — az Atyatörök — néhány évvel ezelőtt egyik beszédében olyasmit mondott, hogy száz év múlva, mikor újból kibontakozik majd a hatalmas nagytörök birodalom, siratni fogják az emberek sorsukat, hogy miért nem születtek töröknek. E rettentő férfiú különös, démoni arcára gondolok, félelmetes tigris szemére és a nagy műre, amely immár mögötte van és viszi tovább a török nemzet sorsát és — épenséggel nem érzem nevetségesnek az Atyatörök gögjét. Dzsingisz Kán is elvetette a sulykot, mikor osztozkodni készült magával a világ teremőjével, mondván: „Isten az égben, Dzsingisz kán a földön“. És Attila úr üzenete sem vált be szóserint, mikor követei ugyanabban az órában kellett jelentsék a keleti és a nyugati római csá-

szárnak: „Uram és urad Attila parancsolja, készíts számára palotát, mert érkezik“. De ezekből a népek-ből, melyekhez a magyarság is tartozik, — amely sohasem volt ária, és sohasem fog az áriaságba bele-olvadni —: semmiféle balsors nem tudja kiirtani nem is annyira a tudatát, mint inkább ösztönét annak a valóságnak, hogy ők adták a világtörténelem leg-nagyobb hadvezéreit és birodalomalkotóit és az ő hó-dításaik stílusa mellett politikai és katonai kisipar az ária népek minden hadi vállalkozása és hódítása, talán a két óriási latin génusz, Julius Caesar és Napoleon kivételével.

Végzetesen tévednek azok, akik akár azért, mert „ugor“-nak hiszik a magyar parasztságot, a „török“ eredetű magyar nemességgel szemben, akár azért, mert szeretnék mindenáron kimutatni, hogy a magyar pa-raszság eredetében kevés közösséget vall a honfogla-lókkal, vérében inkább ária, mint turáni: a történelmi nemességet vérében, idegrendszerében, életszemléleté-ben, lelki készségeiben, szellemi húrjaiban szembe-állítják a magyar parasztsággal. Mindnyájan, kiket e kérdés érdekel, bőséges adatokkal rendelkezünk arról, hogy éppen a legősibb magyar nemzetségek sarjadékai-nak igen nagy, ha nem túlnyomó része ma paraszti sorban él. Beregben, volt kerülemem egyik kis közsé-gében jómódú kiskazda házában tettem látogatást, tudtam, hogy a gazda maga is régi nemesember, de csak utóbb értesültem, hogy felesége, aki engem egy-szerű paraszti öltözkében és kendőben fogadott, de utánozhatatlan méltósággal és kedvességgel: a hon-foglaló Kölcsey nemzetség sarjadéka. És ezen a vi-déken szétbontathatatlanul fogódzik egymásba a leg-ősibb magyar nemesség és a legtisztább magyar pa-raszság ága. Sohasem tudja az ember, hogy mikor egy földes szoba küszöbét átlépi, nem Szent István sza-badjauak leszármazottjait köszönti-e. S ha pontosan megvizsgálnánk, a magam személyes tapasztalatai nyomán merem mondani, hogy rövidesen napfényre derülne: éppen a legősibb magyar nemzetségek túl-nyomó nagy része ma paraszti sorban él. S meg-fordítva, az a nemesség, amely manapság dupla pre-

dikátumaival parádéz, mentől kevesebb közösséget tart — gyakran semmit — a honfoglalókkal. És ha a Kölcsények és Kendék, meg a Bessenyeiek, meg a Heteyek sarjadéka nagy részében így leszorult az egykét telkes gazda, talán itt-ott már a földtelen földműves színvonalára is, el lehet gondolni, milyen rengeteg kisebbrendű magyar nemesi család omlott bele, különösen a 400 éves habsburgi idegen uralom során, a paraszti rétegekbe. Gondoljunk csak a rengeteg vagyon kobzásra, fővesztésre és nemességvesztésre a rendi évszázadok során, a szabadságharcok, fölkelések ilyentermészetű követelményeire, a török hódoltság zavaraira és pusztulására, a neoacquistica commissio vagyonkobzó, magyarírtó örjögéseire. Melyik régi magyar nemesi család mondhatja el magáról, hogy tőle sohasem koboztak el semmit, kisebb részben valóban elkövetett bűnökért, nagyobb részben épen a jó ügy, a magyar ügy hősi szolgálataért? És az ősi magyar könnyelműség milyen számlálatlanul lökte vissza a magyar nemesembert az ismeretlenség, a jobbagyi vagy ahhoz hasonló félszabadság állapotába? Sokan őrizték legalább a kutyabőrt, de mennyivel többen lehetnek olyanok, akik nem őrizték, hagyták elkallódni, s még az emlékezete is kihullott a nehéz sorba tört nemzedék lelkéből a nemesi származásnak!

Különben is, a magyar nemesség óriási nagy többségét a kisnemesség alkotta, a kurtanemesek, már századokkal ezelőtt is életszínvonalbeli tözsomszédságban a magyar jobbaggyal. Ki fogja ma már kielemezni, hogy a magyar parasztságban mennyi a honfoglaló elem, mennyi a nemesi vér s mennyi az idegen — ária — beütés. Egyet azonban bizonyosságnak érzek: *a magyar nemességnek, az ősi, honfoglaló szabad magyarságnak nagyobbik fele, talán fajilag is értékeesebbik része, a magyar parasztságba omlott bele és ott őrződött meg.*

Paraszságunk: a magyar történelmi szellem és hagyomány őrzője

De függetlenül kutyabőrától és származásbeli adaktól: vaknak kellene lennünk, ha nem látnánk, hogy az igazi, szintiszta magyar parasztság egész lelki és testi megjelenésében pontosan a jobb értelemben veendő ősi magyar nemesség vonásait őrzi. Mind a kettő hajlamos a könnyűvérűsége. Mind a kettő arról nevezetes, hogy följöbe tud emelkedni a maga egyéni sorsának. Mind a kettő őrzi a fajta ősi katonai bélyegét, erős politikai ösztönét és értelmét, amely ma is lelki életének legjavát jelenti. Deák Ferenc: a legtisztább középbirtokos magyar nemesember típusa gondolkodásában és érzelmi világában, azonkívül, hogy magyar lángelme is — mellesleg. Deák Ferenc azonban, mint típus sok ezer példányban föllelhető épen a legtisztább magyar paraszti rétegekben. Maga Nagyatádi Szabó István is egy paraszti Deák Ferenc volt, sajnos, kevésbé szerencsés a maga életművében, mint nagynevű szellemi elődje. *Ami uri vonás, ami lelki előkelőség, ami eredendő hajlam és törekvés a magasabb szellemi színvonal felé, a legjobb fajta ősi magyar nemességben, utóljára a XIX. század első felének nagy reformmozgalmában jelentkezik, az mind ott él, mint minden pillanatban megnyilatkozó és felhasználható nyers hajlam, a mi parasztságunk lelki világában és életében. Ezt könnyű megállapítani, de én még tovább megyek és azt mondom: a kossuthi nemesi nemzedék szellemét és erkölcsét és ősi nemzeti ösztönösségeit manapság a magyar parasztság sokkal tisztábban képviseli és őrzi, mint a mai középosztály. S ha 80 évvel ezelőtt a jobbagyi bilincseiből akkor szabadult magyar paraszti nép inkább csak a tömegerőt szolgáltatva Kossuth ragyogó nemesi nemzedékének vállalkozásához, akkor ma azt kell mondjuk: a kossuthi nemzedékhez méltó középosztály hiányában a történelmi magyar nemesség hivatása is átszállott túlnyomó részben a parasztságra . . .*

A tudat alatt amúgy is ez a nagy földműves mendence volt, magába ölelvén a nemzeti szabadság-

harok és katasztrófák nyomán társadalmi színvonalában alulkerült nemességnek éppen legjobb és legértékesebb elemeit, a szentistváni szellem és önállóság legfőbb, leghatalmasabb, legmegtörhetlenebb képviselője, már Rákóczi fölkelése alatt egészen bizonyosan. A 67-es kiegyezés után a magyar középosztály a magyar életet irányító elemeiben Deák Ferenchez csatlakozott, *bár Deákban nem tudta megérteni — Kossuth Lajost.* És Kossuth Lajos félretételével a deáki szellemet és kiegyezést is vakvágányra futtatta. *A Kossuthtól elrugaszkodó, megmerevült 67-es kiegyezés megbukott 1914-ben és 1918-ban és vele az a Deák Ferenc, aki csak a századforduló korszakának megromlott képzeletében élt, az a meghamisított Deák Ferenc, akinek nevében ez a hallatlanul bűnös korszak végképen megtagadta volt a kossuthi szellemet és hagyományt.* A világháborúban annak a Kossuth Lajosnak szemlélete igazolódott, akit Deák Ferencről inkább csak módszerbeli eltérés választott el. És ami akár Kossuth hajlíthatatlanságában, akár Deák hajlíkonyságában igazi magyar érték volt, annak gyökérzete a magyar parasztságba ereszkedett s ott őrződött meg — későbbi nagyobb feladatokra.

A középosztály cserbenhagyja Kossuthot és Deákot

Mindez kissé elméletien és homályosan hangzik, de csak azért, mert e rövid írás kereteiben nem lehetek bele a dolgok behatóbb és részletesebb vizsgálataba és magyarázatába. Most csak azt kívánom nyomtatékosan hangsúlyozni, hogy olyan középosztály termelődött ki a századforduló óta ebben az országban, amely egyszerre árulta el Kossuthot és Deákot, viszont a magyar parasztság, ha másként nem, hát ösztöneiben őrizte a magyar hagyományokat s bár Kossuthért lelkesedett, még a deáki szellemből is többet megőrzött, mint az a középosztály, amely a Deák nevéből élt, de csak úgy, ahogy a Petőfi-utánczók arra használták fel a nagy költő szellemi hagyatékát, hogy abból levont silány elvi párlataikkal mindenkit meg-

mérgezzenek, akiben költői eredetiség és önállóság mozdult s inkább érezhette volna magát Petőfi szellemi fiának. Nincs undorítóbb és förtelmesebb, bűnösebb és károsabb jelenség, mint az epigonok, az értelmetlen és alsórendű silány utánzók vak imádata, amely meghempergeti a génuszt az apró törtetők világának porában és a maga kezdetleges kézi mérlegével méricskéli vagy árusítja ki a vérbeli nagyember gonoszul meghamisított kincseit...

A háború óta pedig olyan középosztályunk támadt, ne beszéljünk most arról, hogyan és milyen okokból, amelynek már sem Széchenyi István, sem Kossuth Lajos, sem Deák Ferenc nem jelent semmit, amely szívesen hallja, ha egy tökkelütött féltudós a nagy hadvezér és diplomata Árpádból keleti kereskedőt fabrikál, a fényes dalia Széchenyi Istvánból, a szellem és szenvedély szabálytalan és szabályozhatatlan óriásából unalmas, vaskalapos erkölcsprédikátort, Deák Ferencből, aki már 1841-ben a pozsonyi diétán a hitbizományok eltörlését követelte, a legócskább értelembe vett silány és szellemtelen maradiság prófétáját, Kossuth Lajosból pedig széllel bélelt fiskálist, lelkiismeretlen „liberális“ fölforgatót... Ki csodálkoznék azon, hogy ez a nemzedék semmit sem tudott megérteni Szent Istvánból, német szakált ragasztott a magyar történelem e legfölségesebb keleti nagyurának attilai állára, művét és művének szellemét kiforgatta a maga valóságából s szinte titkolja a szent király rettentő győzelmét II. Konrád német-római császáron, elsikkasztja a tényt, hogy éppen Szent István szakította el az új keresztény magyar egyházat a nyugati német úgynevezett missziós érsekségektől és püspökségektől, hogy még keresztény vonatkozásban se maradjon nyoma a korábbi egyházi függőségnek?... Ki csodálkoznék azon, hogy ez a nemzedék értetlenül állott és áll szemben a kiegyezési korszak második felének külpolitikai eltévelyedéseivel és mostanáig észre sem vette, hogyan sikkadt el lassanként a magyar művelődésnek valamikor oly féltékenyen őrzött önállósága...

„Ó micsoda bukás ez honfiak“ — idézhetem

Shakespeare Antoniusát a szétrombolt szentistváni birodalom romjai előtt, — „miközben ármány és erőszak tombolt fölöttünk“. *Csakhoggy Szent István birodalmának összetört teteme mérhetetlenül nagyobb és fönségesebb jelenség még bukásában is Caesar elesténél: egy valóban nagyrahivatott, nagylelkű nemzet évezredes világtörténelmi teljesítményének összeomlása.*

Ez a szedett-vedett, tákolt, minden felsőbbrendű közösségi életre, összefogásra képtelen magyar középosztály bamba értelmetlenséggel fogadta a nagy bukást, silány hiusággal elutasította magától a komolyabb önbírálat és büntudat lelkiismereti parancsát és mostanáig sem hajlandó igazán belátni: bukásunknak legfőbb oka az volt, hogy *a magyar nemzet nagy többsége, legfőbb szellemi, és tömegbeli értékei félreállításával akartak itt, keskeny és kiélt társadalmi rétegek beltenyészetével, a magyar parasztság és a magyar munkásság mesterkélt és gonosz háttérbeszorításával, nemzeti politikát csinálni.*

Idegenek jönnek hozzánk és közülük minden emberséges embernek fölcsillan a szeme, ha a mi magyar népünkkel találkozik, ha belenéz a falusi magyar földműves, gazda, vagy nincstelen, életébe és lelkivilágába. A mi középosztályunkban még idegen indításra sem mozdul meg a lelkiismeret, nem hajlandó észrevenni sem a multbeli hibákat, sem a maga szociális szemléletének csonkaságát és bénaságát. De még a felsőbbrendű önzésnek amaz okosságára sem ébred, hogy ehhez *a ragyogó néphez csatolja a maga sorsát és az ő roppant vállainak széles alapjára rakja osztálybeli és egyéni boldogulásának fészket.* Semmit sem lát a multból és semmit sem lát a jövőből, nem hajlandó észrevenni, hogy *az események tragikus kapcsolódása és torlódása folytán ma már csak egyetlen egy ép és termékeny történelmi osztályunk van, amelyre államot és pedig hatalmas államot lehet építeni, és ez a magyar parasztság.*

Mit jelent a nemzet számára a föld népe

A magyar paraszt teste, lelke, egyénisége

Elképesztő az a vaktság, az a bárgyú, alpári, idegen szemmel látó elfogultság, amellyel a mi származásunk közép osztályunk a magyar népet nézi. Hányszor halljuk a gonosz gyanúsítást, hogy a magyar paraszti népet csak a búza ára érdekli, meg az adó, semmi más. A magyar földműves népet hol az európai szociológia sablonja szerint, hol a városi kispolgári elem kicsinyességei szemszögéből, hol a kormánypárti kortézia olcsó fogásainak színvonaláról ítéli meg. S mert az általános európai szociológia úgy ismeri a parasztot, mint a kicsinyes és földhözragadt önzés legmozdíthatatlanabb és legmáshíthatatlanabb képviselőjét és mert a városi kispolgárságot a boltberek leszállításával, adókedvezményekkel, hitelbeli könnyítésekkel valóban könnyű döntően befolyásolni politikailag is, és mert a 67-es időkből átrögződött kormánypárti kortéziának alig maradt más hódító eszköze, minthogy Kis Jánosnak és Nagy Péternek apró — egyéni vagy legfeljebb rokonsági — anyagi kedvezményeket juttasson gondjainak és nyomorúságának tengerén: *el akarják hitetni önmagukkal, hogy a magyar földműves nép lelkivilága is ilyen végtelenül szűk szemhatárú.*

De mérhetetlenül tévednek, mert a magyar népet az ária paraszt földhözragadt és brutális önzésével, vagy bizonyos városi elemek kicsinyességeivel, vagy a kormánypárti kortézia módszereivel nem lehet mérni és megítélni. A magyar paraszt más, mint bármi földműves népe Európának. Más származásában elsősorban, mert nem rabszolgák ivadéka, hanem szabad harcosoké, lovas hódítóké, nomád vagy félnomád pásztoroké, vadászoké. A pásztorember, főleg pedig a pusztai pásztor és vadász, szabadabb élethez szokott és szélesebb szemhatárhoz és jobban hozzáedződött a természet mindenféle viszontagságához, mint a vérbeli

földműves. Az európai árianépek már réges-régen meggyökeresedett földművelők voltak, talán évezredek óta, mikor a magyarság harcolva, roppant nyájait legeltetve és vadászva megtelepedett a Duna-Tisza táján. Politikai megtelepülése még sokáig nem jelentett egy-helyhez kötött, földművelő értelemben vett települést, a foglaló nemzetségek határai között még jó sokáig a félnomád állattenyésztő és legeltető gazdálkodás volt a magyar békebeli foglalkozás és az itt talált ária néptöredékek és a meglehetősen nagy számban nyugatról behurcolt germán hadifoglyok — rabszolgák — végezték a földművelést. Alig kétséges, hogy a magyarság Szent István idejében még legfeljebb bele-szagolt a földművelésbe, földműves multja mostanáig alig is terjedhet többre 7—8 évszázadnál.

Ősi egyénisége pedig: a nomád, később félnomád pásztor, vadász, katona, sokezer év küzdelmeiben és viszontagságai között fejlődött. Az a tökéletes katonai szervezettség, gyakorlottság, harcászati beidegzettség, gyors és könnyű mozgathatóság, a harcmódor és vezetés felsőbbrendűsége, mely a honfoglaló magyarságot katonailag óriási magasságba emelte Európa akkori germán és szláv népei fölé: ennek az évezredes pusztai pásztor és vadászéletnek egyik nagyszerű eredménye, ettől az életmódtól és neveléstől el sem választható. H. G. Wells, a nagy angol író, nagyszerű világtörténelmi vázlatában nagy nyomatékkal emeli ki a keleti hun-török pusztai pásztornépek életmódjának jelentőségét e népek világraszóló és soha felül nem mult katonai teljesítményei tekintetében. Földműves népeket lehetetlen lett volna az állandó mozgósíthatóság olyan állapotában tartani, amilyenben a magyarok elődei, hunok, avarok, majd maga a magyarság is, később a mongolok, tatárok és ozmán-törökök éltek. A vérbelien földműves nép mindig nehezkesebb, nehezebben szakítható ki a maga kis földjének kereiteiből, a pásztor és vadászember azonban mindig a határt járja, állandó mozgásban van, lelkiületében sincs annyira helyhez kötve, mint a földművelő. E pusztai rokonnépek életében mindig óriási nevelő hatása volt a vadászatnak, sőt a vadászat valósággal a

mai hadgyakorlatokat pótolta; Attila birodalmában csakúgy, mint az Árpádokéban és mint a Dzsingisz kánéban, a vadászat nagy nemzeti és katonai intézmény volt, még Mátyás király is akkora méretű királyi vadászatokat tartott, hogy vadásztársaságát pilanatok alatt mint támadó sereget küldhette Nyugat-magyarországból Ausztria ellen.

Aki a magyar népet valóban ismeri, az tudja, hogy ez a nép ma túlnyomórészt földműves, de egyéniségében, testi-lelki alkatában ma is *szabad pásztor és vadász s ami azzal egy: katona*. A vadászszenvedély ma is erősebb a mi népünkben, mint bármi más európai népben. És a szabad lovas pásztorember könnyű mozgása, nagyvonalúsága, mindig széles szemhatárok között mozgó gondolkodása, *a nagy térségeket, a nagy közösségeket kereső* s főleg azokhoz ragaszkodó politikai eszmevilága jellemzi ma is a magyar parasztságot; lelki és testi alkatában gyökeresen mássá teszi, mint aminő az ária parasztság. Van abban is valami jelképes visszaérzés az ősi multba, hogy a magyar földműves nép ma sem szereti, legalább az ország legtöbb vidékén, ha parasztnak nevezik. *Nem a foglalkozást szégyenli ezzel, hanem valahogy érezteti, hogy valóban nem paraszt ária értelemben, a germánok és szlávok mértéke szerint*. Az ária paraszt a szűk látókört, sok tekintetben a szellemi földhözragadtságot, egy-egy kis faluba való szellemi begubózottságot, a garasos önzést, kicsinyességet és túlzó takarékoságot, a mozdíthatatlanságot, a nehézkességet jelenti. Ezzel szemben *a magyar paraszt szélesebb szemhatárú ember, mai elhanyagoltságában és elhagyatottságában is, mint az átlagos városi kispolgár*. A magyar paraszt már 48-ban is Kossuth népe volt, sőt Rákóczi idejében is a fejedelem leglelkesebb fölkelője, de már Hunyadi János és Mátyás idejében is a nagy nemzeti ügy érdekében mindig megmozdítható harcos, ha kellett, „keresztes vitéz“. S máig *a legnagyobb közösség, a nemzet és az ország ügye hozza legkönnyebben mozgásba és lelki ízzásba a magyar föld népét, nem is annyira a maga apró ügyes-bajos dolgai*. Bizonyítékok kellene az újabb időkben? Hát

miért maradt a maga anyagi létérdekének, boldogulásának félreállításával Kossuth népe, a magyar parasztság, 67 után is 48-as, amikor a középosztály lassan a kiegyezés szolgálatába állott? Miért, ha nem azért, mert nem a maga külön falusi és osztálybeli érdekét tekintette elsősorban, hanem megható önzetlenséggel és valljuk meg, bámulatos, ösztönös politikai nagyvonalusággal és messzetelektéssel, a nemzet ügyét, az ország ügyét, a birodalom ügyét, akarta szolgálni, a kossuthi eszmékhez való mélyre ágyazott és rendíthetetlen hűségével?

Aki a magyar népet, egyéniségét, testét, lelkét igazán ismeri, az a legszegényebb, legnincstelenebb magyar falusi kisember, földnélküli proletár alá is oda kell képzelje a lovat. A lovat elvehették tőle, gyalogos proletár sorba szorulhatott milliós tömegben, de egyéniségének lovas vonásai még csak el sem halványodtak. A középkorban, elég botorul, a magyarság katonailag sok értelmetlen, éretlen és otromba nyugati formát és divatot magára szedett, még a hülye vaspáncélt is, sőt belelovalta magát időnként a „nehézlovasság“ katonai butaságába is. De mikor a rokon török néppel való kegyetlen ellenségeskedés ráébresztette a magyart a maga ősi katonai mivoltára, egyszerre mintha a földből bukkantak volna föl, úgy termettek máról-holnapra a könnyű magyar lovascsapatok s mintha csak egy rossz álomból ébredett volna katonailag a magyarság, a nyugati rontás varázslatából, megint Árpád és Bulcsu remek lovassága parádézott a nemzet szeme és Európa előtt, de nemcsak parádézott, hanem remekül verekedett is és aránylag igen gyorsan meghódította újból Európát az egyetlen épkezláb lovas katonai formának: a könnyű lovasság-nak.

A magyar egyéniség és elsősorban a magyar föld népének, rossz és ellenszenves, de mégis mindjobban elfogadott szóval a magyar parasztságnak, egyénisége ma is elválaszthatatlan az ősi lovaspásztor, vadászkatona életformától. A magyar lovas ember sohasem lehet nehézkes, a magyar lovas ember mindig könnyen mozog, a magyar lovas ember nem érzi magát

egyetlen kicsi ponthoz odaköngződöttnek, a magyar lovas ember a vérében, az idegrendszerében, testének, lelkének az emberi és természeti dolgokra való reagálásában, a széles térben való könnyű és gyors tájékozódásában, a szellemi dolgoknak is gyors áttekintésében őrzi az évezredek beidegzettségeket, keleti puszták fanyar és üde lehelletét. A lovas magyarnak csak helyzetváltozást jelentett, nem egyéniségváltozást, mikor botor módon elfelejtették vele az ősi könnyűlovas hadakozási formákat, de több százados katonai tévelygés sem volt elég ahhoz, hogy kioltásuk belőle az ősi készségeket. Az öntudat elhalványodhatott, az ősi lovas idegek és beidegzettségek tovább öröklődtek és megmaradtak. Megmaradtak máig. A mi népünk ma is: született lovasság. A mi szegény proletár falusi népünk ma is és másíthatatlanul lovasemberek serege. Ezért több a maga egyéniségének hurozatában a szomszédos germán vagy szláv parasztságnál. Ezért tágabb a magyar parasztság politikai szemhatára, mint az átlagos ária paraszté, ezért egyetemesebb ember, a maga osztályából könnyebben kiemelkedő és a maga osztálybeli elfogultságain hamarabb túltekintő, túlnövő földműves nép a mienk. *Ezért hordozza a magyar parasztság inkább a nemzet lelkét és lelkiismeretét, mint általában az európai népek parasztsága a magukét. Ezért jelent többet a maga osztályának kereteinél, ezért alkalmas arra, hogy pótolja a szörnyű hiányt, a megfelelő, a magyar történelemhez és magyar történelmi feladatokhoz méltó középosztály hiányát.*

A magyar föld népe és a magyar szellemiség.

Hiszen még a nyelvünket is a magyar parasztságnak köszönhetjük s ebben az érdemben vele legfeljebb a kis- és középnemesség osztozkodhat. De mivé torzult a XVIII. században és a XIX. század elején a magyar középosztály nyelve, ha a világhistória egyik legnagyobb szónokának, Kossuth Lajosnak sok tekintetben rontott és idegen hatásokkal nehézkessé tett magyar nyelvét az Arany Jánoséval, vagy a Petőfi

Sándoréval hasonlítjuk össze, akik a nép nyelvét beszélték? És hol tartana ma a magyar irodalmi nyelv, ha a nagy reformkorszak költői és írói úgy ismerték volna népünk dúsgazdag nyelvét, mint ahogy Bartók Béla és Kodály Zoltán ismeri a magyar népdalt? Nincs arra példa az európai életben, hogy a paraszti nép aránylag olyan mérhetetlen szenvedésen ment volna át, mint a magyar. És mégis arra sincs példa, hogy más paraszti nép nyelve és zenéje annyi rengeteg kincset halmozott volna össze a szerencsésebb osztályok és az egész nemzet számára, mint termette és tette a magyar.

Arra sincsen példa Európában, hogy a szegény kisbirokos és a földtelen földműves nép képviselné a szélesebb és egyetemesebb embert és életszemléletet, szemben a tanultabb, vagyonosabb, műveltebb rétegekkel, mint ahogy az Magyarországon van. És seholsem tudná szebben, őszintébben, nagyobb stílusban képviselni egyetlen európai parasztság sem a nemzeti gondolatot, mint ahogy képviselte már 48-ban és 48 óta szakadatlan a magyar parasztság a magyar állam- eszmét és a magyar nemzeti eszményt s tudná képviselni hódító erővel a jövőben is. A nagytehetségű és kiváló jellemű földmunkás szociológus, a napszámos tudós Veres Péter egyik cikkében megírta, hogy a háború előtt még annyi erő, annyi kihasználatlan energia feszült a magyar parasztságban, hogy egy nagyszabású birtokreformmal és őszintén demokratikus politikával erre a paraszti népre valóban a szó jobb és nemesebb értelmében vett magyar faji imperialista politikát lehetett volna építeni . . .

Hiszen túl a magyar nyelven, túl azon a halhatatlan ösztönzésen, amit a mi népünk legnagyobb költői, írói szellemeinknek, Petőfinek, Aranynek, Adynak, Móricz Zsigmondnak, Szabó Dezsőnek, Bartóknak, Tamásinak adott, sőt többet, mini ösztönzést, példát és formát, és életszemléletet, talajt a lábuk alá és szárnyakat az emberi magasságok felé: a magyar szellemiség sokkal nagyobb arányban függvénye a magyar parasztság egyéniségének és a belőle áradó sugalló erőnek, mint bármely európai nemzeti társadalom a maga pa-

raszti népének. A nemzetek politikai és művészi szellemét rendszerint a középső rétegek őrzik és képviselik elsősorban: a magyar életben a legnagyobb magyar faji és nemzeti tulajdonságokat, a politikai, a katonai, a művészi tehetségeket és eredetiséget, mindenekfölött a parasztság őrzi. Mikor a magyar nyelvről van szó: Petőfi, Arany, Móricz Zsigmond, Tamási Áron nyelve jelenti a csúcst: azaz a magyar nép nyelve. Mikor a magyar zenéről van szó: a magyar nép dala emeli európai magasságba ihletett továbbépítőinek kezén, Bartók, Kodály szellemén és művén át, a magyar zenét. Mikor magyar politikáról van szó, a Rákóczi és Kossuth-i hagyományok jutnak eszünkbe, melyeket a magyar nép őrzött meg, nem engedvén, hogy beleszédüljünk idegen politikai sugallatokba. Mikor a magyar katona dicsőségét hirdeti egy cseh író, mondván, hogy puskával a vállán és szuronnyal a kezében Európának egyetlen népe sem érezheti magát annyira katonának, mint a magyar, vagy amikor a fasiszta fajvédő lap a „harcias magyar faj“ vonásait rajzolgatja: modellként a magyar nép fia áll az idegen bámuló szeme előtt. Az olasz fasizmus egyik éles szemű és lelkiismeretes német történetírója az olasz középosztály sokféle ragyogó tulajdonságait emeli ki, amely szerinte pótolni hivatott és pótolni tudja magának az olasz népnek egy és más átmeneti gyöngeségét és hiányosságát. A világháborúban is azt tapasztaltuk, hogy az olasz hadseregben a hősiesség és áldozatkészség, a merészség szellemét, az olasz katonai erények mértékét talán inkább a tisztikar képviselte, mint a legénység és ez is a természetes dolog. Hiszen a természetes értékkiválasztódáson épül fel a jól szervezett társadalom: az alsó rétegekből kitermelődnek a felsőbbrendű értékek, kiemelkednek a tömegből, a tömegmunkából és felsőbb helyre, felsőbb feladatok megoldásához jutnak. Mikor a magyar katonai képességekről és erényekről van szó, önkéntelenül mindenki a magyar közlegényre gondol, mindenki a maga háborús tapasztalatait szedi elő. Magam, aki egy gyönyörű huszárezred kötelékében harcoltam végig a világháborút s abban a boldogságban részesültem, hogy

magyar tisztikarban, magyar legénységgel verekedhettem, szép és nemes, előkelő, magyar szellemű tisztikarhoz tartozva: mégis azt kell mondjam, hogy az ősi magyar katonai formákat, idegeket és beidegzettségeket, készségeket és tehetségeket, a csodálatos tájékozódó képességet, a gyors alkalmazkodást a helyzethez, a páratlan katonai ötletességet, a fáradhatatlanságot és elnyűhetetlenséget, a derűt és a csöndes, szemérmes, sohasem harciaskodó és sohasem hetvenkedő, mégis fölényes magyar katonai hősiességet legtisztábban és legragyogóbb, legmesszebsugárzó, más népeket is bámulatra készítő formában és módon a mi gyönyörű legénységünk képviselte elsősorban.

A sokat emlegetett, de nagyon kevésbé értett korszerű magyar militarizmus is csak a mi paraszti népünk ősi katonai készségeiből és formáiból meríthet példát és indítást és csak ezeket a készségeket és erőnyeket fejlesztheti tovább. Minden más militarizmus csak álmilitarizmus lehet, idegenmásolás, otromba és értelmetlen hajlongás más, nálunk kétségtelenül kisebb értékű népek (mert minden más nép kisebb értékű katonailag a magyarnál Európában) katonai formái és teljesítményei előtt. „Egy népnél sem vagyunk alábbvalók“ — mondotta a nagy Zrinyi Miklós majdnem három évszázaddal ezelőtt. S ha ebben van igazság, elsősorban katonai igazság van és ez a katonai igazság mai nyelvre lefordítva azt jelenti, hogy meg kell őrizni és tovább kell fejleszteni a túlságos ária hatással és sugallattal szemben az ősi magyar katonai készségeket, tehetségeket, formákat, hagyományokat, melyeknek manapság a magyar parasztság az egyetlen igazi hordozója . .

De ha így van, ha mindez így igaz — amint hogy így igaz — ha ez a helyzet s ha ennyire a magyar parasztság a megőrzője minden igazi nagy magyar tulajdonságnak, erőnek és hagyománynak: hát az ég szerelmére, miért engedik azok, akik tehetnének róla, hogy ez a nép tovább senyvedjen, hogy ez a nép kívül rekedjen a magyar élet emberinek mondható mértékén, a magyar nemzeti állam irányadó és döntő fórumain? Hogyan van és miért kell úgy lennie, hogy

Európa legarisztokratikusabb földműves népe, melynek az európai mértéken messze túlmenő befolyása kellene hogy legyen az egyetemes állami és társadalmi életre, ezen az európai mértéken mélyen alatta szenved és olyan proletár sorban pusztul, amelynek mása alig van a mi földrészünkön?

A magyar parasztság történelmi teljesítményei az utolsó negyedévezredben

Budavár visszafoglalása óta pontosan 249 esztendő, kereken egy negyedévezred telt el. Az emlékezetes 1689-ik esztendő óta a magyar parasztság legfőbb teljesítményei:

1. Elindította és végig, katonai és politikai tömegerővel, áldozattal, vérrel, verejtékkel megtámasztotta, megvívta, elszenvedte II. Rákóczi Ferenc szabadságharcát.

2. A török kiűzése óta hallatlan — szinte mesebeli — faji terjeszkedő és hódító erővel újból benépesítette az ország nagyobbik felét, nagyszerű szaporodásával messze túlszárnyalva az európai átlagot, de a hazai más népek szaporodását is. Buda visszavétele után 1 ¹/₄ millió magyart számoltak össze a szerencsétlen országban és 1850-ben már ismét 4.812.000 magyar élt Szent István birodalmában, 1869-ben pedig 6,170.000 Világraszóló teljesítmény ez, melynek csak töredéke írható az asszimiláció javára, hanem igenis a magyar fajta — főleg a parasztság — belső szaporodásának javára. A magyar parasztság e belső faji „imperializmusa“ bámulatos őserőket — más szóval: dinamizmust — sugároz és igazol, melynek ténye és sugallata alól még a szocialista Veres Péter sem vonhatja ki magát. Más szóval: a magyar parasztság sokáig erős és egészséges, végső elproletárosodása csak a szentistváni birodalom ezeréves emlékünnepe táján válik végzetessé. Ezekben az években indul meg a szörnyű kivándorlási folyamat, mely 1907-ben már 209.169 lelket szállít át az óceánon, nagyobb részben magyarokat. . A fajta — a honfoglalók származéka — e

csodálatos és szerencsés belső terjeszkedését, hódító erejét — „imperializmusát“ — így becsülte meg és hasznosította az a korszak, amely nem tudott elég hangos lenni a 30 milliós magyar jelszavával. . . A századforduló e keserves kivándorlása azonban semmit sem vonhat le a magyar parasztság nemzeti teljesítményeiből és érdeméből. A valóság az, hogy az asszimiláció, a „magyarosítás“ kétes értékű, főleg középosztálybeli eredményeivel szemben a magyar parasztság belső ereje és szaporodása mentette meg a magyarság számára a XVIII. század végétől a XIX. század folyamán Szent István birodalmát.

3. A Rákóczi szabadságharcánál is nagyobb és elhatározóbb erővel adott lendületet, közkatonát és altisztet, osztályfölötti egyetemességet, erkölcsi igazolást és tömeget a Kossuth Lajos szabadságharcának. A magyar nép — főleg a föld népe — nemzeti fölgerjedése, roppant katonai lendülete és tömegereje nélkül Kossuth szabadságharca még biztosabban gyors kudarcba fulladt volna, mint Görgey katonai lángelméje nélkül. . .

4. Végül: a magyar parasztság őrizte és mentette meg a maga Kossuth-párti hajthatatlanságával a 67-es korszakon át a magyar állami és nemzeti függetlenség ezeréves gondolatát, szemben a középosztály mind általánosabbá vált nemzeti megalkuvásával.

Vagyis más szavakkal: az utolsó negyedévezred minden nagy nemzeti állásfoglalása, mozgalma, erőfeszítése — 1703, 1848, 1867 — a magyar parasztság széles vállaira épült. És mi volt a jutalma parasztságunk ez *osztályfölötti* nemzeti magatartásának, vérbeli, létbeli, vagyonbeli áldozatainak a kettős monarchia korában? Hálátlanság, értetlenség, a mezőgazdasági érdeket, főleg pedig a kisparaszti érdeket háttérbe szorító, a paraszti erőket elfojtó, a nemzeti szempontból értelmetlen és mérhetetlenül igazságtalan birtokmegosztást megmerevítő, a föld népét óriási mértékben elproletarizáló, milliónyi magyart kivándoroltató, a nagy tőkének igazságtalanul kedvező, a magyar paraszti szorgalmat és erőfeszítést uttalan-ságba, sárba és vasútnélküliségbe fullasztó, gazdaság-

politika, a magyar parasztság egyéniségével nem számoló, művelődési igényeit elhanyagoló, idegen szellemű kultúrpolitika, lélektelen szociálpolitika, inkább hiánya minden korszerű szociálpolitikának, mely természetesen elsősorban a túlnyomórészt magyar fajú mezei és ipari proletariátust sujtotta, a magyar paraszti erőt még az alkotmányos életben is visszaszorító, mindig a magyar paraszti milliók függetlenségi eszmevilága és akarata *ellen* kormányzó álparlamentarizmus. . .

Mit veszített a nemzet az idejében meg nem valósított birtokreform híján?

Mi mindent veszített a nemzet e bűnös és kicsinyes politika révén, főleg azért, mert a 67-es korszak egyszerre árulta el Deákot és Kossuthot, sőt Széchenyt is s hol gonosz, hol együgyű, de mindig önző forrásokból s a felsőbbrendű nemzeti érdeket megtagadó érdekből elgáncsolta a mind sürgetőbb és mind parancsolóbb földreformot: azt ma már nehéz volna előszámlálni és lemérni. Nincs akkora mérleg, amely ezt a szörnyű súlyt megbírná. . . Én itt csak vázlatosan, futólag érinthetem, szinte csak érzékeltethetem ezeket a dolgokat, hiszen köteteket lehetne róluk írni.

Elvesztettünk vagy egy millió magyart, aki kivándorolt, elvesztettünk vagy egy félmillió magyart, akik fél évszázad alatt a külföldön születtek s elvesztettünk másik félmillió magyart, aki a mondhatatlanul nyomorúságos gazdasági és szociális viszonyok között nem születhetett meg vagy idő előtt elpusztult. Ez összevéve két millió magyar ember, persze csak hozzávetőleges, de nagyon enyhe számítással. Két milliónyi magyar ember, aki ha a történelmi országban marad, létalapot, megélhetést talál, terebélyesíti a magyarság ősfáját, megelőzhette volna és bizonynyal meg is előzte volna Trianont. Elvesztettünk 7,300.000 kat. holdat, majdnem felét a csonka ország egész területének: ennyi földet osztottak szét az utódállamok óriási túlnyomóságban nem magyarok között az összeomlás után.

Igaz, a régi szentistváni birodalom fajfölötti szelleme nem engedhette volna, hogy ez a hatalmas terület *mind* magyarok kezébe jusson. De viszont épen a törzsökös magyar elemből duzzadtak meg a történelmi ország egész területén a mezei proletárság tömegei, a magyarság volt az a nemzetiség, amelynek parasztsága aránylag leginkább vált földnélkülivé, nincstelenné, tehát az osztóigazság is amellet szólt, hogy elsősorban ezt a roppant magyar mezei proletárságot — törpebirtokosokat és földnélkülieket — kell földhöz juttatni. A 7,300.000 kat. hold nagybirtoknak tehát minden egyoldalú sovíniszta szándék nélkül is *túlnyomólag* magyar kézre kellett volna jutnia.

Gondoljuk csak el, mit jelentett volna ez a magyar népi erő a magyarság fejlődőképessége szempontjából, a magyarság és a többi nemzetiség belső erőmegoszlása szempontjából fajtánk és népünk javára, mit jelentett volna az elszakadási törekvések és erők ellensúlyozására, az elszakadás megelőzésére. És mit jelentett volna a háború végén egy nagy magyar önvédelmi harc szempontjából, ha a magyar birodalom magyar paraszti tömegereje érzi és tudja a kettős monarchia összeomlása pillanatában, hogy létről és nemlétről van szó és a szentistváni birodalom védelmére minden erőt meg kell feszíteni. Mit jelentett volna a nemzet és a birodalom nagy élet-halál harcában, ha egy gazdasági létfeltételeiben és szociális önvédelmében biztosított, erőslelkű, öntudatos magyar parasztság áll 1918-ban egy hatalmas, utolsó, mindent latbavető katonai erőfeszítés szolgálatában. De negyvennyolc szellemét nem lehetett fölébreszteni a háborúba belefáradt magyar katonában, mert ösztönösen nem érezte egynek a maga sorsát a birodaloméval, mert a rengeteg keserűség a háborús kimerültség nyomán fölgyült benne, mert nem kossuthi igazságosztás előzte meg 1914-ben a magyar katona hadbavonulását, mint a szabadságharc honvédeiét a jobbágyfelszabadítás, hanem egy kicsinyes és töpörödött lelkű, a magyar nép fiától jogot, földet, kenyeret eltakarékoskodó korszak százféle bűne és mulasztása, immár egy jó félszázad

óta fölhalmozódott szociális kérdések megoldatlansága, ami mind elsősorban a törzsökös magyarság létföltételeit szűkítette, nagy belső erőit bénította, szárnyait nyeste, önérzetét törte, önbizalmát fogyasztotta, nemzetépítő és birodalomalkotó készségeit sorvasztotta, a nyomorúság, a proletár sors rettentő ostorcsapásai alatt. . .

De nemcsak a szorosabban vett magyar faji erő sorvadásával és megbénulásával veszítettünk irtózatot az összeomlásig és az összeomláskor, hanem a hazai nemzetiségeknek a szentistváni birodalomhoz való ragaszkodás meglazulása révén is, mikor nem tudtunk népiesebb, demokratikusabb, az ő népi erőik fejlődését is jobban biztosító rendszert elindítani egy nagy átfogó földreformmal. Hiszen bármennyire is elsősorban és túlnyomórészt a magyarság törpebirtokos és nincstelen rétegeit kellett volna e birtokreform során földhöz juttatni, száz és százezer hold kellett volna, hogy jusson szlovákoknak, ruszinoknak, horvátoknak, szerbeknek, németeknek, románoknak is és egy ilyen *gazdasági elnépiesedése* a magyar birodalom társadalmának magával hozta volna a Deák és Eötvös József nemzetiségi politikájának föléledését is, szinte önkéntelenül. . .

Adjuk össze a törzsökös magyarság óriási vérlecsapolását, belső meggyöngyülését, számbeli megcsappanását, az elproletárosodás révén adódó erővesztéseket, a nem magyar nemzetiségek hozzánk való bizalmának, ragaszkodásának, *a mi kezünkben való* erőgyarapodásának, művelődési önkormányzatának *elmaradt ajándékát* és elmaradt többletét: egyszerre a maga szörnyű méreteiben bontakozik ki előttünk a századforduló magyar politikájának végzetet hordozó minden mulasztása. . .

Azaz hogy még így sem bontakozik elénk az egész veszteség, mert föl kell mérnünk a magyar középosztály szerencsétlen alakulását is, melynek során, az ősi nemesi középosztály bűnös nemtörődomséggel nézett és elkönyvelt hanyatlása után, senkisem gondolt arra, hogy a magyar parasztság soraiból tudatosan és gondos előrelátással kellene a legjobb értékeket átsegíteni

a középrétegekbe, hogy ott továbbra is megtartsák a honfoglaló nemzetségek ösztöneit, szemléletét, birodalomépítő politikai, katonai képességeit, átmentsék a magyarság egész hódító, szinte varázslatos egyéniségét. A magyar parasztság milliós nincstelen és törpebirtokos tömegeinek birtokhoz juttatása, a jó 11 millió hold rendelkezésre álló földnek — mert hiszen a csonka országban is legalább 4 millió holdnak kellett volna egy nagyszerű földreform útján kisemberek kezére jutnia a 7.3 millió túlnyomórészt nem magyar kézre jutott elszakított területi nagybirtok mellett — csak 80%-ban a magyar parasztság kezére adása és a nagy birtokreform során következő nagyszabású belső átalakulás önkéntelenül is sodorta volna a középosztály felé a megerősödő önbizalmában, hatalmi és erőtudatában megizmosodó magyar parasztság legjobb tehetségeit és legtisztább egyéniségeit. Olyan világ kerekedett volna egy ilyen hatalmas birtokreform nyomán, amelyben a falusi kis földműves fiának nem kellett volna megtagadnia apáit, sem azt a réteget, melyből vétetett, hogy a középosztályba kerülhessen s ott elhelyezkedhessék, hanem a megduzzadó paraszti öntudat szárnyán *valóban új szellem* magvait hordhatta és szórhatta volna szét a magyar élet fölszántott ugarföldjébe. Ma már csak költői képzelettel lehet utolérni a föllendülésnek, a nekibuzdulásnak, a hősi erőpróbának, a belső, lelki megújulásnak, a magyar történelmi szellem szárnyrakelésének azt az új nagy reformkorszakát, mely egy ilyen csodálatos paraszti reneszanszból támadt volna. . .

Ahhoz, hogy ezt ma elképzelhesse valaki, ismer-nie kell a mi paraszti népünk történelmileg megtépde-sett s a maga pályáján szabadon kifejlődni nem engedett, visszafojtott, de még így is nagyszerű lelki világának kincseit és szépségeit, azt az elpusztíthatatlan életerőt és jellembeli szilárdságot, mely ezt a népet jellemzi, lelkének, testének páratlan férfiasságát, előkelőségét, rendíthetetlenségét, könnyű lovasszellemét, hajlékonyságát és dacos merevségét az örök magyar dolgok szolgálatában, derús emberszeretetét, felsőbb-séges önbizalmát, lelki alkatának különös tüdejét, mely

elsorvad a szabadság légköre nélkül, egész megváltozhatatlan egyéniségét, mely soha föl nem adja a maga szinte szuverén különállását, de ugyanakkor határtalan önfeláldozással áll bele egy *hatalmas közösség* felsőbb rendszerébe. Ez a közösség azonban a mezei ember számára *nem lehet kisebb a nemzetnél*, amelyben a legkisebb magyar egyéniség is szabadon futtatja a maga külön kis életpályáját. . .

A magyarságot minduntalan anarchikus, minden felsőbbrendű közösségi életre képtelen, túlzottan és egyoldalúan individualista lelkű népnek mondják azok, akik nem ismerik. *A magyar lélek legkevésbé sem anarchikus, de talán minden más népnél jobban őrzi a maga belső egyéni szabad világát. Közösségbe pedig csak olyanba áll be teljes és csorbítatlan erejével, amely az ő lelkeségének, az ő szellemi adottságainak, felsőbbrendű szükségleteinek megfelel. Szemtelenebb és gonoszabb hazugságot még elképzelni is alig lehet annál, hogy a magyar nép önmaga erőiből képtelen a felsőbbrendű közösségi életre. De viszont mélyebb igazság is alig képzelhető annál, minthogy a magyar nép sohasem tud beleilleszkedni idegen népek létformáiba. Ha a magyarság lázadozott bizonyos közösségi formák ellen: mindig az idegenség ellen lázadozott, a neki nem megfelelő közösségi létformák ellen. És ha a világtörténelemnek ez a legaktívabb és legdinamikusabb lelkű népe begubózott a passzív rezisztencia bástyái közé, sohasem azért tette, mert az egyénisége passzív, hanem azért, mert az idegen formák ellen akart védekezni és mert az évezredek önvédelem mérhetetlen vérvesztése után minden pillanatban mégsem rendezhetett bethlen-gábori, vagy rákóczi-ferenci, vagy kossuth-lajos-i szabadságharcot . . .*

Ami a mi népünkben passzivitásnak látszik, az mind csak keserves ösztönös önvédő magatartás. Ami a mi népünkben közösségellenes, túlzottan egyéni, szinte anarchikus vonásnak látszik, az mind csak az idegen szellemű és idegen célú közösség ellen való önvédelem jelentkezése. Még senkisésem próbálta meg — vagy legfeljebb csak megkísérelte—: olyan állami, társadalmi közösség megteremtését, a magyar nép szá-

mára, amely az ő lelkének, egyéniségének megfelel, amelyben a zárt és éles vonalú magyar egyéniség szabadon mozog, jól érzi magát, kinyújtózkodhatik, fejlődni tud, minden erejét kifejtheti, a legnagyobb — s a magyar számára világ végéig egyetlen igazán elismert — közösség, a nemzet és az ország érdekében.

Mint a vérbeli vadászt a vadverte csapás, úgy csábítja a magyar lélek ösztönös kutatóját százféle nyom, amely a magyar történelmi lélek alkatáról és fényes száguldásáról hagyott ránk távoli, sejtelmes eligazításokat. De megszakítom ezt a futást a csodaszarvas után s hűvös, józan mérlegelésével a magyar történetnek és a magyar népismeretnek azt mondom: *a mi parasztságunk egyéneiben és különös, nagyvonalú, a kis közösséget nem sokra becsülő, a nagy közösséget — a nemzetet, államot, birodalmat — ösztönösen és finom politikai értelemmel fölfogó, megbecsülő és hősieken szolgáló lelki alkatával, ősi készségeivel: a legremekebb építőkövek halmaza egy szép és hatalmas magyar birodalom számára.* Minden testi, lelki és anyagi erőgyarapodás, mely a magyar paraszti tömb birtokállományát gyarapítja, önkéntelenül is védelme, őrzése, továbbépítése a szentistváni birodalomnak s minden erőcsökkenése halálos és pótolhatatlan vesztesége ennek a fönséges szentistváni birodalmi eszmének. *S akik a magyar parasztság erőgyarapodásának mesterséges gátat vetetettek egy fél évszázadon keresztül, jórészt nemzeti jelszavak és hazafias szólamok dörge delmei közepette, azok valósággal a magyar történelem évezredes folytonosságát szakasztották meg, mert 67 óta már csak a magyar parasztság mérhetetlen erőtartalékából lehetett volna fölépíteni politikailag, szellemileg és katonailag a magyar birodalom hatalmas önvédelmi arcvonalát.*

Mi mindennel gáncsolták el idáig a korszerű földreformot?

Egy készülő nagyobb művemből veszem az alábbi részletet, melyben — „Megreked a földkérdés; a magyar parasztság sorsa“ cím alatt — a kiegyezési korszak második felének birtokreformot elgáncsoló érveit sorakoztatom föl. Ugy érzem, hogy ezek az érvek — gonosz álérvek — fájdalmasan átmentődtek a háború utáni korszakba is. A szentistváni birodalom összeomlott, de az a magatartás, mely meggyőződéseim szerint olyan kimagasló, mondhatni döntő szerepet vállalt és vitt a trianoni sír megásása körül, ma is él, tovább él és sehogysem akar elenyészni. A magyar birodalom összeomlott, de a hamis és hazug érvek, melyek elgáncsolták a földreformot a XIX. század végén és a századforduló körül, változatlanul tovább élnek, mint a tavaszi hernyó, vagy a cserebogár és most már a trianoni árvizből lassan kiemelkedő magyar életfa friss rügyeit emésztik. Ilyen formán:

A tulajdon szentségét és biztonságát ingatná meg egy gyökeresebb földreform; a természetes fejlődés e kell bízni a földbirtok lassú elaprózódását, — ha ugyan ez kívánatos egyáltalán — mindenesetre az az egyetlen elfogadható, mert szerves, kiegyenlítő folyamat, — hangzik a legkülönbözőbb variációkban, immár több mint egy félévszázada. Nos ennél farizeusabb és hazugabb érvet nehéz volna kiagyalni. A francia kapitalizmus igazi kibontakozása a nagy forradalom földreformjával kezdődik és a francia iparosodás valósággal rá építkezett az erős kisbirtokra. Vajjon az volna a mi különleges magyar hivatásunk gazdaságpolitikai téren, hogy kapitalistábbak legyünk a franciáknál és jobban védjük a magántulajdont, mint a francia kispolgár? Nem szólván arról, hogy mennyiben kevésbé szent a magántulajdon, ha az sok kis emberé, mint ha kevés nagyé? Hanem persze az átmenet!

— Könnyű volt a franciáknak — halljuk a fölötte könnyű fajsúlyú érvelést manapság is —: ott a forradalom intézte el a nagybirtokot. Békés eszközök-

kel radikális földreformot nem lehet csinálni, viszont forradalmat nem engedhetünk és nem kockáztathatunk. Tehát marad — maradjon is csak — minden a régiiben.

Nem kell mondani, mennyi gyalázatos, piszkos egyéni és csoportönzés húzódik meg e rabulista gondolatmenet mögött, mely a magyar birtokmegosztás kérdését egyszerűen — elméletben — a forradalom elé utalja, de egyben gondoskodik róla, hogy forradalom ne jöhessen. Szinte érezni a dohos levegőt, mely mint valami láthatatlan pinceoduból árad felénk az ilyen és hasonló cinikus gondolatmenetekből: pedig csak az a mély szakadék tátong, ásít és bűzlik itt, melyet 48 és 67 közé vágott a hanyatlás és önpusztítás szelleme. Vajjon valaha is létrejöhetett volna-e hasonló közgondolkodás, a „beati possidentes“ hasonló közönséges önzése mellett, a 48-as nagy reform, a jobbágyfölszabadítás és a népképviselőre való önkéntes áttérés? Melyiknek jutott eszébe a reformkorszak és szabadságharc nagy magyarjai közül *a mentő gondolat: bízzuk a forradalmi erőkre a haladást, de gondoskodjunk idejében róla, hogy forradalom ne lehessen?* Vajjon ez a szellem megvívhatta volna-e Kossuth nagy politikai és Görgei katonai csatáit? . . .

A kiegyezési korszak e földbirtokpolitikai merev és megrögzött „konzervatív“ elfogultságát a kor liberális szellemével szokás mentegetni. Dehát kérdem: Széchenyi, Kölcsey, Kossuth, Deák, Eötvös, Szalay nem a liberális idők eszméinek neveltjei és, talán Széchenyi kivételével, hívői is? Sőt nem éppen a 30-as és 40-es évekre esik az európai liberális fejlődés romantikus ifjúkora, amikor mindenki komolyan hitte, hogy minden sebet meggyógyít a szabadság és a gazdasági virágzáshoz egyéb nem is kell, mint szabadság, — csak semmi állami beavatkozás? A 70-es, 80-as években már jelentkezik e szabadelvű optimizmusra a szocialista és konzervatív pesszimizmus, sőt nyugaton, főleg Németországban, a nagyvonalú — bismarcki — szociálpolitika is. A méreven konzervatív, minden változást kerülő, a latifundiumot körömszakadtáig védő, sőt hitbizományilag megerősítő és körülbástyázó föld-

birtokpolitika orthodox liberális eszmei fedezettel a mi országunkban akkor válik fölényesen uralkodóvá és szinte megtámadhatatlan szentséggé, mikor a smith-ádami gazdasági szabadelvűség egyre inkább kezd szociális tanokkal és elemekkel elkeveredni... Az európai mértéknél sokkal merevebb és régibbmódi magyar konzervatívság — inkább maradiság — az egyik oldalon, és az európai mértéket meghaladó sunyi belenyugvás a gazdasági életnek az állami beavatkozás felől való lehető érintethetetlenségébe a másik oldalon, belsőleg hazug ultrakonzervatívság és hazug ultraliberálisság, — közben a 48-as szellemű közszabadság egyre ridegebb kortesbéklyóba verése: íme ez a furcsa szellemi hermafroditizmus jellemzi a kiegyezési gazdaságpolitikát, főleg pedig a földbirtokpolitikát, általános szemléletében, de sajnos, gyakorlatában is.

Ilyen hamis eszmei keretekben aztán könnyen talál korlátlan érvényesülést egyfelől az a rideg gazdaságpolitikai szempont, hogy szociális, fajpolitikai és nemzetpolitikai megfontolások nem húzhatják keresztül a *termelés* elsőségét, másfelől az a teljességgel alapelkül való tudományoskodó, de valójában tudománytalan hamis tétel, hogy a nagybirtok jelenti a többtermelést.

Nos, az igazi tudomány régen eldöntötte, hogy az ipari és kereskedelmi nagyüzem minden többtermelési formájának a mezőgazdaságban nem a nagybirtok nagyüzeme, hanem a kisbirtok kisüzeme felel meg. A mezőgazdaság a kertgazdálkodás belterjessége felé halad. Párizs környékének kifinomult és tökéletes kertövezete (melyről s társadalmi jelentőségéről az ideális anarchista Krapotkin Péter herceg olyan gyönyörűen írt), vagy a Pó mentének remek kertgazdálkodása és a kerti gazdálkodásba hajló mezőgazdasága, teteje minden földművességnek. Ezek a tökéletes kisüzemek: a mezőgazdaság Krupp-üzemei, Schneider-Creusotjai, Fiat-művei, a hasonlat mélyebb bölceleti értelme szerint. A jól fölszerelt és magát szövetkezetileg védő s ez úton magának a nagyobb tőke előnyeit is biztosító kisgazdaság felé halad a mezőgazdasági fejlődés. Egy kitűnő magyar munka, Kenéz Béla Nép

és Földje ezt a tételt már a háború alatt világosan kimondja és kifejti, csak senki sem hallgatott rá, legkevésbé az „illetékesek“.

Az a statisztika, amely a nagybirtok többtermelését akarja mindenáron igazolni, alapvetően hibás. Mert a magyar gazdaságpolitika általában sohasem nyújtott *egyenlő* föltételeket a kisbirtoknak és a nagybirtoknak. Hitel, gazdasági műveltség, az Ausztriával való gazdasági kiegyezés egész terve és szemlélete, az Ausztriával való vámközösség vagy később az azzal egyértelmű szoros vámszövetség, a nagybirtoknak egyoldalúan kedvező egész gazdaságpolitikánk, a 67-es művelődési politika egész iránya és rendszere: együtt kiegyenlíthetetlen előnyöket biztosít a nagybirtoknak a versenyben. Nem szólván arról, hogy e statisztika legtöbbször a szemes termést hangsúlyozza ki túlságosan és figyelmen kívül hagyja az állatállomány számba vételét, holott éppen az állattartás és nevelés billenti, még a legegyenlőtlenebbül mérő nagybirtokbarát gazdaságpolitika mellett is a kisbirtok javára a termelési mérleget. Egyetlen percig sem kétséges, hogy egészséges kisbirtokrendszer, egyenlő gazdaságpolitikai föltételek biztosításával, a termelési versenyben igen erős és behozhatatlan fölénybe kerülne a nagybirtokkal szemben. Hát még ha a szociális és fajvédelmi, nemzetpolitikai szempontokat is belevonnánk a számításba, ami ugyancsak természetes és jogos művelet volna, sőt valójában elébehelyezendő a pusztá termelési érdek lelketlen egyodalúságának!

Igazságos mérlegkészítés közben azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy nemcsak az Ausztriával való vámközösség, a hitelpolitikánk, a közlekedési politikánk, a művelődési politikánk, közigazgatási politikánk és pártpolitikai berendezkedésünk: *szövetségese* valósággal a nagybirtoknak a kisbirtok ellen, hanem a korszak második felében az új kapitalista erőtenyezők is.

Ilyen körülmények között már csak fölösleges segédcsapat számba mehet a nagybirtok oldalán az a további hamis tétel, hogy a nagybirtok több embert tud foglalkoztatni, mint a kisbirtok, mi lenne a ma-

gyar munkástömegekkel, a nagybirtok megsemmisülése, vagy csak lényeges csökkentése esetén is. Az igaz és igazságos válasz csak lesújtó lehet erre az érvelésre. Mindenekelőtt: a gyökeres birtokreform a földműves munkásság tekintélyes tömegének — a régi történelmi ország millióinak — kisbirtokosokká emelkedését jelentette volna, tehát igen lényeges megcsappanását a földproletariátusnak. De különben a belterjes kisbirtoknak éppúgy szüksége van a családtagjain kívül idegen — főleg gazdasági cselédi — munkáskezerekre, mint a nagybirtoknak. Az pedig, hogy a kezdetleges kisbirtok helyébe a jól felszerelt, tanult és okosan, belterjesen gazdálkodó kisbirtok kerülhessen, éppen-séggel nem megoldhatatlan művelődéspolitikai és gazdaságpolitikai föladat. Emellett a jól megalapozott kisbirtokrendszer emberfoglalkoztatása nem is csak közvetlenül jelentkezik, hanem még sokkal inkább közvetve a művelt kisbirtokos tömegek emelkedő ipari szükségleteiben s e szükségletek és a megduzzadó falusi tömegvásárló képesség iparfejlesztő erejében.

De, ha e kéznél lévő gondolati és tapasztalati érvek nem volnának elég meggyőzők, ám érveljen a tudomány, a statisztika. Kenéz Béla *Nép és Földjéből* veszem ezeket a sokat mondó statisztikai táblázatokat, melyek nemzetközi és hazai — részben nagymagyarországi — adatokban tükrözik a valóságot.

„A Németbirodalom legújabb mezőgazdasági üzemi statisztikájából világosan meg lehet állapítani — írja Kenéz Béla 1916-ban, a világháború derekán —, hogy minél kisebb a birtok, aránylag annál több embert tart el:

100 hektárra* esett kereső

a 0.5 hektárnál kisebb gazdaságokban	560
a 0.5—2 hektárnyi	171
a 2—5 hektárnyi	88
az 5—20 hektárnyi	44
a 20—100 hektárnyi	22
a 100 hektárnál nagyobb	18

* 1 kataszteri hold = 0.575 hektár, 1000 kat. hold = 575 hektár.

1 hektár = 1.739 kat. hold, 1000 hektár = 1739 kat. hold.

Ezekből az érdekes szabályszerűséggel csökkenő számokból kitűnik, hogy a legapróbb parcellákon aránylag harmincszor annyian dolgoznak, mint a 100 hektárnál nagyobb birtokokon s ugyanez a tanulsága az angolok legutóbbi mezőgazdasági termelési statisztikájának is, amely szerint 1000 acre művelés alatt álló földre

az 1—5 acre (0.4—2 hektár) nagyságú gazdaságokban	134
az 5—50 acre nagyságú gazdaságokban	65
az 50—300 acre nagyságú gazdaságokban	33
a 300 acerenél nagyobb gazdaságokban	26

állandóan alkalmazott munkaerő esett.

S hazai adataink is ezt mutatják:

nagybirtok területének az egész terület százalékában	az 1000 hektár szántóföldre eső lakosok száma
Fejér	63.5
Somogy	58.9
Bihar	50.8
Zemplén	50.4
Brassó	2.4
B. Naszód	3.7
Szeben	3.9
Udvarhely	5.7

Egyik oszlopban vannak azok a megyék, ahol a gazdaságilag művelhető terület több mint fele az ezer holdat meghaladó nagybirtoké: ezeken az 1000 hektár szántóföldre eső lélekszám 81—134 között van, a másik oszlopban felsorolt megyékben pedig, amelyeket a nagybirtokok kicsiny térfoglalása jellemez, 158—247 között.

Sőt valósággal mennyiségtani pontosságú összefüggést állapítanak meg a birtok elaprózódása és a népsűrűség közt a következő adatok, amelyek arra világítanak rá, hogy az ország egyes részeiben a mezőgazdasággal és kertészettel foglalkozó emberek sűrűsége teljesen azonos mértékben nő, mint amilyen mértékben a föld elaprózódik:

	Az egy-egy birtokra eső szántó-föld, kert és szőlő-terület nagysága (hektárookban)	Száz hektár szántóra és szőlőre esett mezőgazdasági és kertészettel foglalkozó egyén
Horvát-Szlavonországek	4.6	75.2
Királyhágón túl	5.6	57.2
Duna balpartja	7.6	42.1
Tisza jobbpartja	8.0	38.7
Duna jobbpartja	9.0	37.7
Tisza balpartja	9.1	36.5
Tisza-Maros szöge	9.2	35.6
Duna-Tisza köze	11.9	28.5

És ez természetes is: minél több embernek jut egy-egy darab a földből, annál több családnak van biztosítva a megélhetése.

Ugyane jelenség másik oldalát világítja meg az a valóság, hogy ama vidékeken, ahol egyenlőtlen a birtokmegoszlás, kicsi a népesség szaporodása. Ennek bizonyosságául itt csak azt hozom fel, hogy 1900-tól 1910-ig Fejérben 36 lélekkel, ellenben a Magyarbirodalom legapróbb birtokokra tagolt megyéjében: Varasdban 308 fővel, vagyis majdnem tízszer annyival szaporodott a népesség minden 1000 hektár szántóföldre számítva, meg hogy a nagybirtok legnagyobb térfoglalásától jellemzett négy vármegye népességének vándorlás révén e tíz év alatt 4—10%-a folyt el, a nagybirtokban legszegényebb négy megyében pedig 3—7%-a.“

Kenéz Béla közben Deák Ferencet idézi, aki már 1833. július 23-i beszédében jól látta a birtok nagyságának és embereltartó erejének szerves kapcsolatát, mondván: „Husz féltelekből több munkás állhat ki egyszerre, mint azon egy gazdától, aki a husz egész telket maga bírná...“

Milyen fájdalmasan szövik az ember szemébe Kenéz adataiból a komor valóság s benne a súlyos vád a kiegyezési korszak ellen, hogy éppen a legtisztább magyar vidékek lakosságát, e lakosság szaporodását, fejlődését gátolta legvégtetesebben a nagybirtok!

Azt a további valótlan­ ságot pedig, hogy az egykét kell a jobban szaporodó földproletárság fönn­ tartásával elhárítani, nem lehet elég megvetéssel és fölháborodással visszaverni az ellentmondó tények világánál. Az egyke azonban külön téma, melyet részletesebben kell megvizsgálni. Ez a vizsgálat nem hagy kétséget aziránt, hogy az egyke igazi szülője, gazdasági kiinduló pontja: a magyar kisbirtokos fé­ lelme az elproletarizálódástól. Ezt a fé­ lelmet pedig az a birtok- és gazdaságpolitika s az a művelődés­ politika önti a magyar kisgazdába főleg a nagybirtok túltengésének legjellemzőbb országrészein, amely lehetetlenné tette a falu földbeli terjeszkedését és egyben a falusi nép fiainak nagyobb arányú fölvételét a falusi és váro­ si iparosság, valamint a középosztály rétegeibe.

Vannak aggodalmaskodó úgynevezett gazdaság­ politikusok, akik a városok élelmezésének elakadását féltik a nagybirtok megcsappanásától. Mit kezdjünk ezekkel? Hiába magyaráznók nekik, hogy hiszen erősebb állattartásával a kisgazda ma is többel járul hozzá a városi lakosság élelmezéséhez, mint a nagy­ birtok. Nem szólván arról, hogy csak egy kicsit kedvezőbb viszonyok között szemes terményekben is többet termelne az átlagosan, de mégis korszerűen mű­ velt kisgazda, mint a nagybirtok. Aminthogy egyes vi­ dékeken már most is többet termel, ahogy éppen az OMGE egyik legújabb statisztikája is bizonyítja.

Az egyke szörnyű népöngyilkossága a legszebb, legértelmesebb, legnagyobb igényű s így alighanem legtöbbre is hivatott magyar népből kezdi egyre tömegesebben szedni, már a 80-as évek óta, de azóta folyton kegyetlenebbül, a maga áldozatait. Ki tudná ma már kiszámítani, hány százezer magyar gyermek nem született meg miatta? A másik forrása népünk pusztulásának: a gátak híján tomboló népbetegségek. Ki számította ki, hány százezer magyar gyermek pusztult el így merő társadalmi gondatlanságból, nemzeti lelkiismeretlenségből, szociális elmaradottságból? A harmadik halálforrás: a kivándorlás, mely mintegy másfélmillióval csökkentette a „fölsleges“ magyar állampolgárok számát — kiket leszármazottaikkal

együtt bátran tehetünk ma már 3 millió lélekre — nagyobb részben éppen a magyarság legvállalkozóbb szellemű elemeiből.

És a mentség? Az egyik: a neomalthusianista dagadás, hogy relatív túlnépesedés következett be az országban. De miért következhetett be ez az aránylagos túlnépesedés? Az intenzív kisbirtok hiányából, a hitelgazdálkodás tökéletlenségeiből, idegen elemek, frissen bevándorlók — főleg galíciaiak — váratlan és kíméletlen versenyéből, idegen állampolgárok tömeges földvásárlásaiból, melyekkel még jobban szaporodott a szociális érzéketlenség és érdektelenség a föld népével szemben, az ipari fejlődés gyarlóságaiból, a falusi tömegek gyér vásárlóképességéből, az élet, főleg a tömegek élete, méltatlanul alacsony színvonalából... A másik mentegetődzés: hja, a liberalizmus gazdasági szabadsága nem engedheti az egyén illetéktelen befolyásolását: idegen állampolgárok együtt többmillió holdas földvásárlásait éppoly kevésbé akadályozhatjuk, mint idegenek szabad bevándorlását, vagy a magunk népességének kivándorlását... Legnagyobbinak mondott, parasztszeretetükről ismert államférfiaink sem mutattak különösebb érdeklődést e bevándorlás, kivándorlás, elvándorlás és egyke szörnyű nyavalyái iránt, annál kevésbé segítettek a pusztító bajokon. Ehelyett sületlen dogmatizmusban élte ki magát az az új magyar liberalizmus, amely ugyanakkor olyan kíméletlen kézzel nyúlt bele az állampolgárok legbensőbb politikai meggyőződésébe a kiépülő 67-es korterendszerben s olyan jól össze tudta egyeztetni a szabadelvű dogmákkal az új gazdasági klikkrendszer kegyes előjog-osztogatait.

És ugyan mik voltak — mik lehettek egyáltalán — a korszak ellenszerei a magyar földműves nép rohamos ütemű elproletárosodásával, gyöngülő szaporodásával, a századforduló után egyes években már százezresre, sőt kétszázezresre duzzadt kivándorlásával szemben? Nagyjában: szépszavú mellébeszélések. Az álliberalizmus ütötte sebek gyógyítására: álszociálpolitika, álparasztvédelem, álszövetkezetek — igazi helyett. Szekfü Gyula, aki pedig nagyon is elnéző

módon bírálja a kiegyezési korszakot egészben véve, éppen mert széchenyies vonásokat fedez föl benne, szemben negyvennyolc kossuthi alaphangjával, maga is beismeri akár a tisztes Károlyi Sándor gróf szövetkezeti mozgalmának, akár az aprólékos és dadogó, a birtokkérdés halálos nyavalyáit javasasszonyosan elkenő szociálpolitikai vállveregető álnépboldogításnak, akár a helyes elgondolású, de kis méretei miatt nem sokat jelentő telepítéseknek teljes parasztvédelmi *elég-telenségét*. Birtokreform helyett fogyasztási álszövetkezet, reális munkavédelem, tisztességes munkabér és emberi lakás biztosítása helyett kegyes szociális szólamok, kvekker szellemű, szemforgató szociálisprédikátorság, milliók kivándorlásával, százezernyi kelletlen és káros idegenek betelepülésével szemben ezrek telepítése: biz ez alig több a semminél. Valójában kevesebb, mert csak arra volt jó, hogy elterelje a figyelmet az égető nagy kérdésekről és bajokról s elősegítse a beati possidentes jó emésztését, — lelkiismeretről amúgy sem beszélhetünk velük kapcsolatban...

A korszak népszerűsége teljesen kiéli magát ezekben a terméketlen apró munkákban, ebben a sivár kegyszociálpolitikában, no meg a népszínművek hetyke-daliás, fokosos és rozmaringos, többnyire álnépdalos, sületlenségeiben. Nem lehet harag és megvetés nélkül szólni ezekről a dolgokról s a korszakról, mely egy félszázad alatt többszörösét pusztította el a magyar népből, kit születése előtt, kit születése után, a világháborúban elesettek és elnyomorodottak milliós számának...

Az a korszak — a századforduló — és ez a korszak — a mi szomorú trianoni világunk — valójában inkább csak jelszavakban különbözik egymástól. Szociális lelkiismerete csak a legutóbbi időben kezd ébredezni emennek, sajnos, jórészt idegen sugallatra és már az ébredés pillanatában is beteg utakra térülten-fordultan. És még mindig szilárdnak látszik a nagybirtokos osztályozás és kicsinyes szűkkeblűség várrendszere, a fegyverek és a puskaapor régi és elavult, de ha e husz év alatt akkora elhatározottság, konok dac és helytállás jelentkezett volna a mi nem-

zeti és állami életünkben a szentistváni gondolat, az ősi magyar történelmi hivatás szolgálatában, mint a nagybirtok védelmében és önvédelmében: most nem kellene féltünk nemzeti függetlenségünk és állami önállóságunk ügyét.

Az 1920-as földreform

1920 évi XXXVI. t.-c.

Mikor a kommün összeomlása után a Szegeden megszerveződött nemzeti gondolat Horthy Miklós fővezér fenkölt személyében 1919. szeptember 15-én bevonult Budapestre, igen sokan abban a hitben ringattuk magunkat, hogy most végre elérkezett az ideje is, a lehetősége is annak, hogy amit az 1918-as álforradalom az ország gazdasági és szociális átalakításában elrontott, vagy elmulasztott, azt most mind helyrehozzuk. Elemi erővel tört föl a magyar lelkekből a kívánság és a követelés egy nagyszabású földreform, a magyar parasztság nagyarányú megerősítése és a magyar közéletben való élreállítása irányában. Maga a fővezér, Horthy Miklós, volt ennek a gondolatnak képviselője, mondhatni legfőbb megszemélyesítője. Nem rajta mult, hanem a magyar politikai élet szerencsétlen alakulásán, Nagyatádi Szabó István remek egyéniségének háttérbeszorulásán, a maradiság lassú fölülkerekedésén, a magyar nagybirtok önzésén és szűkmarkuságán, hogy a nagyszabású földreform kívánsága egy kisszabású törvényben, az 1920. évi XXXVI. t.-c.-ben öltött testet, a végrehajtás pedig még jobban letarolta a reformhoz fűződő legszerényebb reményeket is.

Beszéljen a statisztika!

Háború előtt a magyar birodalom birtokmegoszlása ezt a szomorú képet mutatta, Kenéz Béla összeállításában:

A gazdaságok nagysága	A gazdaságok területe					
	Összesen (hektárookban)			‰-ban		
	Magyarország	Horvát Szlavon ország	Magyar birodalom	Magyarország	Horvát Szlavonország	Magyar birod.
Törpegazdaság	1,240.222	227.311	1,467.533	5.84	8.47	6.15
Kisgazdaság	9,861.699	1,713.160	11,574.859	46.50	63.83	48.44
Középgazdaság	3,259.308	140.094	3,399.402	15.37	5.23	14.22
Nagygazdaság	6,848.818	602.822	7,451.640	32.29	22.47	31.19
Összesen	21,210.047	2,683.387	23,893.434	100.00	100.0	100.0

„A birtokmegosztás aránytalansága nagyon szembevető: másfélmillió törpebirtok másfélmillió hektárnyi területen szorul össze; a birtokok 99‰-át alkotó törpe- és kisgazdaságok az anyaországban a terület felénél alig többet foglalnak el, de nem egészen 4.000 nagybirtok 7 és fél millió hektáron, az összes mezőgazdasági terület majd egyharmad részén terül el. Kicsinek kell ítélnünk a középgazdaságok földjét, amely az összes területnek az anyaországban 15, a társországokban meg épen-séggel csak 5‰-át, sőt a 200 holdnál kisebbek le-számításával csak 11.56, illetőleg 3.65‰-át foglalja el s így annál kevésbé enged tért egészséges közép-osztály alakulására, mert e területnek is egynegyed-része bér gazdaság.“

Kenéz e statisztikája hektárookban és nem kataszteri holdakban tünteti föl a magyar birodalom birtokmegosztását, az egyes birtokkategóriák aránya azonban így is eléggé szembe tűnik. A történelmi Magyarországon a 100 holdon aluli törpe- és kisbirtok területe: 52.34‰, a 100 holdon fölülüli közép- és nagybirtoké: 47.66‰, Horvát-Szlavonországban 72.30‰ és 27.70‰, a magyar birodalomban pedig 54.59‰ és 45.41‰.

Elképesztő és elszomorító dolog, hogy a társországokban a kis- és törpebirtok majdnem elérte azt a 3/4-es túlnyomóságot *már a háború előtt*, amit mi a

csonka országban csak ezután szeretnénk elérni. *De még a szorosabb értelemben vett Magyarország birtokmegoszlása is kedvezőbb volt*, mint a trianoni országé — a visszacsatolt Felvidéktől eltekintve — ma. Nem szólván arról, hogy Szent István birodalmának birtokmegoszlása mennyivel kedvezőbb volt a nagybirtok 45.41%-os arányszámával, mint Csonkamagyarorszáé az 1920-as birtokreform és az OMGE 1938-as évi jelentésében emlegetett „néma földreform“ évtizedes állandó „munkája“ után, az 1935-ös összeírás szerint, amely még mindig 48.10%-nyi közép- és nagybirtokot mutat...

Hát még ha a *mai* birtokmegoszlását hasonlítjuk össze az elszakított területeknek a csonkaországéval!

Az elszakított Felvidéken 2.3 millió kataszteri hold került a háború utáni birtokreform során fölosztásra, a Romániához csatolt területen 2.9 millió kataszteri hold, a Jugoszláviához csatolt területen 2.1 kataszteri hold, összesen tehát 7.3 millió kataszteri hold. Nem kell bizonygatni, hogy a már korábban is sokban kedvezőbb és arányosabb felvidéki, erdélyi, délvidéki birtokmegoszlást mennyire javították ezek az óriási, túlnyomórészt a volt magyar nagybirtokból kisajátított területek, a szerencsétlen kifosztott magyarság rovására.

Nem az utánzásra való csábítás szándékával, hanem egyfelől a magyar parasztság mai sanyarú helyzetének, másfelől a szerb nép példátlan erejű háborús önfeláldozásának és törhetetlenségének némi magyarázatául említem meg, hogy míg a háború előtti magyarországi és magyarbirodalmi birtokmegoszlás épen a magyarságra volt a legkedvezőtlenebb, a legsorvasztóbb hatású, s ugyanez a birtokmegoszlás még rosszabb formában átöröklődött a csonka országra is egészen mostanáig: addig Ószerbiában a törpebirtok és az 50 holdig terjedő kisbirtok az egész művelhető terület 99.7%-át foglalta el s az 50 holdon felüli birtokra mindössze 0.3% maradt. Nem lehet tehát meglepődnünk rajta, hogy a csonkamagyar kisbirtok arányszámához képest annyira kedvező bánáti és

bácskai háború előtt való birtokmegosztás — 80.1%-nyi törpe- és kisbirtok — még mindig szinte „feudálisnak” tetszhetett e területek új urai szemében, holt az ezer holdon felüli nagybirtok itt már a békeidőkben is csak 6.5% volt. A jugoszláv birtokreform azt sem nagyon méricskélte, mennyi a szántó, mennyi az erdő az új területeken és 40.5% szántó mellett 40% erdőt is kisajátított — az új jugoszláv kisbirtok számára.

A trianoni csonka ország birtokmegosztásáról *közvetlen* összeállításunk tudtammal nincsen. Csupán közvetve, az 1920-as földreform utáni helyzetből s azokból a változásokból, melyeket ez a törvény hozott, következtethetünk az azelőtti helyzetre.

Mi változást hozott ez a szerencsétlen földreform, azt pontosan tudjuk. Ime:

A csonka országnak 16,081.844 kat. holdnyi területéből a földreform céljaira 940.048 kat. holdat vettek igénybe, azaz az egész terület 6%-át, a mezőgazdasági terület 7.42%-át.

Az igénybevétel az 1920. évi XXXVI. t.-c. értelmében többféle jogcím alapján történt. Az igénybevett terület pedig jogcímek szerint a következőképen oszlott meg:

1. Vagyonsváltás	432.217.3 kat. hold
2. Vagyonsváltáson felül nagybirtokból megváltott terület	207.110 kat. hold
3. Az 1914. júl. 28. után gazdát cserélt ingatlanokból és a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok vagyonából megváltott terület	141.333 kat. hold
4. Egyéb megváltott terület	149.459 kat. hold
5. Az 1920. évi XXIX. t.-c. alapján házhelyekre	9.923 kat. hold
Összesen:	940.048 kat. hold

Az igénybevett területből kiadatott:

1. házhelyekre	259.733 esetben	58.598 kat. hold
2. törvényes jogcímmel bíró		
411.516 egyénnek		699.334 kat. hold
3. közcélokra		190.750 kat. hold

Az Országos Földbirtokrendező Bíróság, a föld-reform végrehajtó szerve, a tulajdonképeni végrehajtás után is tovább működött és tevékenysége kiterjedt az elővásárlási jog gyakorlására, ingatlanfel-darabolásra, kisbérletek alapítására is. Az ilyen ci-meken igénybevett és juttatott földeket is beleszámítva — bennük 155.307 kat. hold kisbérletet is — ez a meg-hosszabbított és természetes forgalmi eszközökkel is folytatott földreform végül is, 15 év múltán, 1,275.548 kat. holdat mozgatott meg. Az Országos Földbirtok-rendező Biróság ez utólagos tevékenységének több mint negyedmillió holdra emelkedő eredményét szoro-san véve nem számíthatjuk magához a földreform-hoz, bár a végeredmény még így is elég siralmas, különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy ez a reform egészséges gazdasági kisegzisztenciákat alig teremtett és hogy a megváltott földekből mindössze kereken 700.000 hold jutott, sőt ha abból egész sor újonnan termtett középbirtokot és nem földműveseknek jutta-tott kisbirtokot leszámítunk, még kevesebb maradt a földműves nincsteleneknek és törpebirtokosoknak. Alig több, mint háromszor annyi, mint amennyi *közcélokra*: lelkészi, tanítói, jegyzői javadalmakra, csendőrségnek, gazdasági iskoláknak, sporttereknek, legelőknek, Vi-tézi Széknek, egyházaknak céljaira és egyebekre ju-tott, — 190.760 kat. hold. Minő szörnyű aránytalanság ez, bármennyire is méltányoljuk különben az említ-tett közcélokat!

A lényeg azonban, hogy *ez az 1920-as földreform kettős céljából egyet sem ért el: sem azt, hogy lényege-sen megjavította volna a képtelenül és néppusztítóan aránytalan csonkaországi birtokmegoszlást* (hiszen a nagybirtokból a vagyonváltságon felül csupán 207.115 holdat sajátított ki), *sem azt, hogy lényegesen enyhít-tett volna a magyar mezei proletárság és törpebirtó-kosság nyomorúságán.*

És még hozzá a fenti adatok, amelyek az 1935. decemberi állapotot tükrözik, nem is mondhatók véglegeseknek, annyira nem, hogy *csupán egy esztendő alatt, 1936. december végéig kereken 70.000 holddal csökkent a reformföldek területe*, ami azt jelenti, hogy sok kisember ott hagyta juttatott földjét s az, legalább is túlnyomó részében, nem is került más kis-kezekre, hanem vissza a volt tulajdonosok birtokába. Bizonytal nem azért, mert a szegény kisparaszt meguntta volna a földművelést, hanem, mert nem tudott megbirkózni hol a rossz földdel, hol a terhekkel, hol a teljes eszköztelenséggel, jószágtalansággal, hiteltelenséggel, hol a parcellájának a falutól 25 km-re fekvő elhagyatottságával és úttalanságával...

Az 1920-as földreform siralmas eredménye azonban valójában csak akkor tárul elénk a maga teljes vigasztalanságában, ha fölmérjük magunkban az azóta kialakult birtokmegoszlást is, amely az 1935-ös statisztikai összeírás szerint — tehát már a természetes, folytonos földreform eredményeként is — a következő:

Birtoknagyság	A földbirtokok			Átlagos birtoknagyság kat. hold
	száma	összes terület kat. hold	%	
Törpebirtok kat. hold 0-5	1,184.783	1,631.246	10,1	1.4
Kisparasztbirtok „ 5-20	348.657	3,503.322	21.8	10.0
Nagyparaszt „ „ 20-100	88.903	3,208.462	20.0	36.1
Kisbirtok együtt 0-100	1,622.343	8,343.030	51.9	5.1
Középbirtok 100-1000	10.994	2,929.965	18.2	266.5
Nagybirtok 1000-3000	768	1,250.599	7.8	1,628.3
Nagybirtok 3000 kat holdon felül	302	3,558.250	22.1	11,782.3
Nagybirtok együtt 1000 kat. holdon felül	1.070	4,808.940	29.9	4.494.3
Összesen	1,634.407	10,081.844	100.0	9.8

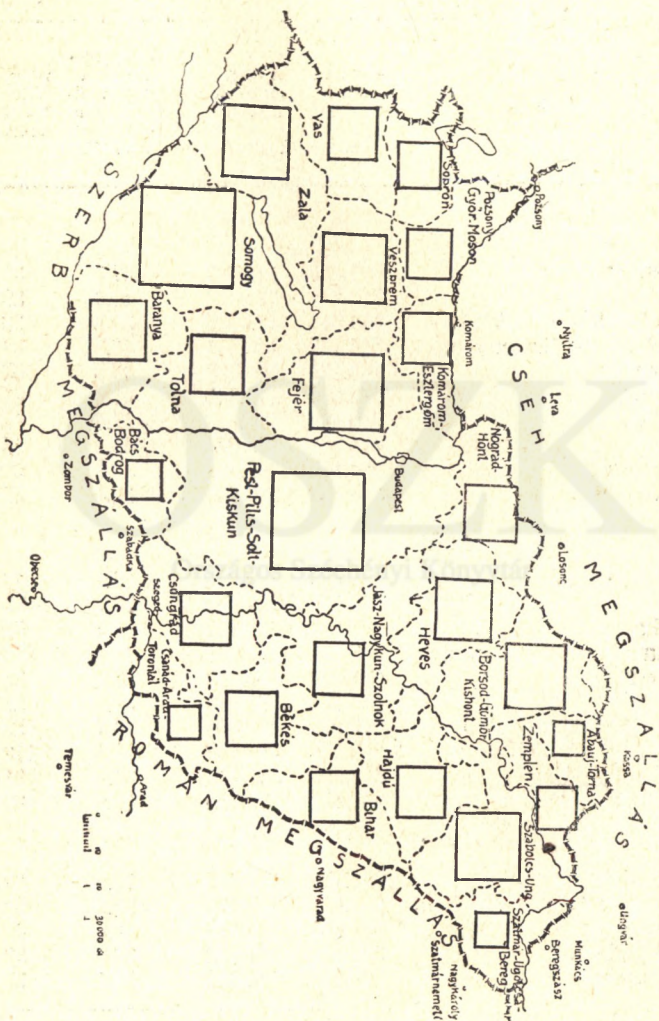
Ezt a birtokmegoszlást részletezi — Tombor Jenő összeállításában és rajzában — vármegyék szerint is az alábbi táblázat és érzékelteti az itt közölt térkép:

MEGYE	A megye összes területe	A nagy- birtokok területe	A nagybir- tokok a megye terü- letének hány százalékát alkotják	A nagy- birto- kok száma
Dunántúl				
Baranya	697.485	188.067	27.0	35
Fejér	717.243	825.203	45.4	89
Győr—Moson—Pozsony	414.614	125.813	30.3	29
Komárom—Esztergom	344.437	145.551	42.3	22
Somogy	1,163.465	506.332	43.5	108
Sopron	337.066	119.355	35.4	21
Tolna	625.685	171.433	27.4	43
Vas	574.682	145.044	25.2	43
Veszprém	689.113	267.327	38.8	58
Zala	845.530	273.839	32.4	58
Alföld				
Bács-Bodrog	325.985	85.085	26.1	16
Békés	639.658	157.903	24.7	65
Bihar	481.573	138.164	28.7	52
Csanád—Arad—Torontál	348.098	62.965	18.1	16
Csongrád	601.616	164.688	27.4	23
Hajdú	580.909	227.156	39.1	37
Jász-Nagykun-Szolnok	913.938	152.565	16.7	55
Pest-Pilis-Solt-Kiskun	2,252.570	509.368	22.6	119
Szabolcs—Ung	811.293	254.115	31.3	91
Szatmár—Ugocsa	367.782	72.255	19.6	35
Észak				
Abauj-Torna	291.730	80.300	27.5	30
Borsod—Gömör—Kishont	687.256	190.429	27.5	52
Heves	651.867	195.835	30.0	49
Nógrád—Hont	503.111	167.312	33.3	59
Zemplén	306.806	104.702	34.1	37
Összesen :				
	16,173.443	4,830.906	30.0	1.242

Az 1000 holdon fölüli nagybirtok eloszlása.

(Vármegyénként összesítve, aránymértékben rajzolva).

A hivatalos statisztikai összeírás figyelmen kívül hagyta az 500-tól 1000 holdig terjedő birtokkategóriát, holott ma már nemcsak általános európai, de külön magyar mértékkel mérve is, bátran számíthatjuk a nagybirtokot 500 holdon felül. Valamivel korábbi számítás szerint Csonkamagyarországon — természetesen mindig a visszacsatolt Felvidék beszámítása nélkül — 1,374.932 kataszteri holdat foglalna el az 500—1000 holdig terjedő kisebbfajta nagybirtok. Ez azonban túlzott számnak látszik, tekintettel arra, hogy az egész 100—1000 holdig terjedő *hivatalos* középbirtok mindössze 2,929.965 holdnyi, a fentebb közölt összeírás szerint. Bizonyos mégis, hogy az 500 holdnál nagyobb magyar birtokok területe jóval 5 millió holdon felül van. Ha tehát a hivatalos mértékkel mért 1000 holdon felüli nagybirtok arányszáma 29.9⁰/_o-a a csonkaországi területnek, az 500 holdon felüli birtoknak meg kell haladnia a jó 33⁰/_o-ot, tehát az egész trianoni magyar terület egyharmadát. S ha ehhez a 33.3⁰/_o-hoz hozzászámítjuk a törpebirtok 10.1⁰/_o-át, akkor kiderül, hogy Csonkamagyarország területéből 44.4⁰/_o mondható egészségtelen megoszlásúnak és csak 55.6⁰/_o egészségesnek. Borzalmas arány! Borzalmas még akkor is, ha konzervatívabb mértékkel csak az ezer holdon felüli nagybirtokot vesszük alapul s ennek 29.9⁰/_o-át párosítjuk a törpebirtok 10.1⁰/_o-ával. Még így is 40⁰/_o-os egészségtelen birtokmegoszlású területet nyerünk... Még rosszabb arányt kapunk, ha tekintetbe vesszük, hogy a statisztika csak a *külön birtoktesteket* vette számításba, figyelmen kívül hagyva a tulajdon kérdését. Tehát az 1000 holdon *aluli* kategóriákban szerepelnek bőségesen olyan birtokok is, amelyek 1000 holdas *nagybirtokosok tulajdonában* vannak a valóságban. A nagybirtoknak — akár 500 holdon felül számítsuk, akár csak 1000 holdan felül — arányszáma tehát jelentékenyen nagyobb a valóságban, mint amekkorának ezek a számok feltüntetik.

Három nagyszerű magyar egyéniség, három maga nemében páratlan magyar elme nevéhez fűződik ez a szerencsétlen földreform: a Bethlen Istvánéhoz, a Nagyatádi Szabó Istvánéhoz és a Börcsök Andoréhoz.

Csak mélységes keserőséggel állapíthatjuk meg, hogy három ilyen nagyszerű magyar ember: a felsőbbbbséges vezető államférfiú Bethlen, a páratlan bölcsességű, paraszti Deák Ferenc, Nagyatádi, akiben azonban hatalmas tüzek is égtek és a melegszívű, tiszta ítéletű, igazságért élő, haló, az ősi magyar jogászi szellemet oly biztos ösztönnel és kitűnő tehetséggel képviselő bíró-ember: együtt mégsem tudták megoldani a nagy problémát...

Bethlen István, Nagyatádi Szabó István, Börcsök Andor: milyen gyönyörű három név, milyen nagyszerű három magyar egyéniség, mennyi tehetség, mennyi ősi faji beidegzettség, milyen tiszta és hamisítatlan magyar értelem és erő így együtt... Az eredmény a földkérdésben mégis: egyenesen szánalmas.

Az 1920-as földreform semmi lényegeset nem oldott meg a magyar föld kérdésében. A célt, melyet maga elé tűzött: a földbirtok igazságosabb megosztását, még csak meg sem közelítette. A nagybirtok, a középbirtok és a kisbirtok aránya alig változott. A latifundium, a legkorszerűtlenebb és a magyar nép fejlődését legjobban gátló birtokkategória majdnem semmit sem adott le a föld népe javára. A reform úgyszólván csak teljesen életképtelen új törpebirtokosokat teremtett a nincstelenekből, de közben olyan gazdaságpolitikát csinált a kormány, hogy az új törpebirtokos, főleg a szerencsétlen vámtarifa és az elvadult hitelélet révén „nincstelenné” vált, a föld nélküli nép, a legrosszabb értelemben vett földproletáriátussá, a kisbirtokos pedig a törpebirtokos színvonalára süllyedt.

A szegény új törpebirtokosok szánalmasan sovány egy-két holdas parcellájukat többnyire igen rossz talajú földeken, a falvaktól távol kapták, de senkisémm gondolt arra, hogy parányi gazdaságuk beruházásáról is gondoskodhassanak. Az egész birtokreform inkább csak a nagy földéhség pillanatnyi lecsillapítását célozta a valóságban, nem annyira egy igazságosabb birtokmegosztást. Hatása pedig valósággal ijesztő volt a birtokreform őszinte hívőire úgy gazdasági, mint szociális szempontból. Még csak a házhely-

akció is olyan kezdetlegesen, olyan kevés szociális érzéssel bonyolódott le, hogy máig is csak sirni lehet a magyar falvak szélein fölburjánzott szármalmas kis viskókon, melyek sokszor nedves és szinte kiszikkaszt-hatatlan talajon épültek. E viskók máig azt süvítik a magyar jobb lelkiismeret felé, milyen hiányos terv alapján, milyen gyarló szociális lelkiismerettel és milyen kevés pénzügyi gondoskodással teremtték meg még ezeket a legapróbb sejtjeit is az új független földműves egzisztenciáknak . . .

Bajok garmadája az 1920-ban elhibázott új alapvetés nyomán

Ma már föl sem lehet mérni azt az újabb roppant veszteséget, amely a magyar nemzeti ügyet e balul sikerült földreform következményeként érte. Kétségtelen, hogy már 1920-ban *nemzedékekkel* késett meg a magyarországi földreform. Azt a 7,300.000 kat. holdnyi óriási területet, melyet Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia a volt magyar nagybirtokból majdnem teljesen nem magyarok között osztott szét, holott, mint fentebb érintettem, már a tiszta szociális igazság mértékével is elsősorban és túlnyomó részben magyar kezekbe kellett volna jutnia: soha többé a mi népünk erősítésére föl nem használhatjuk, még akkor se, ha hiánytalanul helyreállana valamiképen a közeli vagy távolabbi jövőben a szentistváni birodalom. Mint ahogy a magyar parasztság kezéből sem csavarhatta volna ki a legádázabb magyarellenes politika sem az utódállamokban e 7 millió hold nagyobbik részét, ha az már békében a magyar föld népe kezére jut vala.

A háború utáni magyar politika elégtelenségébe mélyen belevilágít az a fájó tény, hogy *még az utódállamokban végrehajtott magyarellenes földreform sem tudta nemzedékünket arra sarkalni, hogy legalább a csonka országban pótolják — az egész magyar nép szempontjából sajnos már csak töredékesen — a magyar földműves népnek az elszakított területeken elszenvedett végzetes és végleges kisemmizését s leg-*

alább a trianoni keretek között hagyott magyar nép belső erejét fokozzák fel egy gyökeres és megnyugtató földreformmal. Az én elgondolásom és számításom szerint mintegy 4 millió holdnyi nagybirtoknak független kisbirtokokká való szervezése lett volna ilyen megnyugtató s a jogos szociális igényeket kielégítő megoldás. Négy millió hold helyett azonban még egy millió sem jutott az 1920-as földreform végrehajtása során kisemberek kezére. *Holott egy valóban nagyvonalú nemzeti politikának a 20-as években azt kellett volna tervbe vennie, hogy az utódállamok magyarellenesszándékkal megvalósított birtokpolitikai radikalizmusát a magyar faj javára szóló birtokpolitikai radikalizmussal igyekezzék legalább pótolni, nagyobb terheket és nagyobb áldozatot róván ekként a csonk hazai nagybirtokra, mint amennyire szükség lett volna, ha nem vonta volna el a magyar nép terjeszkedése elől az utódállamokban utóbb szétosztott jó hét millió kataszteri holdat háború előtt a magunk rövidlátása és a nagybirtok önzése, háború után pedig az ellenséges szándék és uralom. Az én megítélésem szerint már csak azért sem lett volna szabad a csonka országban birtokpolitikai radikalizmusban elmaradnunk az utódállamoktól, hogy végre konkrét értelmet és célt adjunk a sokat emlegetett magyar faji — fajvédő — politikának. Hát nem kézenfekvő és természetes, senki által nem kifogásolható, a humanizmus törvényeit és a szentistváni — deáki, eötvösi — nemzetiségi politikát sem érintő magyar fajvédelem lett volna az, hogy a mi magyar mezei nincsteleneink és törpebirtokosaink immár három milliónál is többre szaporodott tömegének legalább a feléből független kisbirtokosokat teremtsünk? . . .*

Fájdalom, nem így történt. Pedig egy fél millió vagy azt megközelítő számú új független kisbirtokos családot, a családtagokkal együtt mintegy másfél millió magyart lehetett volna kiemelni mai proletár vagy félproletár sorsából, aránylag könnyű szerrel. Még pénzügyileg is. Több mint egy milliárd pengő porlódott el a 20-as évek első felében másod- és harmadrangú feladatokra és beruházásokra, holott egy nagy-

szabású birtokreformba fektetve ez az összeg a magyar gazdasági életben már azóta meg is többszöröződhetett volna és szétaradt volna a magyar gazdasági test — azóta megjavított — érhálózatán keresztül a legkisebb hajszálerekbe is.

Annak a parasztfölszabadító, parasztra építkező új magyar nemzeti politikának, melyet *elvben* Bethlen István gróf is együtt vallott Nagyatádi Szabó István-nal, ez a birtokreform lett volna igazi alapvetése. Egy ilyen nagyszabású birtokrendezés s a nyomában járó óriási belső átalakulás, az alkotás, építés szent láza és izgalma, a rengeteg új falu, melynek fölépülése egyik legelső következménye lett volna az ilyen négy millió holdra terjedő földreformnak, mérhetetlen új, friss energiát dobott volna fölszínre, föltartóztathatatlan áramlást indított volna paraszti népünk legjobb szellemi értékeiből a középosztály felé, megakadályozta volna középosztályunk további elzsidósodását és újabbkeletű — nem kevésbé veszedelmes — eláriásodását, zsidók és áriák kezéből kivette volna a kezdeményezést, lassan, fokozatosan és szervesen mai túlzott befolyásukat is, a maga kibontakozásának arányában lassan a magyar fajta képére alakította volna politikai, gazdasági, szellemi életünket, újból megerősítette volna az ősi magyar önkormányzati szellemet, a félig asszimiláltakat jobban beleolvasztotta volna a magyar célokba és a magyar világszemlélet kereteibe, formáiba, megszorította volna a parlamentben a tehetséges csizmásokat, nem engedte volna, hogy olyan ragyogó tehetségek és jellemek, mint Veres Péter, világ végéig napszámos sorsban tengődjenek. S merem mondani, fölemelte volna az egész magyar közéletnek, a törvényhozásnak is, szellemi színvonalát, helyreállította volna a magyar történelmi hagyomány tekintélyét és folytonosságát, elébe vágott volna az idegen szellemi sugallat rontásának, pokolra kergette volna az idegen célokat és szempontokat csempésző, követő fölforgatás, idegenmajmolás, idegen hatalmak felé való otromba hajlongás szándékait, lehetőségeit és tényezőit, ki-kapcsolta volna a magyar politika kalandorainak vitorláiból a népi nyomorúság és népi elégedetlenség sze-

lét, elindította volna a magyar középosztály belső gyógyulását, őszinte megmagyarosodását, visszaadta volna a magyar államalkotás és politika ősi ihletét, nagyvonaluságát, ária- és zsidóelemek túltengésével és politikai tehetségtelenségével szemben.

A trianoni megaláztatást és börtönt csak egyetlen egy gondolat és remény tette valamirevaló magyar férfiak számára átmenetileg is elviselhetővé: hogy mint a zsidók a babiloni fogságban, mi is összeszedjük, megerősítjük a magunk belső magyar öntudatát, a szenvedés és nyomorúság nyomása alatt egészségesebb társadalmi kiválasztódást indítunk el, kitermeljük azt a szellemet, azt a szervezettséget, azokat az intézményeket, melyek — a tőlünk fájdalmasan elszakított testvéri nemzetek és nemzetiségek erőszakos leszakítása után — önkéntelenül és ösztönösen belső magáraeszmélésre, őszinte önbírálatra, erői, gyöngéi, céljai, hivatása öntudatára ébresztették volna a magyarságot. Ahogy a zsidóság további évezredes létének alapjává vált a babiloni fogság, úgy gondoltuk mi is: *most, innen* indul el a nagy magyar erőgyűjtés, a nagy magyar nekikészülődés, további hatalmas történelmi küzdelmekre és a győzelem felé. Milyen borzalmas dolog az, így végigtekinteni az elmúlt és elherdált évtizedek visszahozhatatlan alkalmain, lehetőségein, hibákon és mulasztásokon, a legszentebb magyar hagyományok kopásán, mulásán, ugyanakkor a nemzeti jelszavak cégére mögött végbement nagy magyar pusztuláson, erőgyűjtés helyett tragikus erővesztésen, további elproletarizálódáson, középosztályunknak szinte nemzetiségek hiányában is tovább folyó, sőt rohamosan megindult, szellemi elidegenedésén, az évezredes magyar célok elhomályosodásán, az idegen sugallat megsokszorozódásán, e sugallattal szemben az ellenálló képesség legyöngyülésén, a régi magyar függetlenségi szellem, — melynek nem Kossuth Lajos volt a megteremtője, még csak nem is Rákóczi Ferenc, hanem Árpád és Szent István, — ellankadásán, a magyar hivatástudat elködösödésén, a magyar birodalmi eszmének ezer éves megtartó erőből való párává foszlásán, az ősi ösztönök és beidegzett-

ségek meglazulásán, a magyar politikai értelem színvonalának zuhanásán...

Nem lehet magyar politikát csinálni magyarok nélkül, a magyarság két nagy törzse pedig — az ősi magyar nemesség és a magyar parasztság — csodálatos módon, szinte teljesen érthetetlenül, *valójában a természeti erők megcsufolásával* — kívül rekedt és mind nagyobb mértékben rekedt kívül a magyar közéleten. Deák Ferenc fajtája és hagyományai, beidegzettségai, tehetségei és a jobbágyi Esze Tamás, meg Nagyatádi Szabó István értelme, idegereje, nagyvonalúsága és áldozatkészsége nélkül nem lehet igazi magyar politikát csinálni.

A tisztviselői rétegek egy nagy részének mai nyilas lázadása négy forrásból táplálkozik: a német nemzeti szocialista sugallatból, a magyar parasztságnak és munkásságnak politikai életükből való kívülrekedtségéből és sokféle nyomoruságából, középosztályunknak korábbi elzsidósodásával párhuzamosan vészes mértékben elharapódzott eláriasodásából, végül pedig a nagyarányú szellemi munkanélküliségből. E gyökértelen és hagyománytalan magyar középrétegek, melyek oly nagyon hamar behódolnak most minden idegen hatásnak és sugallatnak — szellemi emésztő szerveik gyöngék ahhoz, hogy föl is dolgozzák magukban az idegen hatásokat — soha komolyan szóhoz sem juthattak volna, ha idejében megoldódik a magyar földkérdés és a magyar parasztság egyfelől mint a nemzet legnagyobb és legértékesebb osztálya, valójában zöme, egyben a régi nemesi rétegnek is vérbeli és hivatásbeli utóda, elfoglalhatja az őt megillető hatalmi helyet a magyar társadalmi és állami életben, másfelől beküldheti a maga legkülönb értékeit a magyar középosztályba. De a parasztságnak ez a kettős „foglalása” — a valóban új honfoglalás — csak egy nagyszabású birtokreform fölszabadító és erőduzzasztó indítása nyomán következhetett volna el...

A mai magyar közélet egyik legszörnyűbb nyavalyája, a tanult fiatalság immár rendszerré vált munkanélkülisége és ennek nyomán belső elpauperizálódása, a legszorosabb kapcsolatban van, pontosabban, köz-

vetlen következménye a gyökeres földreform elmaradásának. Fiatal orvosok, ügyvédek, mérnökök, gazdasági szakemberek, feltaláló és vállalkozó tehetségek, papok, tanítók, tanárok, jegyzők, szövetkezeti szakemberek, kitűnő fiatal szervező tehetségek, iparosok, kereskedők nem tudnak elhelyezkedni, mert a magyar nemzet milliói az emberinek mondható létminimumon alul tengődnek, nincsenek új szükségletei, nincsen vásárló ereje, a magyar falvakon bizonyos időszakokban tíz pengőt nem lehet föl váltani, tizezrek és talán száz-ezrek élnek családotól egy-két száz pengő évi jövedelemből, nem épülnek új falvak, még a legkezdetlegesebb közlekedési eszközök, utak és vasutak tekintében sem történt husz év óta az időknek megfelelő haladás. Nyilvánvaló, hogy a szellemi proletariátus párhuzamosan jelentkezik a mezei és ipari proletariátus nyomoruságával, kiszolgáltatottságával, védtelenségével. Egy ilyen kicsi, tíz milliós ország nem bírhat el négy és fél millió lélekből álló mezei és ipari proletariátust.

Ifjuságunk rettentő félrevezetettsége, elneveltsége, a nagy nemzeti céloktól való elsodródása, legriasztóbban abban a balhiedelemben jelentkezik, hogy *akár az ifjúsági kérdést, akár a zsidókérdést meg lehet oldani az egyetemes magyar problémák megoldása nélkül.*

Csonkamagyarország még inkább tisztviselő-országgá alakult, mint amennyire a történelmi Magyarország — sajnosan — volt. Még senkisémm vizsgálta meg azt a fontos és mélyreható kérdést, miért haladunk olyan következetesen és olyan föltarthatatlannak látszó ütemben társadalmunk eltisztviselő-södése felé. Szidják jámbor erkölcsprédikátorok népünk rossz természetét, a vállalkozói kedv és készség hiányát, a menekülést a biztos, ha még oly kicsiny, tisztviselői egzisztencia révébe. Mindez azonban *a tünetek összecsérése az igazi okokkal.* Azért válik Csonka-Magyarország mindinkább tisztviselő-országgá, mert földünk, nyersanyagunk, éghajlatunk, gazdasági lehetőségeink évről-évre és évtizedről-évtizedre csak töredékét nyújtják annak, amit nyújthatnának.

Egyfelől a nagybirtok — általában inkább — külterjes gazdálkodása, másfelől egy olyan kapitalista oligarchia, amely néhány száz vagy ezer embernek munkáján, teljesítményén és érdemén felüli óriási jövedelmet biztosít, de már a munka hierarchiájának következő sorában szinte csak kistisztviselői jövedelmeket engedélyez s végül nyomoruságos ipari vagy mezőgazdasági napszámban, szerencsétlen vámpolitikánk révén magas ipari árakban és alacsony mezőgazdasági árakban tetőzi be a kisemberek millióinak nyomorúságát: egy ilyen belső önkormányzatától megfosztott, kevés kapitalista és nagybirtokos oligarcha igájában tengődő gazdasági életben nincsen lehetősége annak a fejlődésnek, amit csak a sok szabad kisember és a minden irányban biztosított munkás emberi életnívója, fejlődésképesége, teljes munkaerejének kifejtése és eredményessége biztosíthat.

Azért válunk mindjobban tisztviselő-országgá, mert gazdasági életünk a lehetőségeknek csak egy töredékével dolgozik: mezőgazdaság és ipar egyaránt. A mezőgazdaság azért, mert bele van béklyózva a nagybirtokos rendszer szolgatermelő igájába, holott aránytalanul sok cseléd és sok bizonytalan létalapú mezei munkás helyett sok szabad, önálló, a magyar egyéniséget fönttartó és továbbfejlesztő, egészséges, fejlődésképes kisparaszt volna a magyar nemzet és a magyar állam igazi erőforrása. Iparunk és kereskedelmünk azért, mert kevés bank és kevés nagyvállalat monopóliumból áll a magyar kapitalizmus, nem sok kistőkés szapora erejéből, mint például a francia tőkés termelés világa, vagy a svájci, vagy a hollandi, vagy a dán, vagy a finn. A magyar — jórészt zsidó kezdeményezésű és szellemű — ipari, kereskedelmi, pénzügyi kapitalizmus nem vette észre idejében, hogy csak szipolyozó módszerekkel tarthatja fenn a maga jövedelmét és színvonalát, ha nem tud kellőképpen ráépítkezni a nagy dolgozó tömegek, a magyar paraszti és munkásrétegek érdekeire és erejére. Egy szabad, fejlődésképes, csupa önbizalom, rengeteg és minél több független kisegzisztenciát jelentő parasztságra lehetett volna — és lehetne még mindig a jövőben — föl-

építeni egy a mainál sokkal nagyobb szabású magyar ipari termelést.

De a magyar kapitalizmus 67 óta kicsinyesen és valójában tehetségtelenül a nagybirtok, sőt a latifundium szövetségébe állott s olyan mértékben ragaszkodott a magyar közmondás — a jobb ma egy veréb, mint holnap egy tuzok — olcsó bölcseségéhez, hogy minden igazán nagy lehetőséget elszalasztott. Ez a kisstílusú magyar kapitalizmus elmulasztotta az alkalmat, hogy a kettős monarchia kereteiben a kisbirtokos elemre és a magyar függetlenségi gondolatra támaszkodva a magyar birodalom ipari-kereskedelmi önállóságát építse ki; ehelyett vállalta a magyar nagybirtok gazdaságpolitikájának bűnös és kicsinyes vámközösségét Ausztriával, sőt azt minduntalan megtámasztotta és segített elgáncsolni azt az egészséges és nagyobb szabású tervet, hogy Szent István birodalma *a maga birodalmiságát* építse ki gazdaságpolitikai eszközökkel is . . .

Nagyon messze vezetne, ha ezen a vonalon minden mulasztását fölfejtteni akarnók a kiegyezési korszak elhibázott nagybirtokos és kapitalista szövetségének, mely csak folytatódott a 20-as években, — a régi hibás nyomokon. Trianon óta is elmulasztotta ez a hazai kapitalizmus annak az elemi igazságnak őszinte bevallását és gazdaságpolitikai leszámítolását, hogy Anglia különleges viszonyaitól eltekintve, az egész világon csak erős kisbirtokos mezőgazdasági termelési rendszerre lehetett *a maga erejéből megélő és fejlődés-képes*, különleges szipolyozó és harácsoló módszerekre nem szoruló, gyáripárt építeni . . .

Magam terve

Az én 1917—18-ból való birtokreformtervem

Elérkeztem e kis könyvemben — mely valójában röpiratnak készült, de valahogy önkéntelenül, szinte magától kiszélesült és elmélyült — a legalanyibb színezetű részhez. Elnézést kérek érte. Mégis úgy érzem: tartozom az itt következő vallomással, mert talán erősítem szavaim hitelét — az ércfedezetet szavaim mögött.

Megvallom: én a háborúban szegődtem el a magyar földműves nép szolgálatába. Már bécsi önkénteskedésem alatt is meg-megvillant ugyan bennem a *mi népünk katonai többértékűségének és elsőségének* fölismerése, mikor a magyar közhuszárt más monarchiabeli népek lovasanyagával hasonlítottam össze. De valójában csak a világháborúban jutottam el népünk lelkivilágának és halhatatlan belső értékeinek megismeréséig.

A háború az emberiség — nemzetek, fajok, egyének és egyéniségek — legkérlelhetetlenebb és legsikeresebb vallatója. A halál mindennapos közelsége és az a nagy *mozgási szabadság*, amit a háború kiszámíthatatlan eshetőségei és a harci részletcselekmények sok tekintetben való ellenőrizhetetlensége nyújt: szinte végtelen skáláját engedi a kötelességteljesítés egyéni, csapatbeli, faji mértékének és stílusának. A háborúban csődöt mond a pusztán mechanikus, gépies fegyelem, annál teljesebb jelentőségre jutnak az ősi katonai beidegzettségek, a fegyelemnek felsőbbrendű, ösztönösebb és bensőségesebb formája. Ez a magyarabb szellemű fegyelem — hősies *önfegyelem* — akkor is működik a mi katonánkban, mikor az kiszakad a rendes csapatkötelékből, mikor hiába vár vezényszóra, amikor váratlan helyzetekbe, előírhatatlan feladatok elé kerül, amikor önmagát kell hirtelen szinte hadvezérré avatnia, mert egyszerre a maga lelkiismeretére, katonai becsületérzésére, kötelességteljesítésére, tájékozódó képességére, talpraesettségére, gyorsaságára, ötletességére, szívósságára, idegerejére és tiszta eszére tá-

maszkodhat csupán, semmi másra. S egyre nagyobb ámulattal láttam a háborúban a magyar föld népének egészen csodálatos, valósággal páratlan szellemi, erkölcsi, idegbeli katona-készségeit. Ó milyen megnyugtató és büszke érzés volt az: közöttük, velük szolgálni s milyen gyönyörű föladat egy fiatal tiszt számára, színmagyar csapatot vezetni!

A háborúban ébredtem rá, hogy *a magyar katona ősmintája ma is a közhuszár*. A magyar baka valójában csak lóról szállított huszár. Más népek lovassága pedig legjobb esetben lóra ültetett gyalogság. A magyar tiszt sem lehet más, mint ennek az ősmintának minden irányban kipallérozott, kifinomult változata, a közlegényben évezredek lovas-nomád világából átmentődött s csodálatos módon megőrzött *eredeti*, fényes magyar katonai tulajdonságoknak, tudatos továbbfejlesztése, kiteljesedése.

Ezerféle tapasztalat vezet rá az igazságra, hogy ami ebben a népben — testében, idegrendszerében, lelkében — lakik, mind csak nyers hajlam még, melyet sohasem sikerült igazán kifejteni, kivirágoztatni, gyümölcsbe hajtani. Az ősi hajlamok, nyers készségek, tehetségek csodaképen hiánytalanul átöröklődtek nemzedékről-nemzedékre, itt vannak, jelentkeznek is minduntalan a látó szemek előtt, de — senki sem törődik velük, senki sem próbálja rendszerbe foglalni őket, továbbfejleszteti, még katonai vonatkozásban sem, nemzedékről-nemzedékre csak hányódnak-vetődnek, kallódnak fölhasználatlanul, idegen életformák nyügében, terméketlenül...

Magam sem tudnék már számot adni arról, mikor, hogyan, minő villanásai során az eseményeknek, benyomásoknak, világosodott meg szememben ennek a mi drága magyar népünknek igazi arca és mikor nyilalt szivembe először az ő árva sorsa. De néhány élmény mélyen beleedződött emlékezetembe. Nem nagy dolgok, számomra mégis fontosak, útmutatók...

Az 1915. év nyarán, közvetlenül az Olaszországgal kitört háború legelején, kerültem a Hadik-huszárezred egyik századával az olasz harctérre. Santa Luciánál szállottunk ki a vonatból s máris nyergeltük lo-

vainkat és indultunk neki egy jókora hegynek, keskeny serpentin uton. Figyeltem huszárjaink arcát: derűs egykedvűséggel, a meglepődés és csodálkozás legkisebb jele nélkül lovagoltak fölfelé a keskeny gyalogösvényen, közülök sokan talán még valamirevaló hegyet sem láttak azelőtt. Ugy vonultak, olyan mérhetetlen természetességgel, mint akik már Isten tudja mióta ismerik itt a járást... Egyszerre a nagy Bulcsu vezér neve és képe révült föl előttem s valahogy az az érzésem támadt, — tisztán emlékszem rá —, hogy olyan vidéken járunk, ahol az én édesanyám őse is ott röpülhetett Bulcsu ur nyomában, útban a lombard síkság felé, szövetségesünk Berengár király megsegítésére. Visszafordultam nyergemben és hosszan, megatottan néztem, hogyan kanyarognak nyomomban a magyar huszárfiúk s visszagondolva százféle apró háborús élményre és tapasztalatra, egyszerre átéreztem és megértettem: *ezek a lovasok valóban ma is Bulcsu népe, semmit sem változtak, semmit sem koptak, egy évezred kevés volt ahhoz, hogy megmántsá testi-lelki lényük, egyéniségük legjellemzőbb vonásait.* Ezeknek a szegény magyar paraszti fiúknak ősei száguldozták be ezer évvel ezelőtt Európát, röpültek át lóháton szinte évente kétszer, oda és vissza, az Alpokat, ahol a gyalogos ember is csak vánszorogva baktathat s ahol Hannibál seregének kétszeri átvonulásából olyan óriási világtörténelmi parádét csapott a népi emlékezés és történetírás. Ezek itt másíthatatlanul Bulcsu népe, de — nyilalt át rajtam — miért nem akarják ezt észrevenni odahaza is, miért nem becsülik meg ezt a népet országunk hatalmasai igazi értéke szerint, miért nem a mi szellemünk — az egykor Európát nyargaló Bulcsu vezérére — áll élén katonai dolgainknak, miért vagyunk mi magyarok inkább csak remek katonaanyag, mint irányadó és irányt szabó, döntő erő, békés és hadi vállalkozásainkban? ... És még mérhetetlen sok kérdés ostromolta agyamat e menet alatt, míg végül a büszkeség, a mérhetetlen magyar gőg fölgerjedését lassan eloltogatta bennem a még mérhetetlenebb — az időtlen — magyar fájdalom és keserűség.

De míg fölértünk a hegyi úton oda, ahol katonai föladatunk kezdődött, haragomból és fájdalmamból földerengett valami szabadító gondolat: miért ne lehetne erre a nagyszerű magyar paraszti őserőre építeni az új magyar államot, a mostaninál diadalmasabb magyar birodalmat? ...

Egy másik háborus élményem is ide kívánczik.

Az 1916-os év nyarán kerültem először az orosz harctérre, vissza ezredemhez, a hármas Hadik-huszárokhoz. Ugy emlékszem, június 31-én jelentkeztem a 2. cs. és kir. lovashadosztály ezredeiből alakított egyik — lóról szállított — lövésosztály parancsnokánál, ezredünk egyik legnagyobb tisztségénél, László Miklós őrnagynál. Gondokba merülve találtam, mert a befutó jelentések másnapra nagy orosz támadást jeleztek. Lovashadosztályunk benne volt az 1916-os nagy Bruszilov-féle orosz offenzíva kellős közepében: Bucsactól vonultunk vissza Keletgaliciában, Halics irányában, és ekkor már a Bariska patak mentén húzódtak állásaink. László őrnagy a lövésosztály egyik — hat masinából álló — géppuskás osztagának parancsnokságával bizott meg és még aznap kiküldött az állásba. Oda estére érkeztem meg, alig volt módom rá, hogy embereimet, puskáimat és a géppuskaállásokat csak valamennyire is szemügyre vegyem. Másnap hajnalban, 4 óra körül, megindult a rettenetes orosz tűzérségi előkészítés. Egy szörnyű kéz valóságos futamokat vert ki gránátjaival árkaikon, jobbról-balra és balról-jobbra. Rövid idő alatt romok és hullák között jártunk s hogy a még nagyobb veszteséget elkerüljük, a századok legénységének nagyobb részét, az én géppuskáim nagyobb felét is, a futóárkokba visszahoztattuk és csak gyér őrségeket hagytunk a rommá lőtt első árokban. Az én géppuskáim között is nagy volt már ekkorra a pusztulás, elesett Győrfy zászlós, akivel előző nap este még vidáman beszélgettem, meg két géppuskás tüzemesterem. Az igazi veszteséget azonban még föl sem mérhettük, mert az ütközet tovább folyt és helyt kellett állani. Egy érintetlen géppuskát meghagytam a helyén s onnan figyeltem magam is a történendőket és vártuk az ellenség rohamát. Tőlem

vagy 20 lépésnyire állott egy karabélyos huszár, a kiállított őrség egyik tagja, mikor egy rettenetes gránátbeütés percekre elvette látásunkat. Mikor a füst eloszlott, tekintélyes domb emelkedett ott, a magános huszár őrhelyén, a beomlott állás földjéből, s nekem mindjárt az volt az érzésem, hogy a szegény katonára a föld alá került élve, vagy darabokban. A pergőtűz tovább szaladt az árkon s én sietve előkerfuttam néhány huszárt a futóárokból és odaállítottam őket a harci árokban mellettem támadt dombhoz, hogy kiássuk, ha még él, szegény bajtársunkat. Sejtelmem igaznak bizonyult, amint rohamosan hányják embereim a földet, egyszerre csak háthorzongatóan megszólal a föld alól egy hang: „Ne ott, ott a fejem!” Az ásó már a feje körül járt szegénynek s mielőtt még visszaérkezett volna állásaink tulsó oldaláról az orosz pergőfutam, egyszerre csak nagy boldogan kiugrik ám a föld alól az eltemetett huszár, elmosolyodik, lerázza a földet magáról, kidörzsöli szeméből a port, karabélyát is letisztítja és megköszöni, szinte közömbös szóval, hogy kiástuk. Aztán szó és újabb parancs várása nélkül leteszi maga elé karabélyát és mintha semmi sem történt volna, tölcseért csinál a szeme elé és néz előre az orosz állások felé...

Nemsokára egy rettenetes orosz roham indult, de mi szépen, lassan, magunkat védve vonultunk vissza a már korábban elkészített második állásba és onnan még aznap ellentámadást indítottunk s jórészt vissza is foglaltuk estére — sajnos nem tartós időre — az elvesztett árkokat. Sohasem tudtam meg azonban az azután következő keserves harcok és még keservesebb visszavonulások során, ki volt ez a huszár, melyik ezredből való volt, hogy hívták. De kiáltását a föld alól s azt a szinte mesebeli idegerőt, ahogyan pillanatok alatt túl tette magát a föld alatt való megfulladás kínjain és szörnyűségein s azt a csodálatos természetességet, ahogyan megvizsgálta karabélyát, nem történt-e valami baja s aztán ledöccentette maga elé: sohasem fogom elfelejteni. Micsoda idegrendszer ez, álmélkodtam rajta azóta is sokszor, hány évezred pusztai élete az ázsiai széles térségeken s ez életnek

milyen rettenetes, évezredes megpróbáltatásai, küzdelmei, erőfeszítései kovácsolhatták így ki ezt a nem európai, annál sokkal erősebb és rendíthetetlenebb, magyar idegrendszert! Világbirodalmat lehetne építeni erre az idegerőre ma is, tűnődtem magamban azóta is hányszor, — csak kicsit többen volnánk! De erre a magyar idegbeli rendíthetetlenségre még így is csodálatos katonai kultúrát lehetne fölépíteni, hiszen a mi népünk a katonai és hadiélet szellemi vonatkozásaiban is előttük jár a legtöbb európai népnek, különösen, ha nem a katonai művelődés és technika eredményeit és pillanatnyi színvonalát hasonlítjuk össze, hanem a természettől kapott katonai hajlamokat és készségeket, melyek a mi esetünkben szinte a végtelenségig fejleszthetők, míg más, nálunk szerencsésebb népek minden belső katonai erejük végső megfeszítésével érték — és érhatték — csak el mai eredményeiket...

Majdnem 300 esztendő messzeségéből a költő és hadvezér Zrinyi Miklós szava csendül a fülembé, mikor ezeket a háborus emlékeimet idézgetem, Zrinyi Miklóssé, aki talán mindenki másnál tisztábban látta, mi minden telnék a mi népünkben, ha egyszer rá adnánk fejünket, hogy a benne rejlő nyers képességeket szabad és teljes kibontakozáshoz segítsük:

„Ha kérded, kit kívánok s micsoda nemzetet akarok oltalmamra, azt mondom: a magyart kívánom. Miért? Azért, mert ez a legalkalmasabb, legerősebb, leggyorsabb és ha akarja, legvitézebb nemzetség...”

A Bariskától a Koropiec patakhoz vonultunk vissza s ott hatalmas tölgyerdőben építettük ki állásainkat. Balszárnyunkhoz egy honvéd gyalogezered lövészárkai csatlakoztak, arcvonaluk azonban korábban mély és veszedelmes horpadást kapott s ezt valamiképpen ki kellett egyenesíteni, mert az orosz könnyen oldalozhatta az állást és hátunkba kerülhetett. A frontegyesítő támadás napján egyik derék altiszt, a balszárnyunkra állított géppuskám tüzimestere, Vajai Vendel, jelentette, egy csehországi zászlóaljhat nyomtak be a szomszédos magyar honvédezered megirtkult rajvonalába, hogy a nehéz terepen való előre-

törésnél segítsen. Azt is jelentette Vajai szakaszvezető, hogy a csehek minduntalan hátraszaladnak, még géppuskával is a vállukon, nem győzi pár emberével föltartóztatni és előreűzni őket. Oda siettem és magam láttam a siralmas helyzetet, azonnal jelentettem is a dandárparancsnokságnak s intézkedést kértem, „mert különben a Landwehr-ek ellen fordítom géppuskámat“.... A csehországi zászlóaljat hamarosan ki is vonták a rajvonalból és egy magyar zászlóaljat — ha jól emlékszem egri bakákat — küldtek helyükbe. Ezek aztán a szomszédos erdélyi honvédekkel, nagy véráldozat árán előrementek, a csehek pedig pihenő tartalékba, Retablierung-ra... Bennem meg csak gyúlt, egyre gyúlt a keserűség és fájdalom népünk pusztulásán, vérének sokszor könnyelmű, sokszor oktalan pazarlásán, de nőtt bennem a szeretet és csodálat is a magyar paraszt iránt.

A derék Vajai a szomszédos támadás alatt fényesen szerepelt géppuskájával: porrálőtt egy jól eldugott, hatalmas orosz géppuskásfélszket emberestől s nagyban megkönnyítette a honvédek és a bevetett zászlóalj előnyomulását. De nem sokáig örülhetett mindenfelől elismert szép teljesítményének, mert pár nappal később egy orosz dumdum golyó elvitte az álkapcsát. Az orvos, mikor lecsavarta a hirtelen kötést és meglátta a sebet, írtózáttal fordult el és azt súgta a fülembe: „menthetetlen“. A szegény fiú kezével tapogatta volna az állát, — ami már nem volt. Aztán hordágyra tettük. Sorsát hihetetlen önuralommal viselte. (Csodálatosképen életben is maradt s az orvosi tudomány szinte hihetetlen módon pótolta ellőtt állkapcsát, ma is él, dolgoz, derék, zalai szőlősgazda, vitéz.) Mindez júliusban történt.

Augusztusban új orosz támadás következett, új visszavonulásunk, új véres veszteségek. Egyik géppuskám tüz mestere, kitűnő őrmester, haslövést kapott, meghalt. Másik, a legeslegkiválóbb és legkedvesebb őrmesteremnek, Aranyos Józsefnek, a magunk tüzérsege lőtte el a lábát egy elhibázott és fölösleges zárótűzelés során, a magunk emberségéből szerencsésen visszavert orosz támadás föllélegzést hozó derűs si-

kere után. Aranyos József remek magyar katona volt: nyugodt időben egykedvű, szinte álmosnak látszó, talán egy kis hanyagságra is hajlamos; bajban és veszedelemben: derűs, nyugodt, rendíthetetlen. Mindenre mosolyogva vállalkozott, a Koropiec patak tulsó oldalán huzódó orosz állásoknak szinte közvetlen közelében egy óriási tölgyfát választott ki magának s azon úgy mozgott, mintha madárként ott született volna s onnan lőtte egy ellentámadásunk alkalmával a Koropiec hídján visszaözlő ellenséget páratlan vakmerőséggel és sikerrel. (Ezt az óriásfát Jaross Andor, lovas hadosztályunk lovastüzér zászlósa is vitézül megmászta néhányszor, mint tüzérmegfigyelő, onnan irányítván ágyui belövését.) Szegény Aranyos József szörnyű sebesülését is majdnem egykedvűen fogadta, nem tudta, hogy nem az ellenségtől kapta a gránát-darabot. (Lábát utóbb levágták, de ma is él szép családjával — vitézként — Sopron megyében.)

Szeptember elején újabb orosz támadás következett, melynek során magam is megsebesültem. Pár nappal később lovas hadosztályunk és a csatlakozó honvédek egy nagyszerű ellentámadással visszanyomták az ellenséget és megállították, sok veszteség árán, a nagy orosz támadást, Halicsnál...

Engem meg élményeim kísérték és vigasztaltak a sebesülteket vivő vonaton hazafelé és közülök a legmélyebb és legelhatározóbb egész életemre: *a magyar nép megismerése*, sohasem maradt el többé tőlem, vérembe, idegeimbe, agysejtjeimbe ivódott, mint az élet — számomra — legnagyobb látomása... Mikor a következő évben visszakerültem ezredemhez, már kialakult bennem a gondolat és elhatározás: megírom a megújhódó Magyarország, egy nagy belső átalakulás tervét, melynek erőforrása, tárgya és hőse: az Aranyos őrmester, Vajai szakaszvezető, Márkus káplár és Kőrösi közhuszár népe, fajtája, — a magyar parasztság.

Könyvemről — kéziratban — Rákosi Jenő két vezércikkében is megemlékezett a Budapesti Hírlapban, egy ízben azt írta róla, hogy olyan, mint egy „fényt és meleget szóró égi tűnemény“... A nagy publicista biztonnyal túlértékelte első nagyobb írásomat,

amely a forradalom kitörése miatt már nem láthatott napvilágot. De a gerince tervemnek, úgy érzem, egészséges volt: egy földreformot vázoltam föl benne Kenéz Béla nagyértékű könyvének, a Nép és Föld-nek adatai alapján, 5000 hold szántó és 10.000 hold erdő birtokmaximummal. Akkor ez is merész dolognak látszott, a 100 ezer és 500 ezer holdas mammutbirtokok megcsontosodottnak tetsző világában.

A forradalom persze sokkal messzebb ment — *papiroson*. De *valóságban* épen a földkérdést hanyagolta el, — vagy halogatta — legjobban, a honvédelmen kívül, amelyről végkép megfélekedezett. Az ellenforradalom viszont fájdalmasan mögötte maradt gyökerességében az én 1917—18-as, huszármundérban, földalatti fedezékek pislogó lámpavilágánál hevenyészett tervemen. Pedig akkor — 1920-ban — már tisztán láttam, hogy az 5000 holdas szántó-maximum, a csonka ország megszűkült keretei között s az itt összezsufolódott mezei proletárság milliós tömegeihez képest, tulságosan nagy, tovább kellene menni, bátrabb reformok felé, hiszen az időnek is megvannak a maga külön kikötései...

Ó Istenem, azóta 18 esztendő telt el, milyen visszahozhatatlan 18 esztendő és a magyar földbirtok megoszlása s általában a földkérdés a csonka országban ma is az, lényeg szerint, ami háború előtt volt: *megoldatlanságában a magyarság pusztulásának ősforrása, a magyar nemzeti és állami erők kibontakozásának, a magyar történelmi hivatás új vállalásának és diadalmas vitelének legfőbb elgáncsolója.*

Második birtokreformtervem 1930-ból.

Az 1927. évben — az 1926-os téli választások után — mikor nyilvánvalóvá vált a régi fajvédő politika összeomlása, fokozatosan tudatára ébredtem, hol követtük el a legnagyobb hibát a fajvédő párt vezetése és munkája körül. És mikor Gömbös Gyula 1928-ban pártunkat önkényesen föloszlatta, maga pedig visszacsatlakozott pár képviselő hívével Bethlen István grófhoz és kormányában honvédelmi államtitkárságot vál-

lalt, én egy baráti hangú nyílt levelet intéztem hozzá „Előörs“ című hetilapom 1928. szeptember 17-i számában és ott szigorú bírálatot és önbírálatot gyakoroltam fölösztatott pártunk s a magunk működésén. Ezeket írtam többek között:

„Épen a gyors hatalomszerzés reménysége sodorta bele pártunkat új guvernamentális kompromisszumokba. *Nem mertük kibontani a hitbizományok eltörlésének, egy új, a falusi nincsteleneknek nagy tömegeit új kisbirtokos falvakba telepítő, a latifundiumot megszüntető s a nagybirtokot legfeljebb pár ezer holdra redukáló igazi és becsületes birtokreformnak zászlaját; fajvédelmet és népvédelmet* kissé kaszinói mértékek szerint adagoltunk, kicsit a falusi kúria ámbitusáról néztük a falut, a falusi középbirtokoson át kerestük a nép szívéet s nem szállottunk le elég gyakran és elég közvetlenül a szenvedő szegénységhez, a szalmafedeles viskókba; harcot hirdettünk ugyan és viseltünk is a tőke gazságai ellen, de nem néztünk a szociális problémák mélyére s nem mertünk az idegen tőkével szemben elég nyomatékka a magyar munkás-ság mellé állani. A gyors hatalomszerzés balga reménysége mellett konzervatív beidegzettségünk és kaszinói illemszabályok nem engedték, hogy elég demokraták legyünk a szó jobbik értelmében s *elég radikálisan* képviseljük eszméinket. Pedig hivatásunk épen az volt, hogy a magyarság örök faji és történelmi eszményeit, melyek idáig csak középső és felső rétegeink magyar színe-javának a kincse és szentsége voltak, összeolvasszuk a magyarság millióinak, a magyar parasztnak és a magyar munkásnak magasabb életszínvonalat biztosító szociális gondolattal. Mi azonban *sem a magyar faji, sem a magyar katonai gondolatot, sem a magyar szociális gondolatot nem képviseltük elég éllel és nyomatékka, elég magával ragadó tüsszel és lánggal*. S ezt a mi tömegeink ösztönösen megéreztek.“

Lassan kialakult bennem egy nagy reform képe, melynek középpontjában nagyszabású föld-reform van s körülötte, vele szerves kapcsolatban, a

többi szociális, gazdasági, államszerkezeti reformok, valamennyi az ősi magyar önkormányzati szellem útmutatása és parancsa szerint. Az a meggyőződés vált urrá rajtam, hogy társadalmunk nagyfokú elmaradottsága miatt és mert 1867 óta egyetlen nagy kérdést sem oldottunk meg, tehát túlságosan, egészségtelenül és óriási tömegben zsufolódtak össze a megoldásra váró föladatak, minden részletreform, még a legüdvösebb is, hiába való, mert nincs hova kapcsolódnia, egymagára hagyottan pedig el kell sorvadnia. Tehát még a legtökéletesebb birtokreform sem megoldás önmagában, még a magyar parasztság szempontjából sem, ha ki nem egészítjük egy népibb és agráriusabb gazdaságpolitikával, elevenebb szociális szellemmel és annak egész sor új intézményével. Ezzel az elgondolással írtam meg „Nemzeti Radikalizmus“ című könyvemet, két évvel a Gömbös Gyulának írott nyílt levelem után, 1930-ban.

Ebben a könyvemben — éles ellentétben Gömbös Gyula jóval későbbi 95 pontjával — *nemcsak alapelveit vázoltam föl egy nagy belső átalakulásnak, hanem konkrét intézményeit is.* Azokra a kérdésekre is feleletet próbáltam adni, amelyeket azelőtt is, azóta is szeretnek megkerülni a magyar kormányok: *hogyan, milyen eszközökkel, milyen mértékig.* Fölváztam egy korszerű magyar birtokreform tervét, amelynél lehet bizonynyal tökéletesebbet is kigondolni és kidolgozni, de egyetlen érdemét senki el nem vitathatja: azt, hogy semmi irányban nem hagyott kétséget, sem abban az irányban, hogy *a nagybirtokot mint rendszert* le kell bontani s a nagybirtok csak mint a középbirtok legfelsőbb mértéke maradhatna meg, sem abban az irányban, hogy viszont a középbirtokot nem szabad elpusztítani, sőt elpusztulni hagyni sem, de abban az irányban sem, hogy *a kisbirtok a lényeg, a kisbirtokra kell az új rendszert alapítani,* tehát a kisbirtokot kell minél erőteljesebben megszorítani és belső életképességében is fölfejleszteni. Meg hogy ezt az átalakulást *nem lehet egyszerűen csak az időre bízni,* vagy az OMGE idej jelentésének kifejezése szerint a „néma földreform“-ra.

Restelkedés és mentegetődzés nélkül, jó lelkiismerettel adhatom közre újból ezt a nyolc év előtt elgondolt birtokreform-tervemet, mely részleteiben lehet kiigazításra vagy javításra szoruló, de *nagy vonalaiban, alapvető elgondolásában és kereteiben immár megérett a megvalósításra*. S ami főleg a mértéket illeti: *legfeljebb még radikálisabb kell legyen az új birtokreform*, de abból a három millió holdból, amit az én tervem végeredményben kisemberek, a magyar parasztság kezére juttatna s abból az arányból, amely minden falu határából 3/4 részt juttatna a 100 holdon aluli kisbirtoknak és csak 1/4 részt a közép- és nagybirtoknak: úgy érzem, semmit sem szabad engedni...

Ime: 1930-as reformtervem:

Agrárpolitika

Birtokreform, falutelepítés, falusítás

1. A csonkahazai birtokmegoszlás mai aránytalan és igazságtalan volta, a családtagokkal kétmilliónyi földműves nincstelen és a körülbelül félmilliónyi törpebirtokos nehéz sorsa, munkanélkülisége, a kivándorlás növekvő vágya és kényszere, de a költeesség is szaporodó népességünk létének biztosítására: együtt elődázhatatlanná teszik az átfogó és gyökeres birtokreformot. Mivel pedig cáfolhatatlan tapasztalat bizonyítja, hogy a kisbirtok legalább kétszerannyi embert tud foglalkoztatni és ellátni, mint a nagybirtok s ha megfelelő szövetkezeti és érdekképviselési szervezettség, korszerű gazdasági műveltség és nagystílusú falutámogató gazdaságpolitika segíti, termelni is többet termel szinte mindenben a nagybirtoknál: a birtokreform főcélja, hogy a földműves nincstelenek közül azokból, akik arra valók, valamint a törpebirtokosokból minél több biztos létalapon álló kisbirtokos családot teremtsen.

2. A birtokreform alapformája a telepítés, amely az egész országot átfogó, minden e reform céljaira szükséges és alkalmas birtokot, nincstelen

és törpebirtokost községenként számbavevő, egységes terv szerint valósítandó meg. Valamely község határában rendelkezésre álló földből elsősorban a helybeliek elégítendőik ki, azok között is legelői a hadirokkantak, hadiözvegyek, hadiárvák, a vitézek, a háborúban kitüntetést szerzett, s végül a háborúban harcos szolgálatot teljesített katonák.

3. Az elsősorban kielégítendő nincstelenek és törpebirtokosok után a reform céljaira rendelkezésre álló földből az arra alkalmas birtokok egészítendőik ki, erősítendőik meg, esetleg középbirtokokká is, valamint új erős középbirtokok alakítandók párszázholdas nagyságban.

4. A birtokreform céljaira igénybevehető általában: a hitbizományok teljes megszüntetésével minden magán-, egyházi és községi birtok szántójának ezer katasztrális holdon felüli része, valamint a háború alatt szerzett birtokok, melyek teljes egészükben, méltánylást érdemlő kivételes esetekben legfeljebb 50 hold meghagyásával, kisajátítandók Mintagazdasági vagy más felsőbb nemzeti érdekből legfeljebb kétezer katasztrális hold szántó mentesíthető egy-egy nagybirtokból az igénybevétel alól. A rét és a legelő, a teljesen terméketlen szikesek kivételével, a birtokreform szempontjából szántóföldszámba megy. Valamely birtok erdőterületéből a birtokreform céljaira csak a kétezer holdon felüli rész vehető igénybe.

5. Ha valamely földtulajdonosnak két vagy több község határában van birtoka, általában maga választhatja meg, hol kívánja az előírt maximális birtoktestet megtartani. Ez esetben más község határában fekvő szántójából legfeljebb ötszáz hold, erdejéből legfeljebb ezer mentesíthető; úgy azonban, hogy egyetlen tulajdonos kezén sem maradhat összesen több szántó kétezeröttszáz holdnál és több erdő ötezer holdnál.

6. Az élet megmerevedése, teljes mechanizálódása, a tehetség szárnyának lenyесése, az akarat és alkotó lendület lebéklyözása hibás módszer volna a mezőgazdaság területein is. Ezért meg kell hagyni

a nagybirtok bizonyos minimumát, mely nem több az erős középbirtoknál. De ennél a szempontnál is előbbrevaló: minden magyar ember létének biztosítása. Ezért az előbbi pontokban foglalt szabályok csak abban az egyetemesebb szempontú keretben érvényesülhetnek, hogy minden község határának szántó- és réti, legelőterülete legalább $\frac{3}{4}$ részben 100 holdnál kisebb birtokból álljon s így a 100 holdnál nagyobb birtoktestekre a határbeli szántónak (réttel, legelővel együtt) csak $\frac{1}{4}$ -ede eshet. Ahol a fenti szabályok alkalmazása ezt az arányt nem hozza ki, ott a nagybirtok, illetőleg a középbirtok arányosan és igazságosan, a birtokreform eszközeivel, addig csökkentendő, míg az előírt 3 : 1 arány a 100 holdon aluli és felüli birtokok területei között megvalósul. Ilyen esetekben elsősorban a nagybirtok csökkentendő a középbirtok (500 hold) határáig; a középbirtokra csak aztán kerülhet sor. Egy másik kiválasztási módszer az igénybevétel tekintetében, hogy előbb mindig a legutóbbi vétel útján gazdát cserélt birtokok kerülnek sorra. Az ilyen arányosítás révén igénybevett birtoktestek megváltása, a bíróilag megállapítható turpis causával szerzett birtokok kivételével, lehetőleg teljes egészükben készpénzben és a rendes forgalmi áron történjék.

7. Földtulajdonos lehet: magánszemély, szövetkezet, egyház, község, állam, állami intézmény; de részvénytársaságnak nem lehet földbirtoka, mivel a föld a tőkét csak eszközül, kiszolgálójául fogadhatja el, nem pedig urául. A részvénytársasági eszme merev és áthidalhatatlan ellentétben van a föld szellemével, mely nem ismeri a korlátolt felelősséget. Ezért a részvénytársasági birtokok felosztatandók, megváltandók és 100 százalékban a birtokreform céljaira használandók fel, teljes egészükben kötvényekkel való megváltás útján.

8. Semmiféle bérlet, az örökbérlet sem lehet akadálya a birtokreform alapelvei teljes érvényesítésének. Viszont azokon a kereteken belül, melyeket a birtokreform megszab, a bérlet alapformája a kisbérlet. Erdővel együtt 500 holdasnál nagyobb bérlet

ne legyen és minden haszonbérbe adott birtoknak legalább a fele kishaszonbérlet formájában adandó ki.

9. A birtokreform számára igénybevett földet az állam adja át a földigénylőknek. A megváltás 250 hold szántó vagy 500 hold erdő erejéig lehetőleg készpénzben, egyébként 4—5 százalékos kamatozású, a Nemzeti Banknál lombardirozható, 25—30 év alatt fokozatosan beváltandó — az állam részéről esetleg annuitásszerűen törlesztendő — államkötvényekkel történjék. A háborús birtokok teljes egészükben kötvényekkel váltandók meg. A megváltási árra nézve elsősorban az legyen irányadó, hogy az semmi esetre sem lehet a rendes forgalmi ár, már a föld árának folytonos ingadozása miatt sem. De még kiindulásul sem alkalmas a forgalmi ár: igazságos, méltányos és egyöntetű megállapításának leküzdhetetlen nehézségei miatt. A legelfogadhatóbb kulcsul a kataszteri tiszta jövedelem kínálkozik. E módszernek egyik nagy előnye az is, hogy ha a kataszter rendszerint a kisebb birtokkategóriákkal szemben aránytalanul alacsonyra szabta is a nagybirtok tiszta jövedelmét, viszont a birtokreform során a vételár alacsonyabb mértékében adná vissza a nagybirtok félszázadon át élvezett egyoldalú adó- (és egyéb) kedvezményeit a nemzeti közösségnek. Más oldalról a földreform céljaira kisajátított földtulajdon nagyságát is irányadóvá kell tenni a megváltási ár mértékére nézve, a helyes szociális szempontoknak s a magyar nemzet és állam mai rendkívül nehéz helyzetének figyelembevételével. A nemzet szörnyű inségének, végszükségének idején, alig egy évtizeddel azután, hogy a sors hazánk kétharmadát s legjobb testvéreink közül milliókat vett el tőlünk: a vagyon is hozhat áldozatokat. Igazságos és méltányos dolog, hogy az 50.000 és 100.000 holdas földtulajdonos bizonyos nagyságán túl kisajátított földjéért kisebb vételárat kapjon, mint egy kétezerholdas, akinek birtoka felét sajátítja ki az állam. Semmivel sem igazságtalanabb eljárás ez, mint az az angol jövedelemadó, amely a nagyjöve-

delmek nagyobbik felét veszi vissza az állami közösség fenntartására.*

10. A megváltási árak degresszív megállapítása a következőképen történhetnék:

Ha valamely tulajdonosnak 1000 kat. holdnál nem nagyobb földbirtokát veszi igénybe az állam a birtokreform céljaira, legyen a megváltási ár holdanként a kataszteri tiszta jövedelem 35-szöröse,

2.000 holdig	30-szorosa
5.000 holdig	25-szöröse
15.000 holdig	20-szorosa
50.000 holdig	15-szöröse
50.000 holdon felül	10-szerese

Esetleg nagyon kirívó igazságtalanságnak kiigazításául ki kell mondani, hogy a megváltási ár sohasem emelkedhet a rendes átlagos forgalmi árnaál 20 százalékkal alacsonyabb ár fölé, viszont a 35-ös és 30-as szorzószámmal kapott összeg nem lehet kisebb a forgalmi ár kétharmadánál, illetőleg felénél.

11. A megváltás alá kerülő területeken lévő épületek és építmények a megváltási árat legfeljebb 20 százalékkal drágíthatják meg; külön megváltás alá csak az öntöző- és gyári berendezések kerülnek. Ez utóbbinak megváltási árából legfeljebb annyi fizetendő készpénzzel, hogy az ne legyen több a megváltott földbirtok készpénzzel fizetendő részének felénél. A többi államkötvényekkel fizetődik.

---

* Mit jelent a kataszteri leminősítés, mennyi jogosulatlan haszonszaporulatot 80 év alatt, csupán az elvont adó révén, álljon itt e pár számadat:

I. oszt. földnek	III. osztályúvá	minősítése	holdanként	964.68 P
I. " "	IV. " "	" "	" "	1447.02 "
II. " "	III. " "	" "	" "	482.34 "
II. " "	IV. " "	" "	" "	964.68 "

Ha ezt a haszontöbbletet valamelyik mammut-birtoknak csak 200.000 holdjánál vesszük számításba, 80 év alatt csak egyetlen osztállyal való leminősítés esetén 96,468.000 pengő, 2 osztállyal való leminősítésnél 192,000.000 pengő elmaradt adóról beszélhetünk.

12. A nincstelenekből és törpebirtokosokból lett új kisbirtokosok által fizetendő földvételárat a következő összetevőkből kell kiszámítani:

a) a birtokreformba bevont egész terület megváltási ára,

b) az 1921-es vagyonváltsággal állami tulajdonba jutott és birtokreform-célokra eddig igénybe nem vett területek ingyenessége,

c) az új birtokreform során forgalmi áron fizetendő földek vételára.

Az új birtokosok összevéve nem fizethetnek több vételárat, mint az új birtokreform területének vételárát, kivonva belőle az 1921-es vagyonváltság megmaradt — százezer kat. hold? — egész forgalmi értékét, valamint azt a többletet, mely a forgalmi áron kiosztandó területek vételára és e terület megváltási ára között mutatkozik. A nem birtokreformcélokra használt, a volt tulajdonosoknak visszaadott 1921-es vagyonváltságföldek az utolsó holdig az új birtokreform céljaira újból igénybeveendők. Az így kapott összegből az új birtokosok számára országos átlagárak alakítandók a föld minősége szerint.

A földreform kapcsán átvett földek jelzálogos terheit váltságkötvényekkel fizeti ki az állam. Ha a fennálló teher a megváltási árat meghaladná, előbb a teher arányosan kiterjesztendő a birtokos egyéb esetleg tehermentes vagy kevésbé terhelt ingatlanaira.

13. A földhöz juttatottak 25 vagy 50 év alatt egyenlő évi részletekben fizetik a vételárat közvetlenül az államnak. A fizetési tervbe — az annuitásokba — beleszámítandók azok a kölcsönök is, amelyeket az állam a földhözjuttatottak számára gazdaságuk berendezése és megindítása céljából készpénzben vagy természetben nyújt. E telepítési kölcsönnel tetéztett vételár bekebelezést nyer az új birtokra, lehetőleg annak csak $\frac{3}{4}$ -ére, hogy a birtok értékének emelkedésével annak legalább egy része hitelképes maradhasson. Szükség szerint az évi vételrészletek fizetése tekintetében az első 5—10

évben lényeges könnyítések — fizetési halasztások stb. — adandók, földadóban és egyéb adóban legalább 5 éves, házádóban pedig 20—30 esztendő adómentesség.

14. A birtokreform végrehajtása olyan testület kezére adandó, mely harmadrészben nemzetgazdasági, mezőgazdasági, műszaki és közigazgatási kiváló szakemberekből, harmadrészben a kisajátítást szenvedő birtokosok és harmadrészben a földigénylők egyenlő számú képviselőiből áll. A birtokosok és földigénylők képviselőit a magasabb érdekképviselői szervezetek jelöljék ki, a szakembereket az érdekképviselők meghallgatásával a kormány.

A döntéseket hozó tanácsok egyforma határozathozó és szavazati joggal mindig e három kategóriából alakítandók.

15. A birtokreform lebonyolításához szükséges tőke három forrásból merítendő:

- a) egyszeri vagyonszállásból,
- b) belföldi kölcsönből,
- c) ha elkerülhetetlen, külföldi kölcsönből.

A föld vagyonszállása lényegében benne van a földszállásnak a kataszteri tiszta jövedelemre és a degresszív szorzószámra alapított rendszerében.

Az ipari, bányászati, kereskedelmi és pénzügyi tőke hasonló s a föld vagyonszállásával összhangba hozandó szállással járul hozzá a magyar föld problémájának megoldásához s ezzel a szociális kérdés, vele a termelő élet gyökeres rendezéséhez. A pénzügyi szervezetek vagyonszállása beleszámítható és átértékelhető abba a nagyszabású kölcsöntervbe, melynek során a hazai banktőke a birtokreform minél simább lebonyolítására segítségére siet az államnak. A vagyonszállás kivételes esetekben, amikor nemzeti gazdaságpolitikai szempontok kívánják, akként is lebonyolítható, hogy az állam egy-egy vállalatban a vagyonszállás erejéig érdekeltséget vállal.

16. A fenti tervezet szerint birtokreform-célokra rendelkezésre bocsátott földterületet túlnyomó részéből, legalább $\frac{1}{5}$ -éből:

a) önálló kisbirtokok alakítandók nincstelenek számára,

b) a törpebirtokok kiegészítendőek életképes kisbirtokokká.

A többi terület nagyobbik része a terjeszkedésre képes kisbirtokok megerősítésére, kisebbik része kisbirtokoknak középirtokokká fejlesztésére, illetőleg megfelelő helyen, a jelentkező nemzeti szükségletek szerint új, önálló középirtokok alakítására fordítandó.

17. Az alakítandó, illetőleg kiegészítendő új kisbirtok minimális nagysága 6 katasztrális hold, amely esetenként emelkedik:

a) a földhözjuttatott család tagjainak száma szerint,

b) a talaj minősége szerint, (a hatholdas minimum a legjobb minőségű talajjal jár),

c) a birtoknak nagyobb városoktól vagy az országhatártól való távolsága szerint.

A legjobb minőségű földből gyermeknélküli családnak, az 50.000 lélekszámúnál nagyobb városok 20 km sugarú körzetében jár ez a 6 holdas minimum, másutt általában 8 kat. hold, az ország határától pedig 20 km széles sávban 10 kat. hold. A maximális határ 20 kat. hold. A törpebirtok kiegészítése kisbirtokokká 10—20 kat. holdig terjedő mértékben történjék, teljesen az új kisbirtokot megillető kedvezményekkel.

18. A kisbirtokok megerősítése, esetleg középirtokokká való növelésük, valamint az új középirtok alakítása egészen más szempontok és anyagi feltételek mellett történjék, mint az új kisbirtokoké, vagy a törpebirtokok kiegészítése. Ide már teljes anyagi felkészültség kell az igénylők részéről: a föld teljes forgalmi árát kell megfizetniök, viszont élvezik a birtokreform nyújtotta kedvező fizetési feltételeket és bekapcsolódhatnak az államnak az új kisbirtokosok gazdasági megerősítését célzó akcióiba. Az új középirtokok lehetőleg úgy hasítandók ki, hogy minden falu határában legyen legalább egy párszázholdas egészséges középirtok.

19. Az egységes terv szerint megvalósítandó birtokreform telepítési alapgondolata értelmében minden kiosztott — 3-4-5000 holdon, a viszonyok és szükségletek szerint esetleg nagyobb területen — egy-egy új falu építendő. Az új falvakba bevonandók, ha a helyzet úgy kívánja, vagy legalább megengedi, olyan területek is, melyek kívül esnek a birtokreform keretein. Az új falvak a gazdasági, művelődési, műszaki szempontok gondos összevetése alapján helyezendők el, lehetőleg már kész utak, víziutak és vasutak közelében, vagy legalább is úgy, hogy az út-, vasút- vagy víziútépítés megkönnyíthesék. Az új falvak közlekedése környékükkel a falutelepítéssel egyidőben építendő ki. A falvak központosítva helyezendők el a kiszemelt városi gócpont köré, hogy elősegítsék nagyobb gazdasági és művelődési gócnak, igazi városoknak kifejlődését.

20. Az új falvak kijelölésében, megtervezésében, felépítésében, berendezésében az állam teljes anyagi erejével s a legkiválóbb művészi, műszaki, gazdasági és közigazgatási szakemberek bevonásával segít. Az új falvakban a magyar nép vidékenként más-más művészi szelleme, a népművészet sajátos színei és alkotásai a korszerű szükségletekkel olvadjanak egybe.

21. A lakóházak, valamint a gazdasági épületek felépítése s az új gazdaságok legszükségesebb háziállatokkal, szerszámokkal, gépekkel való berendezése állami támogatás mellett, de szövetkezeti alapon történjék. Nemcsak azért, mert ez a legolcsóbb s a legteljesebb ellenőrzést nyújtja, hanem azért is, mert az új falvak e nagyszabású szövetkezeti berendezése a legjobb iskolája az önszegély és egymásért való helytállás, az egészséges közösségi és testvéri szellem korszerű kifejlesztésének. Az állam a faluépítő szövetkezeteknek adná a kölcsönt az építkezéshez és az első berendezkedéshez, a maga vezető szakemberein és felügyelő közegein kívül s ez a kölcsön beleszámítódnék a földért fizetendő vételárrészekbe.

22. A birtokreform eredményes végrehajtásának egyik legalapvetőbb feltétele, hogy a faluépítő szövetkezeteken kívül mindenütt kiépüljön az új kisbirtokok s rajtuk keresztül azután az egész ország termelő-, értékesítő és fogyasztási szövetkezeteinek hálózata. Csak a kisgazdaerők legszorosabb összefogása teheti a mezőgazdasági termelést és értékesítést rentábilissá általában és csak e nagyerejű szövetkezeti rendszer segítségével küzdhet meg az új kisbirtokos a birtokreform és államigazgatás terheivel. Az államnak erőteljesen támogatnia kell anyagiakban is a kibontakozó szövetkezeti mozgalmat.

23. A birtokreform roppantméretű és sokoldalú, életrendező tervezetébe kapcsolódik s az új falvak kiépítésével párhuzamosan hajtandó végre a tanyavilág falusítása. A tanyafalvak központjainak s körzeteinek kijelölése és ott a legszükségesebb közintézmények létesítése ugyanúgy a legkiválóbb szakemberek bevonásával és közreműködésével történjék, mint az új falvak építése. A tanyafalvak útvasút- és víziösszeköttetéseinek kiépítése a falurendezéssel egyidejűleg történjék.

24. A birtokreformmal kapcsolatban az egész országban végrehajtandó a kataszter felülvizsgálata és megújítása, valamint a tagosítás. Maga a birtokreform a tagosítási elv minél tökéletesebb érvényesítésével valósíttassék meg.

A termőterület kiterjesztése és javítása, erdősítés, csatornázás

25. Csonka-Magyarországnak több mint egymillió katasztrális holdnyi, ma majdnem egészen terméketlen, legfeljebb rossz legelőt adó szikes területe van; termővé téve 100.000 új magyar birtokoscsaládnak, legalább félmillió léleknek nyújthatna megélhetést. A szikjavító módszerek mai fejlettsége fokán ez a terület szívós és rendszeres munkával és megfelelő tőkebefektetéssel belátható idő alatt termővé tehető. Ezért minden 20 holdnál nagyobb szikes terület az állam által kisajátítandó, ki-

véve azokat a szikes területeket, amelyeknek tulajdonosai kötelezettséget vállalnak szikeseiknek a törvényhozás és kormányzat részéről előírt s állami felügyelet alatt megvalósítandó rendszeres javítására. A kisajátított szikes területek azután részben arra önként vállalkozó kis- és középbirtokosoknak adandók, egyelőre 5—10 évre ingyenes, vagy majdnem ingyenes bérbe, részben a birtokreform során földetkapott gazdák között osztandók ki ugyanolyan módon; mindkét esetben úgy, hogy termővé-tételük után e területeket megjavítók méltányos áron megvehessék. Azokat a szikes területeket pedig, amelyeknek bármi miatt gazdájuk nem akadna, vagy ahol azt magasabb gazdaságpolitikai érdekek úgy kívánja, az állam vegye házi kezelés alá. Az állami szikes gazdaságok mellé az ország különböző részeiben szikes kísérleti telepek szervezendők, melyek vidékenként megállapítanak a szikjavítás módzatait s gondoskodnának a gazdák kioktatásáról, valamint az új szikjavító eszközökről, melyeket az állam kedvezményesen bocsátana a szikes gazdaságok rendelkezésére. Az állami szikes gazdaságok a talaj teljes használhatóvá tétele után további telepítésre használandók fel. A szikjavítás módszerei közül, tekintettel megromlott alföldi éghajlatunkra és a víz általános gazdasági jelentőségére, különös súlyt kell fektetni a csatornázással kapcsolatos eljárásokra. Az egész nagyszabású szikjavító akció végső szükség esetén külföldi kölcsönnel támasztandó meg.

26. Csonka-Magyarország gazdasági önellátásának egyik legnagyobb akadálya a fahiány. Az elmúlt tíz esztendő alatt e hiány pótlására majdnem semmi sem történt, noha kíváló szakemberek az ország kellő beerdősítésének tervét régen elkészítették. Az ipari és mezőgazdasági faszükséglet mellett az éghajlat javításának és a csapadék szaporításának szüksége is parancsolólag írja elő a minél nagyobbarányú erdősítést. Ezeken kívül ama sok hasznavehetetlen kisebb-nagyobb terület hasznosítása is, valamint a futóhomok tökéletesebb meg-

kötése, ahol még rengeteg faültetésre és termelésre akadna hely és alkalom. Az állam és társadalom összefogásával, nagy propagandával, az iskolák és cserkészlet bevonásával indítandó meg egy nagyszabású erdősítési terv megvalósítása, úgyhogy az erdőterületek lehetőleg arányosan oszoljanak meg az ország különböző részein.

27. Az Alföld mai szerencsétlen éghajlatának, a pusztító aszálynak, a föld kiszáradásának és elszikesedésének legfőbb oka az erdőhiány mellett az alföldi folyók valóban balkézrel végrehajtott szabályozása. A folyók szabályozásának legutóbbi rikoltó példája a Hortobágy vizének értelmetlen lecsapolása, ami a Hortobágyot egyszerre valósággal sivataggá tette. Ezen a bajon átfogó csatornázással kell segíteni. De csatornázni nemcsak az éghajlat miatt kell, hanem a víziutak kiépítése és az öntözőberendezések létesítése s ezzel a mezőgazdasági termelés fokozása, belterjesebbé tétele céljából is.

Gazdasági terepbeosztás, úthálózat

28. Az ország területét az eredményes agrárpolitika, tökéletesebb termelés és értékesítés érdekében kétféle körzetekbe kell beosztani:

- a) a termelési körzetekbe,
- b) piaci körzetekbe.

A termelési körzetek aszerint alakítandók, hogy egy-egy lehetőleg formailag is összefoglalható vidék talajánál, éghajlatánál és lakossága gazdasági beidegzettségénél s eddigi gazdálkodásánál fogva milyen mértékben alkalmas az egyes fontos mezőgazdasági (kert- és erdőgazdasági) növények termelésére, állatok tenyésztésére.

Igy alakítandók első, második és harmadik osztályú búzatermő, rozs-, árpa-, dohány-, cukorrépa-, szőlő- vagy egyéb gyümölcsstermő és esetleg további osztályozás alapján elhatárolt körzetek. Az agrárpolitikának azután ezekhez a termelési körzetekhez alkalmazkodnia kell a maga úti, víziúti, vasúti, csatornázási építményeivel, állami, községi,

szövetkezeti, öntöző berendezkedéseivel, faiskolaival, kísérleti telepeivel, mintagazdaságaival, állomásaival, raktáraival, rakodóival.

29. A piaci körzetek utak, víziútak, vasútak, piacok és piaci lehetőségek egy-egy alkalmas csomópontja, valamely nagyobb város, gazdasági és művelődési gócpont körül alakítandók. Akként, hogy a piaci körzetek keretében a nagy városi középpont s a körzet többi városai ipari termelvényeiket és kereskedelmi cikkeiket a falvak mezőgazdasági termelvényeivel minél teljesebben és simábban kicserélhessék; a fölösleget pedig könnyen és olcsón továbbítsák más vidékek felé, vagy a külföldre. Az ország ezután építendő út-, vasúti, víziúthálózata már ehhez a piaci körzeti beosztáshoz alkalmazkodjék. A forgalmi középpontokba állítandók a nagy vízi és villamos erőközpontok is a belterjes mezőgazdaság és ipar olcsó üzemi és világítási energiával való ellátására. A tervszerűen kiépített forgalmi középpontok a lehetőségig összehangolandók a termelési körzetekkel és a vármegyei tagozódással. Így pl. a felső Tisza vidékének forgalmi középpontja lehetne Szolnok, amely magába foglalná többek között a bereg—szatmári gyümölcsvidéket, a tokaj-hegyaljai borvidéket, a nyírségi burgonyavidéket a termelési körzetek közül. Az alsó Tisza vidékének forgalmi középpontja Szeged lehetne, a Duna—Tisza közének egyik, talán legszámottevőbb forgalmi középpontja Kecskemét, ahol a dunatiszakai csatorna keresztülhaladna. A termelési és piaci körzetek nagyvonalú átgondolt kiépítése új vérkeringést vinne a vidék mai elmaradottságába, helyes gazdasági decentralizációt a mai kényszeredett és tökéletlen centralizáció helyébe s új egyensúlyt a mai rendszertelenség helyébe. A termelési és piaci körzetek Budapest felé irányuló összehangolásán épülne azután fel a csonka ország méreteihez képest a későbbi jobb időkre is beváló s csak kiegészítésre szoruló új területi gazdasági összetartozandóság és egység.

Olcsó energia, a mezőgazdaság iparosítása, mezőgazdasági ipar, olcsó szállítás

30. A mainál belterjesebb és eredményesebb mezőgazdasági termelés elképzelhetetlen olcsó energia, tehát hatalmas energiaforrások nélkül, melyek kívül kell, hogy álljanak minden magánspekuláción. Ez annyit jelent, hogy a szén, földgáz, vagy vízi és elektromos erőközpontok lehetőleg államosítandók, illetőleg fölépítésük és pedig minél nagyobb számban, mennél nagyobb vonalúan való fölépítésük állami feladat, melynek megvalósítását legfeljebb átháríthatja az állam egészben vagy részben a megyére, piaci körzetekre, városokra. Az olcsó energia az az egyik eszköz, mely a mezőgazdaságot versenyképesé tenni segít az ipari termeléssel szemben, mert nagy és olcsó tőkeerőt visz bele a földbe és előmozdítja a földművelés eliparosítását. Csak olcsó energia fejlesztheti ki a nagyarányú kertgazdálkodást, az öntözést s általában a belterjes gazdálkodás korszerű módszereit, berendezéseit, valamint a fejlett mezőgazdasági ipar nagyarányú kibontakozását, amit az eddigi agrárpolitika olyan végzetesen elhanyagolt. Az olcsó energia nélkülözhetetlen szükséglete, amiben egy a mezőgazdaság a többi termelőágakkal, teszi elengedhetlenné a szénbányák lehető államosítását, de legalább is nagyon erőteljes ellenőrzése és felső irányítása mellett azt is, hogy az állam nagy erdőterületekkel rendelkezék s diktálhassa a szén-, fa-, energiaárakat. Fontos agrárius érdek, hogy a malomipar, a konzervgyártás, a húsfeldolgozóipar, a tejfeldolgozóipar, a cukor- és szeszgyártás minél jobban virágozzék, de egyben arról is gondoskodni kell, hogy mindezek a mezőgazdasági iparágak a gazdaközönség közvetlen köréhez tartozzanak, akár magán, akár részvénytársasági, akár szövetkezeti alapon. Mert ha a földtől elválnak, csak a mezőgazdaság további kifosztásához adnak alkalmat és eszközöket, mint ahogy az ma történik.

31. Amint az olcsó energia a modern mezőgazdasági termelés egyik alapfeltétele, akként az

értékesítésé az olcsó szállítás: vasúton, hajón, autóbuszjáratokkal. Elsősorban ezért valók a vasutak állami kézbe, épígy a nagy hajóstársulatok; az utóbbiak esetleg szövetkezeti kezelésbe, ahol a termelőké maguké a hajó s ők rendelkeznek a tarifa fölött is. A legfontosabb vasutat pótló autóbuszjáratok és villamosvasútak szintén vagy szövetkezeti, vagy községi, illetőleg községközi, esetleg állami kezelésbe valók. A vicinális vasutak sürgősen államosítandók. Gyökeresen szakítani kell úgy a Magyar Államvasutak, mint a folyamhajózás mai sivár és gazdapusztító tarifapolitikájával, mely mindenáron pusztá üzletnek tekinti a vasutat is, a hajózást is. Holott legfeljebb általános előfeltétele minden virágzó vállalkozásnak: mezőgazdaságinak, iparinak, kereskedelmének. Az ország mai csonka állapotában pedig különösen a határ közelében fekvő természetes városi piacaiktól, sokszor vasútvonalaiktól is megfosztott határmenti vidékek részesítendőek kedvezményes szállítási díjtételekben, hogy elszigetelt helyzetüket legalább az olcsó szállítás tegye gazdaságilag elviselhetővé. Egyébként az új vasútépítés is elsősorban a csonka határon volna elkezdendő, az elmetszett vasúti összeköttetések pótlására és a csonka ország stratégiai védelmére.

Többtermelés, jobbtermelés; új termelési ágak

32. A legutóbbi évek egyik legsilányabb gazdaságpolitikai jelszava az volt, amely a búzaválságból akként hirdetett kivezető utat, hogy a búzatermelésről és általában a gabonatermelésről egyszerűen át kell térni az állat-, baromfi-, gyümölcs- és zöldségtermelésre, valamint az ipari-növény-termelésre. Holott a válság nem búzaválság nálunk, hanem egyetemes mezőgazdasági válság és mindenekfölött — messze túl a világkrízis keretein — fogyasztási és értékesítési válság. A búza pedig olyan elemi szükséglete az egész lakosságnak, hogy csak egyharmad, egynegyed része (5—10 millió q) kerül évente kivitelre. A mezőgazdasági válság nem

a mai gazdálkodás teljes felforgatására int, hanem annak csak korszerű, okos kiegészítésére. A búza területét még nagyobbítani is lehet, de csak ott, ahol talaj és éghajlat elsőrangú, világversenyképes búza termelésére alkalmas; viszont más, kevésbé alkalmas vidékeken csökkenteni kell a búzatermelést s olyan termelvényekkel pótolni, amelyek a talajt és éghajlatot szeretik. Így Csonkaberegben, Csonkaszatmárban, a felső Tisza-mentén erősen szaporítani kellene az almafát, diót, Tokajban és a Balaton mentén a szőlőt, a Hortobágyon a lovat, bizonyos vidékeken a cukorrépát, dohányt, városok közelében és a gyümölcsvidékeken a baromfit, szerte az országban a tejtermelést és állattenyésztést, de mindenből, növényből és állatból egyaránt a gondosan kiválogatott és kitermelt tájfajtákat. A növényi és állati tájfajtákat azonban a tiszavidéki búzától a lóig és szarvasmarháig sokkal céltudatosabban kell kitenyészteni és tökéletesíteni, mint eddig történt. A magyar föld olyan csodálatosan tökéletes földrajzi egység, hogy annak meg kell legyen a maga különös állati és növényi világa a mezőgazdaság körében is. Ezért szakítva az eddigi együgyű és vak idegen növény- és háziállatbehozattal, minden fontos mezőgazdasági növényből, háziállatból ki kell termelni kiválogatással és gondos, okos keresztezéssel a sajátosságosan magyar fajokat. A tiszavidéki búza nemesítetlenül is versenyez a leggondosabban, évtizedes munkával kitermelt kanadai manitóbával, nyilvánvaló, hogy nemesítve verné is a manitóbát, főleg ízben. Ugyanígy tovább nemesítendő a magyar bor- és csemegeszőlő, a páratlanul ízes magyar alma, körte, dió, barack és így tovább. A magyar mezőgazdaságnak a többtermelésnél is inkább kell rávetnie magát a jobbtermelésre, a magyar föld istenadta erejét ebben az irányban is kihasználván, mindenütt ott, ahol a minőségi termelésre lehetőség nyílik. Viszont ahol a tömegtermelés adottságai vannak meg, ott a többtermelés erőszakolandó korszerű módszerekkel. E több- és jobbtermelési módszerek tökéletesítésére és terjesztésére, a növényi és

állati tájfajták kitenyésztésére és általános meghonosítására legalább minden termelési körzetben egy-egy állami vagy állami felügyelet alatt álló magán- vagy szövetkezeti mintagazdaság, kísérleti és tenyésztési telep szervezendő. Ezeknek a mintagazdaságoknak és telepeknek kell vidékenként a lakosságot új termelvényeknek, amilyen például nálunk a rizs, len, a magtermelés stb., bevezetésére gyakorlatilag kitanítaniok, faiskoláiknak gyümölcs- és haszonfacsemetével ingyen vagy majdnem ingyen, állattenyésztésüknek nemesített fajállattal olcsón ellátniok.

Érdekképviseltek, szövetkezetek

33. A tökéletesen felépített és hibátlanul működő érdekképviseleti rendszer az acélváza az új nemzeti gazdaságpolitikának (éppúgy, mint a szociálpolitikának), elsősorban a ma legjobban elhanyagolt és háttérbe nyomott nemzeti agrárpolitikának; megakadályozója a falu népe további kizsákmányolásának és félreszorításának; a benne kibontakozó eleven szakegyesületi élet a legfőbb motorja, kitenyésztője a földművelő lakosság gazdasági fejlődésének, virágzásának és sokirányuló érvényesülésének; egyben alapvető feltétele az állam osztályokat áthidaló, kibékítő, összehangoló felsőrendű tevékenységének is. A mai bank- és karteldiktatúrát letörni és a falu gazdasági és politikai függetlenségét kivívni akarni nagyvonalúan kiépített, erős és tevékeny falusi érdekképviseltek nélkül: népbolondítás, régimódi szószátyárkodás.

34. A mezőgazdasági érdekképviselet alapeszméjének — az egy munkakörhöz tartozók együttműködésének — a mezőgazdasági termelésre való kiterjesztése és egyetlen célravezető megvalósítása: a szövetkezeti hálózat. Másfelől a tőkés termeléssel való összehasonlításban a szövetkezet azt a szerepet viszi a mezőgazdasági termelésben, főleg a kisbirtokos gazdálkodásban, mint a kapitalizmus terén a tőkeösszpontosítás. A mezőgazdálkodás eliparosí-

tása csak bizonyos körökre korlátozott mértékig lehetséges. Annyira soha, hogy felvehesse az ipar alapvető sajátságait. Az iparban a nagyüzem a tökéletesebb gazdálkodási forma, a mezőgazdálkodásban a kisüzem, — akármin is igyekeznek hamis statisztikával az ellenkezőjét bizonyítani a századok óta kedvezményekkel, tőkeerővel és hitellel kényeztetett nagybirtok védői — szemben a mai agyonkínzott, hitelhíjas, sehonnan támogatást nem kapó, mindenkitől elhagyott, művelődésében mesterkélten lemarasztott és a mai gazdaságpolitika bűnei miatt gyöngén termelő kisbirtokkal. Nemcsak termelő lehetőségei nagyobbak a kellően felszerelt és okosan, kellő gazdasági műveltséggel vezetett kisbirtoknak, de az ellenállóképessége is minden válság viharában. Csakhogy annak, hogy a kisbirtok (s vele a középbirtok is) minden benne rejlő lehetőséget kifejthesen, több föltétele van. Az első egy olyan gazdaságpolitika, amely nem elnyomója, hanem támogatója a kisbirtoknak; a második az erős érdekképviselő, mely alapot ad egy nagyvonalú agrárpolitika alá s azt kikényszeríti; a harmadik a kisgazdavidág kellő gazdasági műveltsége; és végül a sok kis egyéni erő egymást segítése magában a termelés és értékesítés folyamatában megfelelő tőkeerő biztosításával, amit csak a szövetkezet hozhat meg. De nem az álszövetkezet, amilyen a hazai szövetkezetek túlnyomórésze, melyek nagybanksi igényekkel, részvénytársasági erkölcsökkel pár ember üzleti céljait szolgálják, nagybankszerű fizetéseket osztogatnak és édeskeveset törődnek a tagokkal; hanem a valóságos, önségélyre alapozott szövetkezetek, melyek arra alakulnak, hogy sok kis erőből nagy erőt, sok kistőkből nagytőkét, sok kis hitelképességből nagy hitelképességet szervezzenek és biztosítsák a sok kis- és középgazda kicsi és középzümemének a nagyüzem előnyeit úgy a termelés, mint az értékesítés terén.

35. Kiterjedt és sokoldalú szövetkezeti hálózat nélkül a kis- és középgazda nem folytathat belterjes, korszerű talajművelést, minőségre való növénytermelést és állattenyésztést, hasznothozó tejgazdál-

kodást, tejfeldolgozó ipart, nem kaphat ipari árakat feldolgozott húszállatai után, nem vásárolhat olcsón és nem értékesíthet jól mindenféle fölösleges közvetítés kikapcsolásával, de olcsó és bőséges hitelhez sem juthat. A városi fogyasztóknak is érdekük, hogy a föld nyers és feldolgozott termékei lehetőleg kevés kézen át, tehát olcsóbban jussanak hozzájuk. De még a tisztességes és valóban hivatást betöltő kereskedelemnek is érdeke ez, mert elriaszt sok fölösleges és kártékony elemet a kereskedelemről, másfelől az általános olcsóbbodás révén növeli a nagy néptömegek fogyasztóképességét. Arra kell törekedni, hogy a mezőgazdaság termékeinek minél nagyobb hányada jusson a szövetkezeti hálózat csatornáin a fogyasztóhoz; ez a folyamat nemcsak közvetlenül hat ármérséklően az életre a szövetkezeti forgalom erejéig, hanem messze azon túl a kereskedői árakra való hatásában is.

36. Az eddigi hazai szövetkezeti életnek két főhibája van. Az egyik, hogy a „szövetkezetek“ többnyire elválnak a tagoktól és külön életet élnek, virágzásuk valójában csak pár vezetőembernek jelent nagy fizetést és sok nyereséget; a másik, hogy főleg a fogyasztási szövetkezetek fejlődtek ki nálunk, amelyek bár szintén fontosak, általános agrárius jelentőségükben egyenesen eltörpülnek a termelő, értékesítő és a hitelszövetkezetek mellett. A hitelszövetkezetek sem működnek kifogástalanul, de ennek legfőbb oka az, hogy az igazi kooperatív szövetkezeti szellem sem városainkban, sem falvainkban nem tudott idáig gyökeret verni s a falvak mai gazdasági és művelődési magukra hagyatottsága, elmaradottsága, szervezetlensége, jövedelemben és intézményekben való szegénysége miatt, nem utolsósorban a hitelszövetkezeti adminisztráció drágasága, az aránytalan igazgatói fizetések miatt a központban, ez a szövetkezeti szellem ki sem fejlődhetett. Addig ki sem is fejlődhet, a nagy termelő, értékesítő, fogyasztási és hitelszövetkezeti hálózat ki sem épülhet és roppant hivatását be nem töltheti, míg az egész nemzetben gyökeret nem ver az együtt-

működés gondolata és kényszere, a nagyszerű és ezeroldalu szervezkedés szüksége, míg a szövetkezetekkel párhuzamosan meg nem épülnek az igazi érdekképviseletek s életbe nem lép egy olyan nagyvonalú nemzeti gazdaságpolitika, mely összehangolja majd az állami és társadalmi intézményeket egymással, így a szövetkezeteket is a többi intézménnyel.

Ilyen messze és mélyre tekintő lelki és gazdasági talajelőkészítés után szinte maguktól gombamódon fognak kitermelődni az új magyar gazdasági élet e fontos és nélkülözhetetlen szervei:

- a) a termelő (és beszerző),
- b) az értékesítő,
- c) a hitel- és
- d) a fogyasztási szövetkezetek.

Mezőgazdasági hitel, agrárius nemzeti bank-politika

37. A mezőgazdasági hitel kérdése megoldásának van egy általános hitelpolitikai alapföltétele: az egész magyar hitelélet decentralizálása, azaz a vidéki pénzintézetek függetlenítése a nagybankoktól egyfelől, másfelől a községi takarékpénztári és hitel-szövetkezeti rendszer általános kiépítése. A hitelt Csonka-Magyarországon többek között s alighanem legfőképpen az teszi drágává, hogy a pénz sok kézen megy át, míg a hitelkérőhöz eljut. A nagybankok visszleszámítolási alapon leadnak valamennyi pénzt a vidéki középbanknak, az tovább adja kisebbeknek, a kisbank aztán hallatlanul megdrágítva a falusi zugbankoknak. Így nem csoda, ha a falusi kisember kétszerannyit fizet azért a pénzért, amelyet a budapesti nagybank 4-5%-ért kap a jegybanktól. Az első lépés hiteléletünk decentralizálására az volna, ha a Nemzeti Bank céltudatosan törekednék arra, hogy minél több pénz folyjon szét az ország termelő érhalózatába a vidéki erős pénzintézetek közvetlen zsiróján át s ekként a falusi lakosság is olcsóbb banki pénzhez juthasson. De ezenkívül szükség van a Nemzeti Bank törvényének olyan irányu módosítására is, hogy a jegybank által kihelyezett közvetlen kölcsönöknek a fele mezőgazda-

sági kölcsön, a rendes kereskedelmi váltónál hosszabb lejáratú 6—9 hónapos gazdaváltók útján jusson nemcsak a nagyobb gazdák, hanem hitelképes erős szövetkezetek vagy szövetkezeti központok révén a kisgazdák kezére is.

A Magyar Nemzeti Bank üzletkötési és átutalási forgalma, valamint különösen az értékpapírokra nyújtandó kölcsönök körül követett eljárása mentesítendő a jelenlegi bürokratikus formáktól. A bank van az összességért és nem fordítva.

Községi takarékpénztárak

38. A mezőgazdasági hitel kérdésének gyökere mégis ott van, hogy amint a nagyvárosi ember rendelkezésére állanak hiteligényei kielégítésére a legkülönbözőbb pénzüintézetek, akként legyen meg a falusi és kisvárosi embernek is a maga helyi és kisvárosi pénzüintézete, olyan, amelynek vezetősége könnyűszerrel és igazságosan bírálhassa el a kölcsöntkérő hitelképességét. A falusi és kisvárosi kisember hitelképessége pedig legtöbbször nem is vagyonkájában, hanem becsületességében, munkarejében és szorgalmában van. Viszont a falu pénzüintézete nem lehet a mai zugbank, amely semmi tőkeerővel nem rendelkezik, hanem a nagyvárosi bankoktól függve, onnan kapva a pénzt, uzsorakölcsönöket osztogat s könnyedén bukik, közben elherdálja egy szegény kis falu minden pénzecskéjét. A kisemberek hitelintézetének biztosabb talajon kell állnia, mint a nagybankoknak, csak így adhat olcsó kiskölcsönöket, üzletmenetében pedig nem tűrhető a legkisebb kockázat sem, tehát csak a legszigorúbb értelemben vett takarékpénztári hitelüzletekkel foglalkozhat és minden drága igazgatóság nélkül a legkevesebbre szorított adminisztrációval lássa el feladatát. Mindez a feltétel együtt legtökéletesebben a hivatalszerűen berendezett, a község egész vagyonával és területével fedezett, megbukhatatlan községi takarékpénztárak rendszerében van meg. Arra kell tehát törekedni, hogy egyelőre a nagyobb községekben, azután minden községben megalakuljon

a községi igazgatás szociális és gazdasági kiegészítéseként a községi s esetleg a járási székhelyeken a járási takarékpénztár, a község szegényebb lakossága rendes kisebb hiteligényeinek kielégítésére.

Hitelszövetkezetek

39. A falu és kisváros mezőgazdasági hiteléletének másik alapvető intézménye a hitelszövetkezet, mely főleg a termelő, értékesítő és fogyasztási szövetkezetek tőkével való ellátására és a szövetkezetek életében résztvevő lakosság hiteligényeinek kielégítésére hivatott. A községi takarékpénztár és a hitelszövetkezetek együtt le kell, hogy bonyolítsa a falu lakossága mindennapi hitelszükségletének nagyobbik részét, amint ez például Németországban már évtizedek óta így van.

A magántőke-alapította pénzüintézetek üzletkörét ma, amikor tőkehiány miatt amúgy sem tudnak minden jogos hiteligényt kielégíteni, ez nem érinti, sőt felszabadítja őket a mezőgazdaság beruházási, csak formájában rövidlejáratú, a valóságban hosszú időre szóló kölcsöneitől. A vidéki nagyobb pénzüintézetek minden erejüket és egész kezdeményező képességüket a mozgékonyabb termés- és kivitelfinanszírozás, ipar és kereskedelem szolgálatába állíthatják.

A jelzáloglevél-kibocsátás új rendezése

40. A jelzáloglevél-kibocsátás joga egyetlen nagy, az állam tekintélyével és teljes támogatásával megerősített agrárius hitelintézet számára biztosítandó, hogy ezen a monopóliumon keresztül legalább egy agrárius nagybankja fejlődhessen ki az országnak, szemben a túlnyomórészt ipari, kereskedelmi érdekeltségű többi nagybankkal. Viszont a jelzálogos kölcsönök adásának kötelessége a hitelintézetek között az újjászervezendő Pénzüintézeti Központ által kontingentálandó. Jelzálogkibocsátó nagy agrárius pénzüintézetté kifejleszthető akár a

Magyar Földhitelintézet, akár ennek más agrár-jellegű pénzintézetekkel való egyesítéséből és átszervezéséből keletkező új intézet.

A föld terheinek ideiglenes rendezése

41. A mezőgazdasági hitel végleges rendezéséig, a végzetes földinfláció megakasztására, a törpe-, kis- és középbirtokos rétegek megmentésére, villámgyors törvényhozási és kormányzati intézkedések szükségesek, a szerves reformokat megelőzők. Ezeket az átmeneti életmentő intézkedéseket a következőkben lehetne összefoglalni:

a) Minden árverés 1000 holdnál nem nagyobb birtokra azonnal felfüggesztendő.

b) Hites revizorokkal alaposan átvizsgálandók a földbirtok adósságai s az uzsoraszerű kölcsönök az igazságos és tisztességes mértékig törvényhozásilag törölendők.

c) Az uzsorakölcsönöknek e lecsökkentés után maradt részei az állam részéről államkötvényekkel fizetendők ki.

d) A nem banktartozások közül az iparcikkek, főleg gépek vásárlásából származó adósságok átvizsgálandók s a túlzott vámokból, kiegyensúlyozatlan árviszonyokból adódó áruuzsora földpusztító hatásának ellensúlyozására az állam ezzel megbízott szervei a hitelezőkkel igazságos és méltányos kényesseregyezséget kössenek.

e) Az állam 10 holdon alul engedje el a hátralékos földadót és minden más hátralékos közterhet, 100 holdon alul pedig mérsékelje azokat.

f) Az ezek után megmaradó földterhek törlesztése tekintetében 500 holdon alul ideiglenes könnyítéseket eszközöljön ki.

Mezőgazdasági szakoktatás

42. Mezőgazdaságunk, főleg a kis- és középbirtok gazdasági elmaradottságának egyik legfőbb oka gazdáink korszerű szakismereteinek nagy hiányossága. Sem iskolai rendszerünk, sem a gazdasági élet mai berendezettsége nem alkalmas erre

a nevelő munkára. Ezért mindkét téren gyökeres változások kellenek:

a) Egész elemi, közép- és felsőiskolai rendszerünkön élesen kell végigvonulnia a termő magyar föld iránt való meleg szeretetnek, sokoldalú érdeklődésnek, az életadó magyar földről, annak műveléséről szóló kiváló szakemberek válogatta korszerű gazdasági anyag ismertetésének s az ország agrárius jellegének.

b) Az elemi iskoláknak faluhelyen és kisebb városokban az 5. és 6. osztályban megfelelő mezőgazdasági anyag beillesztésével erős agrárius színezet adandó.

c) A falusi ismétlőiskolák a mai városi gazdasági ismétlőiskola mintájára mindenütt mezőgazdasági irányú ismétlőiskolákká alakítandók át. A 8 osztályú elemi iskola bevezetésével pedig a két felső osztály alakítandó gazdasági jellegű, főleg mezőgazdasági elméleti és gyakorlati anyagú iskolává.

d) A polgári iskolák az általános műveltséghez tartozó anyagon kívül a mostaninál sokkal gazdagabb általános gazdasági és vagylagosan mezőgazdasági, illetőleg ipari és kereskedelmi elméleti és gyakorlati anyag beillesztésével gyökeresen átalakítandók, addig is, míg helyüket egészen el nem foglalja a 8 osztályos elemi iskola felső négy osztálya.

e) A mostani földművesiskolák korszerűen a mezőgazdasági jellegűvé átépített polgári, majd a 8 osztályos elemi iskolákba fokozatosan beolvasztandók.

f) A polgári iskolák 4 osztályának kiegészítéseként felállított 4 osztályos felső mezőgazdasági iskolák mindenütt, ahol csak lehet, kiépítendők s majdan a 8 osztályos elemi iskolák rendszeréhez csatolandók.

g) A falusi elemi iskolák és a mezőgazdasági ismétlőiskolák mellé mindenütt, a városokban pedig ott, ahol erre lehetőség nyílik, valamint a mezőgazdasági jellegű polgári iskolák mellé a birtokreform során kertek és kis mintagazdaságok szervezendők, ahol a gyermekek korukkal növekvő

mértékben gyakorlati oktatásban részesülhessenek, sőt a földművelő munkában is, inkább játékszerűen, résztvehessenek. Ez iskolai mintagazdaságok felszerelése, munkába állítása és felügyelete a birtok-reformmal beállítandó gazdasági oktatók feladata volna. Ezek a kis iskolai mintagazdaságok megfelelő könyvtárral és kis kísérleti műhellyel látandók el.

h) A szorosan mezőgazdasági szakoktatás egységes rendszerbe szedendő s az általános népnevelés rendszerébe illesztett mezőgazdasági oktatási anyaggal összhangba hozandó.

i) A gazdasági egyetemen a szikjavítás s a legfontosabb mezőgazdasági tudományágak számára tanszékek állítandók.

j) A mezőgazdasági szakegyesületek és felsőbb alakulataik, valamint a szövetkezetek és szövetkezeti középpontok vannak arra hivatva elsősorban a gazdasági intézmények közül, hogy az iskolák mezőgazdasági nevelőmunkáját gazdag tapasztalataik révén eleven energiává segítsenek felváltani. Ugy a szakegyesületek, mint a szövetkezetek hivatásszerűen és köteleességszerűen foglalkozzanak tagjaik elméleti és gyakorlati gazdasági továbbképzésével, tanfolyamokat, előadásokat szervezzenek, könyvtárakat és olvasótermeket rendezzenek be.

A föld és gazdaellenes front letörése

43. 1867 óta a ferdén és kényszeredetten fejlődött, kezdettől fogva beteg, minden porcikájában idegen szellemű hazai kapitalizmus kibontakozásával párhuzamosan a magyar állam gazdaságpolitikája ellentétes látszatok mellett is élesen agrárellenésre fordult. Ezt az agrárellenességet csak jólrosszul leplezte az Ausztriával való vámközösség külső helyzeti előnye és az agrárius gondolatot magának kisajátító nagybirtok további gazdasági és politikai virágzása, meg a többé-kevésbé mégis rendelkezésre álló hitel, mely a nagybirtoknál mindig olcsóbb volt, mint a kisgazdával szemben; sőt még az agrárellenes gazdaságpolitikából eredő vesztesé-

geit is jórészt visszaszerezte a nagybirtok azzal, hogy részt kért és vett a banki és nagyipari fronton nem annyira a munkából, mint inkább annak hasznából, mindenféle igazgatósági tagságokon és elnökségeken keresztül. Annál inkább pusztult s jórészt elpusztult a középbirtok és elnyomorodott a kisbirtokosság. A magyar mammutbirtok nemcsak társadalmi és nemzeti kötelezettségeit feledte teljesen ebben a korszakban, semmit sem akarván vállalni önként azokból a közfeladatokból, melyeknek betöltésére teremtdött egykor a rendi világban, de a legrútábban el is árulta az agrárius gondolatot. S mint az agrárius érdekképviseltek mozgatója, mindig kész volt alibit bizonyítani az agrárellenes birtokpolitika számára. Tehát valójában segített az agrárellenes gazdaságpolitika és tőkésfront felépítésében és megerősítésében.

44. Ezt a földellenes gazdaságpolitikát és nagy-tőkés frontot előbb széjjel kell verni, hogy más világ következhesen utána. E széttörendő földellenes hatalmi összefogás megnyilvánulásai: a bankdiktatúra, a mezőgazdasági és ipari termelvények között tátongó árszakadék, a bankipar túltengése, a kartelgarázdálkodás, az agrárellenes ipari rablóvámvédelem, a földellenes, lehetőleg minden terhet a földre visszahárító adópolitika, a földet uzsorakamattal és hitelnincstelenséggel szorongató hitelrendszer. Mind e betegségek közül egyeseket szervezeti reformokkal kell gyógyítani: a bankok alól hitelszervezeti reformokkal s a falu gazdasági — érdekképviselési és szövetkezeti — megszervezésével kihúzni a „vidék” talaját, a bankipart szervezeti reformokkal kivenni a nagybankok karmaiból, az ipari és mezőgazdasági, a mezőgazdasági és kereskedelmi árszínvonalat sokágú, főleg a mezőgazdasági érdekképviseltek túlnyomósága révén szervezeti reformokkal kiegyensúlyozni, a mezőgazdaság számára szervezeti reformokkal biztosítani a most másfelé elvont hiteltőkét, az adóegyenlőtlenséget szervezeti reformokkal egyenlíteni ki stb. De vannak agrárellenes merényletek, melyeket egyszerűen hatalmi

szóval kell megsemmisíteni. Ilyen elsősorban a kartelgarázdálkodás és a mai ipari vámpolitika. Csak olyan kartelt szabad megtűrni, amely valóban nemzetgazdasági vagy világ gazdasági szükségletekből fakad s amelyet éppen ezért az ország érdekvédelmi szervei a munkaadó és munkavállaló oldalon egyaránt jóváhagynak. Minden más kartel irgalmatlanul elpusztítandó s a tilalom nyílt vagy burkolt áthágói kétszeres vagy háromszoros adóval sújtandók. A földpusztító ipari vámokat gyökeres revízió alá kell vonni és a természetes verseny lehetőségének színvonaláig leszállítani a vámtarifákat általában, a gyökértelen, mesterkelt kupónipartól pedig megvonni minden vámvédelmet. A felpezsdülő mezőgazdasági és mezőgazdasági-ipari termelés sokszorta több munkáskezet tudna foglalkoztatni, mint a kényszeredett, protekciós melegházi gyáripár.

A vámok — ipariak és mezőgazdaságiak — csak egyetlen célt szolgálhatnak: az egész nemzeti termelés védelmét. Ha tehát valamely gyökértelen iparág vámvédelme más, értékesebb, nemzeti szempontból fontosabb termelési ágának úgy árt, hogy a kár nagyobb a nyereségnél: el vele! Főleg lehetetlen, hogy a vámvédelem csak jogosulatlan áremelés ürügyéül használtassék, a termelés látható erősítése helyett. Ezenkívül a vámvédelemnek széles dunavölgyi méretű magyar gazdasági horizontba kell beleilleszkednie.

A föld és a tőke mai függőségi viszonyának megfordítása

45. Nyilvánvaló, hogy 1867 óta a magyar föld, annak minden kicsi vagy nagy birtokalakulata, bizonyos mértékig még a mammutbirtokok is, a szervezett nagytőke függvényévé, kiszolgálóivá nyomódtak. Sokkal inkább, mint bárhol a nálunk kapitalistább nyugaton. Ezt a természetellenes, káros, a nemzet zömére és a nemzeti termelésre pusztító hatású állapotot minden rendelkezésre álló eszközzel meg kell változtatni, a termelőosztályok és termelőágak természetes és helyes egyensúlyának hely-

reállításával. Ez az egyensúly pedig a magyar mezőgazdaság s a mezőn gazdálkodó lakosság roppant számánál, gyökeres, őseredeti s rengeteg lefojtott emberértéket rejtő magyarságánál, nemzeti jelentőségénél fogva nem lehet más, mint lényegében a fordítottja a magyar föld és a hazai tőke mostani viszonyának: a tőke függősége a földtől, banknak, iparnak, kereskedelemnek a mezőgazdasággal szemben való függvényszerű viszonya.

Nos, szívesen elismételem: az én agrárius reformtervem e 45 pontjában bizonyval nem nehéz kisebb-nagyobb hibákat kihorgászni, hiszen nem szakember, hanem politikus vetette mindezt papírra. De hogy csak ilyen nagyszabású és gyökeres földreform vezethet célhoz és hogy ennek a földreformnak lényegében akként kell beágyazódnia a magyar agrárius világ, sőt az egész magyar gazdasági élet teljes átépítésébe, ahogyan én nyolc évvel ezelőtt röviden fölvezéltem volt: alig kétséges.

Mindezt nem a magam igazolására írom, legkevésbé pedig a magam szerény személyének érdeméül, hanem két egészen más okból és céllal. Először azért, hogy bemutassam: ime a magyar középosztály silányabb elemeinek mai lázadása, „forradalma“, valójában csak olcsó és kockázat nélküli puccsra és fölforgatásra törése, az „újvilág“ és a „korszerű nacionalizmus“ százféle sületlen jelszavának árnyékában még mindig nem jutott el egy hasonlóan mélyreható, átgondolt és konkrét földreform tervéig. Annak a sok évtizedes elneveltségű, százféle fordított kiválasztásból termett középrétegnek rosszabbfajta elemei, szűkös szemhatáruk és rövidsugarú közvetlen csoportérdekeik keretei között keresik a belső megoldást, a kibontakozást, a szociális kiegyenlítődést, valójában maguknak hajszolnak könnyebb és jobb megélhetést, a nagy dolgozó tömegeket pedig, elsősorban a magyar nemzeti gondolatot idegeiben és időtlen hagyományaiban, testében, lelkében hordozó parasztságot, de a munkás és kispolgári rétegeket is, „a világnézet“ újfajta „fehérpénzével“ szeretnék kifizetni. Ezért beszélnek olyan

keveset a földreformról, no meg azért, mert műveltségük és tájékozottságuk nem ér föl ezeknek a föladataknak magasságáig.

A másik ok és cél, amiért újból leírtam itt az én régi földreform-tervemet: a fölvilágosítás szándéka és a dolgok előbbrevitelének akarata bennem. Nem kis dolog az például, hogy a magyar földkérdésnek legkitünőbb, legszélesebb szemhatárú, legtágabb tájékozottságú és legalaposabb gazdasági kultúrájú fiatal szakembere, Kerék Mihály, a dolgok lényegében, egészen hasonló, az alapvonalakban szinte teljesen azonos eredményekre jutott évtizedes tudományos munkássága során, mint ahova engem inkább a politikai ösztön vezérelt. Óriási megerősödése egy nagy politikai gondolatnak, amikor az intuición és a tudomány találkoznak. De még nagyobb megerősödése, amikor a gondolatot szárnyára veszi egy erős politikai mozgalom, egy nagyhivatású párt, amely mögött hatalmas tömegek sorakoznak. Már pedig ma a független kisgazdapárt elérkezett a maga kiváló vezérének, Eckhardt Tibornak személyében ahhoz az elhatározáshoz, hogy a régen hirdetett, de idáig homloktérbe nem eléggé állított földbirtokpolitikáját egy gyökeres és nagyszabású földreform követelésébe sűrítve bele s egyéb kisebb agrárius, népi követeléseit e földreform köré csoportosítsa. Sorra veszem Kerék Mihály és Eckhardt Tibor tervét.

Kerék Mihály földreformterve

Rövidesen — remélhetőleg minél hamarabb — megjelenik Kerék Mihály nyomás alatt lévő műve „A földkérdés Magyarországon“ címmel. Bizonyosra veszem, hogy ez a könyv, évtizedes kutatás, irodalomból és életből merített tapasztalás, mély és tüzes magyarság és fájdalmas népszerűtet leszűrődött eredménye, nagy és döntő hatást fog gyakorolni az igazán nemzeti magyar közvéleményre a földkérdésben. Magamnak meg, annyi hányattatás és üldöztetés után, annyi sanda félremagyaráztatás hosszú, terméketlen évei után nagy elégtétel, de ennél több: új indí-

tás és nekigyürkőzés a tudat, hogy ime egy lelkes és kitűnő magyar tudós, elsőrangúan fölkészült szakember, egészen más utakon, tudományos módszerekkel, végül lényeg szerint mégis csak oda jutott a földkérdésben, ahova én sokkal kevesebb szaktudással nyolc esztendővel ezelőtt jutottam el.

Kerék Mihály földreformtervének alapvonalai ezek:

Kb. 2,600.000 kataszteri hold szántó, rét, legelő, és 5-600.000 holdnyi erdő adná a reform földalapját, összesen mintegy 3,200.000 kataszteri hold.

A családok száma, akiket a törpebirtokosi nyomorúságból vagy a cselédi és munkási földtelenségből kisbirtokosi sorba kellene emelni: 370-380.000 volna, családtagjaikkal együtt mintegy másfél milliónyi lélek. Ez azt jelenti a valóságban, hogy a jó három millió lelket számláló mezei proletárság fele emberi létföltételekhez jutna s az az óriási méretű megelevenülése a magyar termelő erőknél, ami a reform legfőbb következtése volna, kétségtelenül megalapozná a másik másfélmilliónyi lélek jobbletét is. Ez a téma azonban ez írásban máshová kívánczik, most csak a Kerék Mihály tervének fő vonásait ismertetem.

Kerék Mihály szerint 12—15 hold volna az az átlag, amelyet az új kisbirtok területi mértékének kellene tekinteni. És minden mechanikus, tehát kétes értékű birtokmaximum mellőzésével az új földreform legfőbb keretbeli szabályát abban kellene keresni, hogy minden járás határában a mezőgazdasági földterület 3/4 része legyen 100 holdon aluli kisbirtok és a nagybirtok és középbirtok, igazságosan és észszerűen, a helyi viszonyok és a kialakult értékek figyelembevételével és mentésével a földterületnek csupán 1/4 részén osztozkodhassék.

Kerék Mihály számítása és megftélése szerint tíz év alatt kellene ezt a nagyszabású átalakulást lebonyolítani.

A kisajátítandó földvagyon vételárát 10%-ban készpénzben, 90%-ban 4%-os kamatozású kötvényekben kellene megváltani, az állam közvetítésé-

vel, úgy, hogy az új birtokosok és a régi birtokosok egyaránt csak az állammal kerüljenek a reform során jogi viszonyba.

A földreformmal egyidejűleg, az új kisbirtokok beruházásának egyik legfontosabb föladataként, de azon túl is, a földhöz nem jutó nincstelen és más kisegzisztenciák létének biztosítására nagyarányú kislakásépítést kell lebonyolítani, amely az új telepesek házaival együtt évi 20-22.000 kis családi otthon építését jelentené. Egy-egy ilyen új telek és az azon felépítendő családi ház átlag 2000 P. olcsó, hosszú lejáratú kölcsönnel biztosíthatnák, ami a készpénzzel megváltandó kisajátított birtokrészek vételárával és a beruházásra szánt összegekkel mintegy 70 millióra emelné a telepítési alap évi pénz-szükségletét.

Kerék Mihály számításai szerint tehát mintegy 700 millióra teendő az az összeg, amelyet a magyar államnak mozgósítania kellene tíz év alatt a 3.2 millió holdra terjedő földreform lebonyolítására.

Eckhardt Tibor kaposvári hat pontja

Eckhardt Tibor, a Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt vezére 1938. június 26-án a párt somogymegyei nagygyűlésén egy hat pontból álló érdekes, mondhatni szellemes és az akkori belső viszonyokhoz mértén gyökeresnek is mondható, komoly agrárreform-tervet vázolt föl az ország közvéleménye elé. Érdekes — és szükséges is — ezt a kaposvári hat pontot beiktatni a dolgok fejlődésmenetébe. Nemcsak azért, hogy igazoljuk: a kisgazdapárt e kaposvári programja mennyire megelőzte időrendben is, de átgondoltságban és gyökerességében is, az Imrédy-kormány — csodálatos módon hasonlóan Kaposvárt született — földbirtokpolitikai programját, hanem azért is, hogy rámutassunk e kérdés kiérlelődésének egyik legfontosabb fázisára. Eckhardt Tibornak ez a szép és becsületos elgondolása szerves átmenet a párt régebbi, inkább az úgynevezett „természetes fejlődést“ meg-

gyorsítani kívánó földpolitikája és ama radikális föld-reform között, mely a nagyhivatású párt lelkiismeretében és közvéleményében Eckhardt Tibor személyén keresztül s az ő új földreform programjában mostanáig megérlelődött.

Ime a kaposvári hat pontok:

— Én a földkérdésben hat rövid pontban foglalom össze a magunk álláspontját, amelyekben semmiféle radikalizmus nincs és amelyeket bármely pillanatban magam is vállalnék azzal, hogy haladéktalanul végre tudnám hajtani. Nem hazug ígéretek, nem népbolondítás, hanem komoly, reális és végrehajtható pontok ezek, melyeket úgy tudnék összefoglalni, hogy: *le kell bontani a nagybirtokrendszert*. A földkérdésben ez az egy cél lebeg a szemünk előtt. *A nagybirtok elsorvasztja a népi erőket és az ország társadalmi rendje és békéje szempontjából is komoly nehézséget, sőt veszedelmet jelent*. Ha tehát komolyan és felelősségérzettől áthatva nyúlunk a kérdéshez, akkor először rá kell mutatni arra, hogy az a telepítési törvény, amelyet a közelmúltban, néhány évvel ezelőtt megszavaztak, nem vált be, nem volt komoly és soha a célját elérni nem fogja, ha ezen a vágányon kezelik ezt a kérdést. Amikor ezzel a telepítési törvénnyel kapcsolatban svihákok azt hirdették, hogy új ezredévet alapoznak meg vele, a kisgazdapárt megmondotta, hogy léha porhintés és üres ígérgetés minden olyan földbirtokpolitika, amelyet elegendő pénz nélkül és kellő felhatalmazás nélkül akarnak csinálni.

— Az említett hat pont közül az első az, hogy *meg kell szüntetni azonnal a hitbizományi rendszert*. A nagybirtoknak nincs létjogosultsága az erdőbirtok kivételével. A hitbizomány nem is a XIX. századból, hanem még a XVIII. századból, sőt a középkorból maradt itt. A hitbizományi rendszer olyan jogi akadály és megkötöttség a szabad birtokforgalom útjában, amelyet még a XIX. század liberális politikája sem tudott helyeselni, a XX. század szociális politikája pedig legerősebben el kell

hogy ítélje e mesterkélt akadálnak további fennmaradását.

— A hitbizományoktól különbözik az az egyházi és közületi vagyon, amely bizonyos közérdekű célokat szolgál, mert hiszen ennek a birtoknak jövedelme nem magánérdeket, hanem közérdeket elégít ki. Mégis erre a közületi vagyonra is azt mondom, hogy ámbár a vagyonállagot nem szabad háborítani, mert jó célra megy, de a vagyonkezelést illetőleg, a nagybirtok formáját meg kell szüntetni és az egész közületi vagyont *örökbérletek formájában* kisemberek kezébe kell adni.

— Harmadik helyen szerepel a magyar földbirtokoknál *a bankok és részvénytársaságok kezén levő* vagyon. Ezekkel szemben az álláspontunk egyszerű, világos és visszavonhatatlan: a bank ne gazdálkodjék! A bank végezze a maga mesterségét.

— *A bank-kézen lévő birtok első sorban megérett arra, hogy telepítés vagy észszerű földbirtokpolitika révén a dolgozó nép kezére jusson, örökáron és tulajdonjoggal.* Forma szerint talán nincs bank-kézen, de az eladósodott birtokok értéküknek körülbelül kétharmadrész erejéig — országos átlagban — a bankoknak vannak lekötve, elzálogosítva, megterhelve. Ha volt valaha alkalmas idő arra, hogy nehézségek nélkül lehessen a földbirtokpolitika terén eredményt elérni, most itt van az alkalmas időpont. Azt hiszem, az eladósodott nagybirtok — ha józanul gondolkozik, — csak előnyt láthat abban, el lévén adósodva 66 százalék erejéig, ha átadja földjének 66 százalékát és megszabadul az adósságtól.

— Az első 3 pontban arra mutattam rá, melyek azok a földbirtok kategóriák, amelyek a föld népe részére igénybevehetők volnának. A következő három pontban arra mutatok rá, hogy a felosztásra, telepítésre és parcellázásra alkalmas földbirtokokból kik és milyen módon részesülhessenek. A negyedik pont tehát a következő: *állandósítani kell a nincstelenek és gazda-fiatalság részére is a házhelyhez és kerthez juttatási akciót.* Nem a dögtemető göd-

reit, hanem házépítésre alkalmas, egészséges, magyar családi házak számára házhelynek megfelelő és kerti művelésre is alkalmas félholdas és három-negyedholdas kis parcellákat lehet juttatni. Ne beszéljen családvédelemről senki, aki a családalapítás előfeltételét képező: fedelet a fejünk fölé és földcsekét a talpunk alá — nem adja meg számunkra.

— Az 5-ik pont a következő: a törpebirtokosok megélhetését — akiknek köre egyre nagyobb Magyarországon, hiszen ma már körülbelül másfélmillió lélek van az országban, akiknek földcsekéje öt holdnál kisebb, tehát igen nagy dolgozó kategóriáról van szó — ez a kis föld nem biztosítja.

A törpe és kisbirtokosoknak elsősorban lehetővé kell tenni, hogy földjeiket kiegészítsék és okszerű gazdálkodáshoz szükséges megfelelő földmennyiséget szerezhessenek.

A törpebirtokosok így megfelelő kis birtokhoz jutván, most már a szorgalmas gazdasági cseléd vagy földmunkás nyerjen lehetőséget törpebirtok szerzésére. Vagyis állandó előrehaladás legyen.

— A 6-ik követelés, amely itt, Somogyvármegye népét, hála Istennek, kevésbé érdekli, mert nincs olyan nagy mértékben munkanélküli vagy olyan földműves, akinek idegen határba való telepítéséről kellene gondoskodni. Sajnos azonban, az országban vannak olyan vidékek is, ahol a nincstelenek a lakosság 80 százalékát teszik ki és azokat ott helyben nem lehet semmi körülmények között munkához juttatni. Ezeket *a nincsteleneket le kell telepíteni az ország ritkábban lakott vidékeire*. Nem Amerikában, hanem a mi elhanyagolt parlagunkon épüljenek fel az új magyar községek, az új Mezőkövesdek, az új Balmazújvárosok, az új Békések. Akkor a népi erőnek meglesz a további fejlődési lehetősége. . . Amíg ez nem adatik meg, nincs boldogabb magyar jövő és nincs feltámadás. Itt megfelelő előkészítő munkára is szükség van. Csak utalni akarok arra, hogy az elmúlt kormányzatnak talán a legkárhozatosabb működése az volt, amikor a jószándéktól áthatott fiatal írók ellen, akik vettek

maguknak fáradságot, járták az országot és kutatták a bajok okait és az elszomorító eredményeket talán néha túlzottan, de mindenkor jószándékkal írták meg, bírói eljárást indított. Ha a kormányzat azt akarja, hogy ne magántudósok tárják fel a helyzetet, akkor végezze el maga a falukutatást. Ha egyszer hivatalosan állapíttatnék meg a falu helyzete, megdöbbenő, kétségbeejtő kép tárulna fel az ország előtt. És talán ez is egyik oka annak, miért nem fogtak hozzá a hivatásos falukutatásnak az elvégzéséhez.

A független kisgazda földmunkás és polgári párt új földreformterve

Az a földreformprogram, melyet Eckhardt Tibor legutóbb kidolgozott, tulajdonképpen nem is új, hanem csak logikus továbbépítése, részletesebb kidolgozása a kaposvári hat pontnak, illetőleg az *elvek és keretek* világosabb és határozottabb megfogalmazása.

Alapelvek:

1. Kereken 3 millió katasztrális holdat — túlnyomórészt szántót, kisebb részben legelőt és erdőt — lehetne

a) a bizonyos mértéken túl eladósodott nagybirtoknak és 500 holdon felüli középirtoknak,

b) a hitbizományi nagybirtok túlnyomó részének,

c) az egyházi és iskolai célvagyonsbirtoknak,

d) a nem magyar nemzetiségű idegen állampolgárok birtokainak,

e) a bankok és részvénytársaságok birtokainak,

f) az 500 holdnál nagyobb bérbeadott birtokoknak,

g) a „zsidótörvény“ arányszáma szerint megváltásra kerülő zsidótulajdonban lévő birtokoknak, illetőleg birtokrészeknek,

igénybevételével az új földreform céljaira, nagyobb részében tulajdon, kisebb részében — így a célvagyonnál — kisbérlet vagy örökbérlet formájában, földhasználni.

2. Egyéni igényjogosultság nincs, irányadó a reform megvalósításánál a közérdek. Irányelv pedig: elsősorban a törpebirtokosok kisbirtokosokká erősítése; másodsorban a legalkalmasabb nincstelenek, köztük mindenekelőtt a kisajátított birtokok cselédei, kisbirtokosokká emelése, helyenként törpebirtokosokká, főleg a nagyobb piaci központok közelében, vagy szőlő- és gyümölcstermő vidékekeken; harmadsorban pedig a földbirtokhoz akár földhiány, akár egyéb okból nem jutó földmunkás nincsteleneknek — s velük ipari munkásoknak, kisiparosoknak — házhellyel és házépítési olcsó, hosszú lejáratú kölcsönrel való ellátása.

3. Az állam 500 holdon alul készpénzzel, 500 holdon felül kötvénnyel fizetné a kisajátított birtokot, de a kisajátított nagybirtoknak, főleg a hitbizományok megszüntetésének ellensúlyául, módot nyujtana arra is, hogy a „zsidótörvény“ végrehajtása során földreform céljaira igénybe vett ingatlanoknak, vagy azok részeinek megváltásaként, nagy ipari és bányavállalatok részvényeivel juthassanak kárpótláshoz.

4. A földreformot egy kerettörvény indítsa el azonnal, mely az alapelveket és a végrehajtás tervezetét és irányelveit tartalmazza. Egy év alatt az egész végrehajtási üzemnek *teljes* munkában kell állania, öt év alatt pedig a földreformnak, az új falvak telepítésének és fölépítésének is, nélkülözhetetlen szükséges utak, vasutak, középületek megépítésével együtt, be kell fejeződnie. A befejezett végrehajtást egy új törvény hagyná jóvá.

5. Az új kisbirtokok beruházására családonként átlag 2000 P-t, ott ahol házépítésre is szükség van, további 2000 pengőt kell számítani, amit az állam hosszú lejáratú, olcsó kamatozású kölcsönként nyujtana.

A keretek:

1. A birtokreform földalapja: kereken 3 millió kataszteri hold.

2. A teremtendő kisbirtok átlagos nagysága 15 kataszteri hold, fekvés, piaci helyzet, talajminőség szerint valamivel kisebb vagy nagyobb. A teremtendő új törpebirtok: szőlő- és gyümölcstermő vidéken átlagosan 2 hold, nagyobb városok közelében csupán mezőgazdaságilag hasznosítható területből, átlagosan 5 hold.

3. A végrehajtás vármegyéenként történnék, de úgy, hogy minden járás határában a mezőgazdasági területnek csak egynegyed része lehessen közép- és nagybirtok, a többi 100 holdon aluli kisbirtok — és törpebirtok — legyen.

Utban a gyökeres és szerves föld-reform s a nagyarányú telepítés felé

Könnyelmű dolog volna könnyen venni a földkérdést, gondolván, vagy mondván: hiszen most már minden jó úton van, az új, nagyszabású birtokreformot és telepítést már senkisem akadályozhatja meg. De épen ilyen hiba volna túlértékelni az ellenséges szándékokat, befolyásokat és erőket, bár ezek bizonynyal mindent el fognak követni, hogy a napnál világosabban sürgős és szorongatóan esedékes földreformot és telepítést valamiképen elgáncsolják.

Hideg ésszel, de forró szívvél, Zrinyi szavával „körmössen“ kell hozzálátnunk ehhez a nagy és sorsunkat jobbra fordító vagy elodázása esetén balra döntő reform eszmei és gyakorlati megoldásához.

Az eddig elmondottakban igyekeztem fölvezetni s megmutatni, mennyire az egyetemes nagy magyar ügy kohója ma a földkérdés, benne évezredek hivatásunk, sorsunk, szellemiségünk legdrágább értékei nyers anyagként olvadnak és forrnak és várják egy megújódott Magyarország korszerűvé kalapált életformáiba való beleöntetésüket.

Tököfikók és lelkiismeretlen mellébeszélők lefitymálhatják a földkérdést, a tiszta magyar értelem és a megtisztult magyar lelkiismeret csak azt mondhatja

velem együtt, hogy a magyar föld problémájában benne sűrűsödik az egész magyar glóbus sorsa és jövője, minden más termelő tényezőé, minden más osztályé és társadalmi rétegé, az egész magyar életé, magáé a magyar lété, amely a lenni vagy nem lenni szakadécai közé szorítva sürgős választ vár a kérdésre: *mily szerepet szánunk, milyen fejlődési pályát nyitunk a mi gyönyörű magyar földműves népünk előtt.*

Még mindig nem vezett el végképen a magyar ügy, még mindig nyílik számunkra kibontakozás, még mindig nem jelentkezett a magyarságon kívül nép, nagy európai gondolat, bátorság és erő, hogy helyébe ügorgjék a szentistváni eszmének és pótolja azt az ürt, amit a mi nemzetünk időleges megbénulása és a szentistváni birodalom átmenetinek tetsző összeomlása okozott. De meggyorsult az idők járása fölöttünk. Benne vagyunk abban a történelmi időszakban, amikor „a történelem óralapján“ a percmutató nagyot szökken és megkondul az óraharang. . .“

Nem lehet tovább tétlenül néznünk a mi magyar népünk nyomorúságát, szenvedését, milliók koldusorsát és épen a legjobbakét, a legérdemesebbekét, azokét, akik öntudatlanul is tisztábban őrizték meg a magyarság időtlen céljait és eszményeit, lelkükben és idegeikben, mint azok, akik hangos vásárt ütnek mostanában ezeknek a szent értékeknek — idegen eredetű hamisítványaiból.

És mikor egy nagy lépéssel készülünk előre a Szent István jelölte ősi, romolhatatlan úton, nem hagyhatjuk figyelmen kívül azokat a jelenségeket sem, amelyek önbizalmunkat erősítik, hitünket acélozzák és közeli győzelmünket hirdetik.

Nem lehet véletlen az, hogy mindazok, akik erről a magyar földkérdésről kicsit mélyebben elgondolkoztak, számításokat tettek, *s ténybeli adataikat nem hátráltató és áruló, hanem előreségítő jószándékkal gyűjtötték*, ma már egy nevezőre jutottak az alapvető dolgokban.

Melyek azok az alapelvek, amelyekben vagy kialakult, vagy közvetlenül kialakulóban van ez a közvélemény?

Az új földreform kialakult alapelvei

1) Nagyvonalúság, gyökeresség, szervesség, gyors ütem tervben és végrehajtásban

Halljuk ugyan még és sajnos jó darabig fogjuk alkalmasint ezután is hallani, a gyöngé és legtöbbször nem is jóhiszemű ellenérveket, a régi nótát esetleg új hangszereléssel, hogy hagyni kell a dolgot a „természetes fejlődésre“, a földbirtok magától folyó eldarábolódására, bízzunk mindent továbbra is a „néma földreform“-ra és tartsuk csak meg továbbra is a nagybirtokos rendszert, nehogy városaink élelem nélkül maradjanak, nehogy visszaessék buzakivitelünk, nehogy kenyér és megélhetés nélkül maradjanak a mai nagybirtok cselédei és munkásai... És így tovább. Mintha ócska verkli unt hangjait hallanánk!

Csak hogy ezek és az ilyenféle ellenérvek ma már nem hallgattathatják el a nemzet jobbainak lelkiismeretét, be nem köthetik látó szemét. A Kenéz Béla *Nép és Föld*-jéből vett néhány adattal eléggé bizonyítottam, hogy *világszerte* a kis- és törpebirtok tart el több, aránytalanul, mondhatni *többszörösen* több embert. Néhány kitünően kezelt, dúsan beruházott, belterjesen gazdálkodó nagybirtok és a mai, úttalanságban, vasútalanságban, hiteltelenségben, vagy uzsoraadósságok között vergődő, magára hagyott néhány kisbirtok kiragadott példája és összehasonlítása nem alkalmas arra, hogy megcáfolja az *általánosabb* összehasonlításban és a *nagy számokban* jelentkező törvényszerűségeket. Mégsem lehet véletlen például, hogy a legnagyobbbirtokosabb Fehér megye lakossága a legritkább az ország valamennyi vármegyéi közül, 57.5 lélek egy négyzetkilométeren, alig több, mint fele az országos átlagnak. Mesterkéltségi részlet-statisztika ezeket a riasztó számokat és a belőlük adódó törvényszerűségeket nem moshatja el. Az igazság az, hogy a nagybirtok túltengésével megvert vármegyékben van a legtöbb gyéren betelepített terület: Fejér, Somogy, Komárom, Esztergom, Hajdú, Veszprém, Sopron, Moson, Csongrád, megyékben.

A lecke föl van adva: le kell vezetni a magyar mezei proletárság vizözönnel fenyegető medencéjét, de nem úgy, ahogy a háború előtt gonoszul és lelkiismeretlenül akarták, kivándorlással — ami nagyon hasonlatos volt a mi folyószabályozásaink egy és más, éghajlatot és termőföldet rontó ésszerűtlenségeihez —, nem is akként, ahogy a háború utánig kísérleteztünk apró kis parcellák töméntelen, *drága és gondoskodás-híjjas* osztogatásával, de nem is azon az úton, amint birtokukat minden áron teljes nagyságukban megtartani akaró nagybirtokosaink hirdetik, hogy egyszerűen magán a nagybirtokon kell megoldani a mezei cselédség és munkásság szociális kérdését. Hanem igenis az egyetlen helyes, ésszerű és a magyar egyéniségnek, de a magyar nemzeti feladatoknak is legjobban megfelelő módon: *sok, minél több, mindenestre több százezer új, szabad, független paraszti kisbirtok teremtésével*. Minden más módszer nem gyógyítás, hanem legjobb esetben is jóindulatú kuruzslás volna!

Mert értsük meg, nem tiszta gazdasági kérdés ez, hanem mindenekfölött általános nemzeti kérdés, a föladat elsősorban így hangzik: *hogyan lehet minél több szabad, független, a magyar egyéniség és erő legjobb és legteljesebb kibontakozását biztosító paraszti egzisztenciát teremteni ezen a meglehetősen szűkre maradt mai magyar földön*. Nem mindegy az a nemzet szempontjából és a mi egész európai szerepünk szempontjából sem, hogy 400.000 nyomorgó törpebirtokos vagy nincstelen mezei munkás és cseléd *megmaradva mai függő helyzetében* kerül valamivel, akár sokkal jobb megélhetési viszonyok közé, *vagy hogy ezt a jobb megélhetést szabad kisgazdaként, a maga esze, belső nagy szellemi, testi, erkölcsi erői minden megfeszítésével és kivirágoztatásával érje-e el*. Csak bolond, vagy rosszhiszemű, vagy ostoba ember mondhatja, hogy 400.000 tíz-tizenöt holdas új magyar kisbirtokos család *a faj és a nemzet nagy, örök céljai szempontjából nem nagyobb értékű, mint ugyanannyi, még olyan tisztességesen ellátott gazdasági cseléd és napszámos!* A magyar népi és nemzeti

közösség sohasem válhat más fajták nyájszerű közösségévé: az *egyéni erő* az igazi nagy magyar őserő s aki annak nem akar új utakat nyitni, az a fajta szellemiségre és törzsökére veti a fejszét. A *magyar népi közösség világ végéig elsősorban sok szabad kismagyar meleg otthona és testvéri összefogása, együttese kell hogy legyen.* Igazi nemzeti politikát nem lehet túlnyomó nagy részében proletár népre építeni, legalább is *magyar* nemzeti politikát nem. Minden igazi nagyvonalú magyar nacionalista politikának arra kell törekednie, hogy minél jobban leszorítsa a mezei proletárság számát!

Az az ijesztgetés, hogy esetleg ellátunk 300-400.000 magyar családot, tehát mintegy másfél milliónyi lelket a földreform és telepítés útján, de ugyanakkor, sőt épen ezzel az átalakulással, kihúzzuk a megélhetés alapját legalább ennyi, inkább több, mezei munkás és cseléd alól: ha jóindulatú, a mesék országába utalandó, ha rosszindulatú, a pokol fenekére. Hiszen a kisbirtokos rendszerre való áttérés, ezernyi falu fölépítése, berendezése, rengeteg új ipari szükségletet is teremtené és a szükségletekhez tömeges új vásárlóképességet, az egész életszínvonal fölemelését, új mezei tömegek *ipari* munkába állását és pedig kisipariba és gyáripariba egyaránt, az így megélénkülő és megtermékenyülő szellemi és gazdasági élet sokkal több paraszti elemet sodorna a középosztályba is, viszont a megmaradó mezei munkásság az egész *élet színvonalának* emelkedésével, jobb megszervezettségével és becsületes érdekképviselőiteinek kiépülésével kétségtelesen lassanként az ipari munkásság *szociális* színvonalához közelednék. Nem szólván arról, hogy egy nagyszabású és gyökeres földreformnak egészen általános és minden mezei munkás és kisiparos, sőt ipari munkáscsaládra is kiterjedő családi telekkel és házáépítéssel kell kiegészülnie.

Mindezt összefoglalva elmondhatjuk: igenis közvéleménnyé érik, sőt ért immár az a fölfogás, hogy nem bízhatjuk a földkérdést az úgynevezett szabad forgalomra, a „természetes fejlődésre“, magától való fölaprózódásra, hanem azt *erős kézzel és az egész ország*

területét átfogóan néhány év alatt kell megoldani, de nem mechanikusan, nem kezdetleges földdarabolással, hanem nagyszabású terv alapján, egy nagy szerves belső átalakulás legelső és legnagyobb szabású feladataként, kiindulópontjaként, idegközpontjaként.

2) Telepítés

A csonka ország birtokmegosztásának rendkívüli aránytalansága és az 1920-as birtokreformnak az a kezdetlegessége, hogy *minden község határában külön kis birtokreformot erőszakolt*, megérlelte a gondolatot, hogy egy új földreformnak *országosan* kell kiegyensúlyoznia a földbirtokmegosztás legnagyobb igazságtalanságait és egyenlenségeit. Ez pedig azt jelenti a gyakorlatban, hogy ha egy tiszántúli község, járás, vármegye határában aránylag csak kevés föld áll rendelkezésre a törpebirtokos és nincstelen lakosság nagy számához képest, akkor oda kell telepíteni e parasztság bizonyos részét, ahol több a rendelkezésre álló föld és kisebb számú a lakosság. De a telepítés nemcsak a kisebb-nagyobb arányú népmozgalmat, embereknek egyik vidékről más vidékre való átültetését jelenti, hanem egyben új falvak alapítását, szervezését, fölépítését is. Percig sem lehet kétséges, hogy a nagyon egyenlőtlenül alakult hazai községek határa nem nagyobbítható bizonyos természetes mértéken túl s hogy egy nagyarányú telepítés nem történhet sokezer holdas nagybirtokok területén új faluközösségek alakítása nélkül. Természetes, hogy ilyen telepítéssel kapcsolatos földreform igen jelentékeny anyagi áldozatokat kíván az állam és a társadalom részéről, de sokkal többet is hoz a társadalomnak, már mindjárt a kezdet legkezdetétől fogva. Mert egy falunak fölépítése, a telepés háznak, melléképületeknek, középületeknek, templomoknak, paplakoknak, iskoláknak emelése az egész magyar gazdasági élet ma szinte elképzelhetetlen mértékű megelevenedését hozná, hiszen köztudomású, hogy épen az építkezés szinte valamennyi más iparág tevékenységét jelenti.

A telepítés meglévő falvak vagy városok kereteinek kiszélesbülését, a meglévő tanyavilág kiegészítését

és községeit és vadonátúj községek telepítését jelentené. Egy egész új világot, melynek már a megteremtése pezsgésbe hozná az egész magyar gazdasági és szellemi élet sajnos nagyon is álló vizeit. Gyárpar és kisipar, nagykereskedelem és kiskereskedelem, felsőbb és kisebb képzettségű értelmiség, ez értelmiség fiatalabbjainak ezrei kapnának részt és egyben megélhetést, családi alapot ennek az óriási építő munkának szolgálatában. . .

3) Három millió kataszteri hold

Különös módon bukkan föl mindenütt, ahol komolyan vették a földreformot ez a három milliós szám.

A magam 1930-as földreform-tervében két általános keretet állítottam: az egyik az ezer hold szántó, helyesebben szorosán vett mezőgazdasági terület, (azaz szántó, legelő, rét) maximuma minden község határában; másfelől ugyancsak minden község határában a mezőgazdasági terület $\frac{3}{4}$ részének biztosítása a 100 holdon aluli kisbirtok és törpebirtok számára. Ez a kettős maximálás kerekén 3 millió kataszteri holdat juttatna, szántót, kertet, legelőt és rétet, az új földreform céljaira. Néhány százezer holdnyi erdőterület hozzáadásával még könnyebben kiadódnék ez a három millió holdas terület. Amúgyis régi meggyőződése, hogy a mainál fejlettebb közbirtokossági vagy szövetkezeti formák ép úgy biztosíthatják a modern erdőgazdálkodás alapföltételeit, egy jó erdőtörvény betartását, kisemberek apró erdőbirtokaiból szerveződve, mint a nagybirtok.

Matolcsy Mátyás „Agrárpolitikai feladatok Magyarországon“ című könyvében 3,100.000 holdnyi területet hoz ki egy új birtokreform céljaira „a korlátozott forgalmú birtokok és az 500 kat. holdnál nagyobb terjedelmű szabad forgalmú birtokok 6.6 millió kat. holdnyi területéből.“

Kerék Mihály 2,600.000 kat. holdnyi mezőgazdasági területet — szántó, rét, legelő, — és mintegy 600.000 holdnyi erdőt szán a földreform céljaira, összesen 3,200.000 holdat.

Eckhardt Tibor legújabb földreform-tervében szintén kerekén 3,000.000 kat. holdat hoz ki, mint aránylag könnyen és jogsérelmek nélkül előteremthető földalapot az új birtokreform céljaira.

Mióta a saját szememmel figyelhettem meg a zalai Balaton-parton, mit jelent a kisember számára az erdő a mai magas faárak mellett, milyen áldás csak az évi hulladék fának fölhasználása is, mekkora érték, ha nem is minden esztendőben és tetszés szerint fölhasználható, a még olyan csöppnyi erdő is egy-egy család életében és a családok folytonosságában: azóta szentül vallom, hogy teljességgel értelmetlen és igazságtalan dolog a modern erdőgazdálkodást egyszerűen a nagybirtok vagy állam, vagy a község kizárólagos hatáskörébe utalni. Legyen jó erdőtörvény s történjék gondoskodás annak betartásáról és végrehajtásáról s akkor akár közbirtokossági formák, akár szövetkezeti formák között egy kisbirtok gazdálkodását is természetesen és hasznosan, a közösségre nézve is hasznosan, egészítheti ki a sok kisember kezére jutó erdőbirtok.

Nem szólván arról, hogy riasztó és kiáltó példáit tudjuk annak, nagybirtokok és nagyüzemek kezén a régi, történelmi Magyarország életében hogyan váltak valóságos Karszttá egész erdővel borított hegységek. Magam lovagoltam keresztül a háború előtt Bihar-megye sivataggá változtatott egyik-másik hegyes vidékén és elszörnyedtem a pusztuláson, amit ott láttam. . . Nevetséges és igazságtalan dolog tehát egy-egy lelkiismeretlen mezőgazdasági nagyüzem erdei gazdálkodását a közösség szempontjából jobbnak mondani, mint egy kisbirtokosok vagy éppen törpebirtokosok jól és becsületesen, törvény szerint vezetett közbirtokossági és szövetkezeti erdei gazdálkodását. . .

A Magyarországtól elcsatolt és Jugoszláviához csatolt déli területeken majdnem annyi erdőt adtak át a délszláv kisbirtoknak, mint amennyi szántóföldet. Miért volna éppen csak Csonkamagyarországon érinthetetlen tömb és csak a nagybirtok számára örökre biztosított terület és gazdálkodási forma az erdő?

4) Hetvenöt százaléknyi kis- és törpebirtok

Az új földreform 3 millió holdas területi tervezetét más oldalról írja körül az a fölismerés, hogy a nagy- és középbirtok ne foglaljon el nagyobb helyet az ország mezőgazdasági területéből *sehol* 25%-nál.

Az én 1930-as tervem községenként írja elő a kis- és törpebirtok 75%-os — $\frac{3}{4}$ résznyi — arányát, Kerék Mihály járásonként. Utólag teljesen Kerék Mihálynak adok igazat: a járás olyan nagyobb terület-egység, melynek keretében természetesebben és észszerűbben lehet kiegyensúlyozni ezt a 3 : 1 arányt. E keretben fölöslegessé válik minden mechanikus birtok-maximálás. A földműves nép érdekei szempontjából nem döntően fontos, hogy például egy 20.000 holdas járásban a nagy- és középbirtok számára megmaradó 5000 hold egy kíválóan berendezett és sok embert eltartó, 2.000—3.000 holdas nagybirtokot is magában foglal-e, vagy csak csupán középbirtokot.

Én azonban egy lépéssel szeretnék tovább menni a magam régebbi tervén is e ponton: az erdőt szerintem nagyobb mértékben kellene bele vonni a földreformba, mint ahogy Kerék Mihály is — mintegy 600.000 holddal — tervezi. És a 3 : 1 arányt úgy kellene meghatározni, hogy a nagybirtok és középbirtok *egész* területe ne lehessen több, *erdővel együtt*, mint a járás határának $\frac{1}{4}$ része.

Az előbbieken bőségesen megokoltam, hogy miért nincsen szükség az erdőbirtok *egészen* más elbírálására, általában véve, a földreform során, szemben a szorosabb értelemben vett mezőgazdasági területtel, legfeljebb olyan erdőket illethet meg különleges elbírálás, amelyek nehéz megközelíthetőségük miatt teljesen alkalmatlanok a kisebb birtok keretében való kezelésre.

5) Tíz-tizenkét-tizenöt holdas kisbirtok

Korábban két gondolat kísértett országszerte: egyik az 1920-as földreformé, hogy minden igényt bejelentő kapjon földet, hacsak félholdat is, a másik, amely az előző években szinte népszerű volt, hogy csak

az kapjon földet, akinek megvan a vételára hozzá és a kész beruházása, vagyis hogy a 15 holdas gazda kapjon még 5-10 holdat, vagy a 30 holdas még 20-at, esetleg a 100 holdas további 50-et. Az új földreform sem a törpebirtokok számát nem szaporíthatja számolatlanul és előrelátás híján, sem pedig nagygazdát nem teremthet a kisgazdából. Egyszerűen azért, mert erre nincsen elegendő föld. Hanem igenis átlagos típusként ki kell formálni azt a 10-20 hold között mozgó birtoktípust, amelyből egy család, ha okosan gazdálkodik és megvannak hozzá az általános gazdaságpolitikai feltételek — utak, vasútak, gazdavédő adórendszer, agrárius szellemű vámpolitika, iskolázás, stb. — meg is tud élni.

Természetes, hogy ez a típus nem lehet egyforma nagy Budapest, vagy Debrecen közvetlen közelében és valahol a határszélen, 100 meg 100 kilométernyire a legközelebbi városi piactól. És nem lehet egyforma a sívó homokon, vagy a bácskai és békési televényen, vagy Kecskemét határában, vagy valamely más szőlő- és gyümölcstermő vidék kellős közepén. Magam 1930-as birtokreform-tervemben 6 kat. holdban jelölöm meg a minimumot és 20 kat. holdban a maximumot. Kerék Mihály 12-15 holdban látja ezt az egészséges új kisbirtoktípust, Eckhardt Tibor is ekörül mozog új elgondolásában. Valójában az én 6 és 20 holdas elgondolásom nagyon közel jár a Kerék Mihály 12-15 holdas birtoktípusához, mert hiszen ha az én két számom — 6 és 20 — számtani középátlagát vesszük, 13 holdas átlag jön ki belőle. Ez a megegyezés csupán azért érdekes, hogy milyen különös módon találkoznak egészen más tapasztalati és gondolati alapokból kiinduló tervek ma már a magyar földkérdés körül.

Sőt, hiszen az én 6 holdas birtoktípusom közvetlenül is összevág akár Kerék Mihály, akár Eckhardt Tibor tervével azon a ponton, ahol ők is szükségességgnek vélik az új törpebirtokos egzisztenciák teremtését, részben azért, mert aránylag kevés a rendelkezésre álló föld, részben azért, mert nagyobb városok közelében, ahol a gyümölcs- és zöldségtermelés s a piac közelsége

nagyon fölveri a földek hasznosításának fokát, bizony-nyal fölér 4-5-6 hold más vidékek 15 holdjával is.

Amúgy is számításba kell venni a föld termelékeny-ségének óriási fokozódását egy nagyszabású magyar agrárpolitika évtizedes munkájának termékenyítő ha-tása alatt. Nem nehéz elgondolni azokat az intézmé-nyeket és intézményes változtatásokat, amelyek pár év-tized alatt megkétszerezhetnék, talán megháromszoroz-hatnák a magyar mezei és kertgazdálkodás mai hasznát. Egész gazdaságpolitikánknak akkora ütemet kell vennie, hogy mire a most tervezett 15 holdas új birtok-kok további osztásra kerülnek, akkor már a 7 hold is biztosítsa egy magyar család létét. Csak néhány nyu-gati ország mezőgazdasági eredményeire kell rámu-tatnunk, hogy ne úgy tűnjék fel szemünk előtt ez a cél, mintha — a holdban keresnénk boldogulásunkat. Kerék Mihály mintegy 380.000, túlnyomórészt kisbir-tokos, kisebb részben egészséges törpebirtokos egzisz-tencia teremtését várja a 3,200.000 holdnyi te-rületre terjeszkedő új földreformtól. Ezt a számot bátran irányadónak tekinthetjük az új birtokreform során.

6) Egészséges törpebirtok és rengeteg új családi ház

Már az előbbieken is megemlítettem, hogy nem-csak egészségtelen törpebirtok van, hanem van — fő-leg pedig elképzelhető és teremthető — egészséges törpebirtok is. Nem nehéz tehát már ezen az alapon is szembeszállani azzal a silány érveléssel, hogy nin-csen elegendő föld minden földműves nincksá-len számára, főleg pedig nincs annyi, hogy mindenki-ből legalább is kisbirtokost teremthessünk. *Egy nagy-szabású magyar agrárius és általános gazdasági és pénzügyi politika nemcsak szép számú új, egészséges, családtartó törpebirtokot teremthetne, hanem a mai túlszaporított és főleg minden átgondoltság, céltudatos-ság, főleg pedig pénzügyi és gazdaságpolitikai megtá-masztottság híjján teremtdött, — igen nagy részben az 1920-as földreformmal alakult — törpebirtoknak is életképességet és fejlődésképeséget biztosíthatna.*

Általában a kertgazdálkodás felé fejlődik, finomo-

dik, tökéletesedik világszerte a mezőgazdaság, főleg pedig olyan területeken, ahol a gyümölcsstermelésnek, százféle kerti termelvénynek, szőlőgazdálkodásnak olyan csodálatos lehetőségei adódnak, mint a mi magyar földünkön. Nemcsak a mezőgazdaság halad általában a belterjesebb termelés, az értékesítés, a piacok jobb megszervezettsége felé, hanem a mezei kisk gazdaság is, legalább részben, az elkerteresedés felé. A magyar földnek töméntelen olyan begyökeresedett, vagy begyökerezethető termelvénye van, amivel világviszonylatban is az első közé emelkedhetünk — egyben-másban már emelkedtünk is — és jöhet olyan mértékű kibontakozása ezeknek a belső magyar mezőgazdasági és kertgazdasági lehetőségeknek, hogy Magyarország szinte a gyümölcséből és kerti termelvényeiből is megélhetne nagyjában. . . Bár korántsem mondom, hogy hebehurgya módon, piacok biztosítása nélkül, folytassuk a kertgazdálkodás korlátlan szaporítását. Magyarország sohasem hagyhatja abba a nagyban való buza-termelést, mert hiszen a buza is olyan termése a magyar földnek, legalább is a magyar Alföld tekintélyes részének, amely minőségben, kellő gazdaságpolitikai támasz mellett, egyedülvaló és verhetetlen . . .

Mégis a tíz ujján számíthatja ki minden értelmes ember, hogy *földünk óriási többtermelést és jobbtermelést birna meg*, a földreform tehát nemcsak a nagyobb birtokok elaprózódását jelenti, hanem egészen más gazdaságpolitikát is, sőt nemcsak a mezőgazdasági termelésnek új rendszerét, hanem végeredményben az ipari termelésnek is. Ebből pedig az következik, hogy a 380-400.000 főnyi egészséges, jól berendezkedett új kis- és törpebirtokos egzisztencia mellé, akik pedig önmagukban is mintegy másfél millió lelket jelentenek, hozzá kell számítanunk a régi törpebirtokosok közül azokat, akik az ország gazdaságpolitikai gyógyulásának és színvonalbeli fejlődésének eredményeként a nyomorúságból kiemelkednek lassan, különösen, ha általánossá tesszük s minden magyar állampolgár számára biztosítható alapjává a létminimumnak, egy-egy családi telek igényét és e telken családi ház fölépítését. Egy ilyen nagyarányú családi házépí-

tés folyamata jelentené a hidat a kisbirtokosság, a törpebirtokosság és a nincstelen mezei és ipari munkásság között. Mert *minden mezei munkásnak és minden ipari munkásnak kivétel nélkül biztosítani kellene létének legkisebb alapját: a családi otthont, vagy legalább is annak lehetőségét.* Hiszen a munkásság nagy része bizonynyal megmarad körülményeihez képest továbbra is városi bérházlakónak. Az a birtokreform, amely az új kisbirtokok és az új egészséges törpebirtokok teremtését nem egészíti ki a régi törpebirtokok életképességének emelésével és a törpebirtokokhoz sem jutó mezei és ipari munkásságnak egészséges és meleg családi otthonnal való belső megerősítésével: az a birtokreform nem sokat ér.

A földreformnak az új kisbirtokok és törpebirtokok százezerein túl meg kell építenie a földbirtokok nem jutó és bármi okból nem juttatható mezei és ipari munkásság számára az egészséges családi telkek és házak rendszerét, mint egy nagyszabású szociálpolitika egyik nélkülözhetetlen alapvetését.

7) A birtokreform kiegészülése további, jórészt más osztályokra is kiterjedő szociális és gazdasági reformokkal

Elmondhatjuk, hogy kialakult vagy kialakulóban van a helyes közvélemény afelől is, hogy a földreform nem maradhat magános, egyedülvaló reformalkotás, mint volt az 1920. évi XXXVI. t.-c. a maga végrehajtódásával együtt. Ellenkezőleg: a földreform, ha még oly kitűnő volna is, önmagában véve, csak akkor válhat igazán hasznossá, csak akkor valósulhat meg a maga teljességében és csak akkor töltheti be azt a roppant átalakító szerepet, melyet tőle várunk, ha két irányban is *további reformalkotásokkal*, mondhatni testvérreformokkal, ilyen *reformok egész sorozatával* egészül ki. Ez a kiegészülés egyfelől az agrár-demokrácia intézményes kiépülését, új gazdaságpolitikai rendszerét hozná, másfelől pedig az önkormányzati szellem közigazgatási és gazdaságpolitikai érvényesülését az egész magyar életben s az *általá-*

nos kisember-védelem, elsősorban erőteljes munkás-védelem — szociálpolitikáját.

Sorra veszem, röviden, a két föladatot.

Mit jelent az elszigetelt, sem adópolitikával, sem hitelpolitikával, sem megfelelő árpolitikával, sem igazságos vámpolitikával, sem telepítéssel meg nem támasztott és meg nem toldott földreform, azt eléggé érzékeltetheti ama fentebb közölt adat, hogy 1935. december 31-étől 1936. december 31-éig eltelt idő sokféle gazdaságpolitikai és szociálpolitikai hiányossága mintegy 70.000 kat. holddal csökkentette az 1920-as földreformmal közvetlenül vagy közvetve a kisemberek kezére juttatott mezőgazdasági területet. Még az egészséges kisbirtoknak is lassanként el kell merülnie a mai általános gazdaságpolitikai bajok és hiányosságok tengerében, hát még az újonnan teremtetett és pénzügyileg meg nem alapozott s aztán olcsó hitel nélkül szűkölködő, nagy adókkal sújtott, éles agrár-olló szárai közé fogott, sárba és úttalanságba és nem utolsó sorban gazdasági rendezetlenségbe s hallatlan elmaradottságba fulladó törpe és sovány — „reform-földeket“!

Nyilvánvaló, hogy a mai, úgy egyenes adójában, mint közvetett adójában a kis egzisztenciát, elsősorban a kis falusi földműves vagyontát sújtó s a nagybirtokot és nagytőkét kimélő adórendszerrel át kell térni egy igazságosabb és az egész gazdasági életre kevésbé káros rendszerre. Adópolitikánkat a múltban nagyon élesen jellemezte egy magas állású pénzügyi férfiúnak az én szemrehányásaimra adott ama furcsa felelete, hogy azért kell a kisembert aránylag jobban megfogni adóval, mert *az adja a tömeget*, s a fölfelé, a nagyobb jövedelem és vagyon felé alkalmazandó erőteljesebb adóztatás e nagyobb jövedelmek és vagyonok aránylagos gyér volta miatt nem pótolhatná a kisegzisztenciák százezrei és milliói révén a könnyítésekkel elveszített nagy kincstári bevételeket. Vagyis: azért nincs idáig igazi, komoly, európai értelemben vett progresszió adórendszerünkben, mert ezzel a kincstár rosszul járna. Kezdetlegesebb és elavultabb

adópolitikai gondolkodást még kiagyalni is nehéz volna ennél! Ez a gondolkodás, ez az elmélet s erre a gondolkodásra és elméletre alapozott adórendszer okozta jórészt, hogy a háború óta a kisember, főleg pedig a kisparaszt, végeredményben a vagyonából fizetgette a közterheit, adót, illetéket, a maga termelvényei gyöngé árában és az ipari cikkek magas árában a nagy vámokat. Az idén több adó és illeték-bevételt jelenthet ez a rendszer mindenestre, de jövőre már lényegesen meggyöngülő adóalapot és adóalanyt, tíz és húsz év múltán pedig valóságos romokat a kisközgazdasági és törpebirtokos magyarság világában...

Hát a hitel! Még kis iskolás fiú voltam, mikor szegény édesapám más gazdákkal egyetemben agitált a jobb mezőgazdasági hitel érdekében és küzködött a rossz mezőgazdasági hitelrendszer miatt s azóta is évről-évre, évtizedről-évtizedre hallom az agrárhitel követelésének szövegét, verki motivumként visszatérő követeléseit, szegény jó öreg György Endre értékes írásai jutnak az eszembe, szép külföldi példái a hitelszövetkezet gyönyörű hivatásáról, immár majdnem évszázados aranymondások, a községi takarékpénztárak külföldön annyira bevált rendszerének előnyei, de mindez csak szóban és papiroson. György Endrét régen eltemettük, sajnos sohasem jutott hozzá, hogy életre váltsa sok egészséges kezdeményezését, magam is lassan megöregszen és valóságos belső kétségbeeséssel látom, hogy valójában gyermekkorom óta nem mozdult előre ez a kérdés, pedig ez egyik legőszintébb tükrö az egész mezőgazdasági berendezkedésünknek és ma lényeg szerint ott tartunk a mezőgazdasági hitellel, főleg pedig a kisgazdaságok szempontjából, ahol György Endre ifjú korában voltunk.

Ha azonban kissé mélyebbre nézünk a dolgokba, hamarosan rájövünk, mi ennek a szörnyű egyhelyben topogásnak, unalmas és megúnt aranyigazság-szaválásnak az igazi oka. Az az oka, hogy *nem lehet egészséges mezőgazdasági hitelrendszer teremteni egy alapjaiban és gyökereiben beteg gazdasági világban.* A kisember hitele mindenütt *elsősorban* személyi hi-

tel, minél kisebb a vagyoni és jövedelmi alap, annál inkább, de egészséges *személyi hitel valójában csak ott lehet, ahol önkormányzatra, az önkormányzat alapelveire van fölépítve az egész társadalmi és gazdasági élet.* Egy ezer lakosú falu száz, kétszáz hitelt igénylő lakosának a szó komolyabb és nemesebb és termékenyebb értelmében személyi hitelt nem lehet adni Budapestről és más nagyobb városi centrumok bankjaiból, hanem csak az illető faluban, ahol ismerik Nagy Jánost és Kis Pétert és mindenki tudja, hogy Nagy János elinná a kölcsönt, de Kis Péter megbecsülné és tisztességesen visszafizetné. De, hogy Nagy János és Kis Péter hiteligényét értelmesen és becsületesen el lehessen bírálni, ahhoz erősen decentralizált hitelszervezet kellene, sőt a közigazgatási önkormányzatnak is teljesebb megvalósulása s vele *nagyobb társadalmi felelősségérzet* a legkisebb faluban is. Sőt egyéb is kellene hozzá: a falusi kisgazdák, törpebirtokosok, munkások, kisiparosok komolyabb gazdasági szervezete, érdekképvisellete, amely a legelső fokú természetes ellenőrzést gyakorolná a falu gazdasági életén és tevékenységén. Sőt kellene a *valóságos és nem álszövetkezeti hálózat* kiépülése is, amely Kis Péter és Hajdu András apró egzisztenciájából, becsületéből, munkakészségéből valaminő közösségi fedezeti alapot teremt és fölfokozza az apró egzisztenciák hitelképességét a kölcsönös szolidaritás kötelékei révén...

És a túlzott vámok lebontása is, helyesebben az igazságos és emberséges, a *különböző dolgozó osztályok és rétegek érdekeit kiegyensúlyozó vámrendszer kiépülése* is csak akkor történhet meg, ha nemcsak a gyáriparnak van szava és szószólója mint volt akkor, mikor az autonóm vámtarifa tételeit megállapították, és nemcsak a nagybirtoknak, amelynek már évtizedes, majdnem évszázados kitaposott útjai vannak a nagytőkével való kiegyezésre a kis mezei és városi egzisztenciák, kistermelők és kisfogyasztók rovására, hanem hatalmas szavuk, sőt a Gyosz-énál hatalmasabb szavuk van a mezei dolgozók millióinak is, épen

gazdasági és érdekképviselői szervezettségük, öntudatuk, kialakult életstílusuk és határozott önvédelmük révén...

Én itt most csak futólag említhetem meg és vehetem föl ezeket a gondolatokat, inkább csak azért, hogy érzékeltessem azt a rengeteg tennivalót, azt a mérhetetlen változtatni, javítani valót, amivel mind *megalapozni, támogatni, továbbépíteni, kiegészíteni, körülbástyázni kellene az új földreformot*. Elsősorban magának a földműves népnek életkörébe és az ő külön intézményeinek vagy az elsősorban őt érintő állami és társadalmi intézményeknek kiépítésével. Ide tartozik a mezei munkásság hatékonyabb szociális védelme, mely szintén csak e rétegek tökéletesebb gazdasági és érdekképviselői szervezetein épülhet meg. Miért nem elég hatékony a Nagyatádi Szabó István teremtette megyei munkabérmegállapító bizottság? Azért, mert a mezei munkáságnak nincs igazi szava, helyesebben szavának nincs kellő *szervezeti* nyomatéka, ebben az intézményben, főleg pedig az *intézmény mögött*. És a munkabérvizonyok igazságos és emberes, egyben gazdaságilag is termékenyítő hatású rendezése, a kollektív szerződések rendszerének kötelezővé tétele, a munkás családi házak már többször említett nagyarányú megépítése, átvezet a komolyabb és hatásosabb mezőgazdasági cselédvédelemhez és a mainál sokkal tökéletesebb munkás- és cselédbiztosítás rendezéséhez. Ide tartozik a falusi nép fokozottabb és szervezettebb egészségvédelme, kórházak építése és kórtermek berendezése, melyek elsősorban a nemzet zömének, a falvakon különben is egészségügyileg mindig elmaradottabb magyar földműves betegek elhelyezését, ellátását és gyógyítását céloznák, *a földműves szegénység gyógykezelésének rendezése az egész társadalom anyagi erőiből*, hogy ne kelljen egy-két holdas törpebirtokosnak szegénységi bizonyítvány hijján elesniök az ingyenes vagy kedvezményes gyógykezelés áldásaitól. Ide tartozik az egész Országos Társadalombiztosító Intézet teljes átépítése, decentralizálása és nagyarányú elnépiesítése. Valamint — igazán nem utolsó sorban — a mezei földműves tömegek általá-

nos műveltségének és főleg szellemi műveltségének nagyarányú emelése egész iskola- és nevelési rendszerünknek sőt mondhatni egész művelődési politikánk-nak szerves átépítésével a *mainál sokkal* magyarabb rendszerré... És még sokminden más, amire itt ki nem térhetek.

Mindez pedig valójában nem annyit jelent, legalább is nem elsősorban annyit, hogy az új kisbirtokosoknak juttatott föld fejében a földműves lakosság más rétegei is megfelelő „juttatás”-ban részesüljenek — ez a csapnivaló szó az 1920:XXXVI. tc.-ből való, — hanem inkább azt jelenti, hogy *maguk az új kisbirtokosok sem boldogulhatnak további gazdaságpolitikai és szociális reformok nélkül*, és a többi mezei lakosságnak azért kell százféle módon a hóna alá nyúl-ni, a birtokreformban nem érdekelt kiscgazdáknak is, de az abban nem érdekelt munkás- és cselédi rétegeknek is, mert *a mai gazdaságpolitikai rendszerben el kell pusztúlniok a 20—30—50 holdas gazdáknak is, viszont nem lehet mellékes feladatnak minősíteni a földnélküli rétegek sorsának igen tetemes és sokoldalú megjavítását sem*. Sőt valójában a védelmet, legalább is a gazdaságpolitikai védelmet, még a középbirtokos rétegre is ki kell terjeszteni, mert soha sem szabad elfelejteni, hogy a magyar középosztálynak igazi gerince egy évezreden keresztül a magyar középbirtokosság volt és mindaddig nem is lesz a 48-ashoz hasonló értékű középosztályunk, míg nem sikerül akár az ősi, akár az új magyar középbirtokot létében megszilárdítani és faluja határában végleg meggyökerez-tetni.

De az sem lehet vitás, hogy a földreform *természetes továbbregzése* az egész magyar gazdasági, társadalmi, sőt politikai élet átépítését is el kell indítsa az általános közigazgatási, politikai és gazdaság-szervezeti és érdekképviseleti önkormányzat felé, tehát a nem földműves — ipari, kereskedelmi, értelmiségi — rétegekben is.

A magyar közigazgatás — községi, járási, megyei, városi — őszintébben és teljesebben önkormányzati

átépítését már említettem, mint a földreform sikerének és kiegészülésének egyik döntő föltételét, de részben legtermészetesebb következését is. A szabad kisparaszság nagyarányú megerősödése önkéntelenül is az önkormányzat ősi magyar szellemének általános erősödését hozná magával más társadalmi rétegek, első sorban az *ipari munkásság javára is*.

A szabad kis parasztság közéleti és gazdasági súlyának megerősödése igen jelentékeny nyomást gyakorolna az *általános* szociálpolitikára is, és a munkásságnak is, de az ipari és értelmiségi kispolgárságnak is gyarapítaná szociális jelentőségét s egy olyan rendszer felé sodorná a belső fejlődést, amely kedvez a mindenfajta kisembernek. Egyben a munkásságban az egészséges egyéni szabadság és igény javára billentené a mérleget a túlságos — akár bolsevista, akár nemzetiszocialista — nyájszerű, államszocialista, inkább államkapitalista módszerek ellensúlyául, másfelől pedig a mai elrontott és romlott monopolkapitalizmus, oligarchikus uralmi berendezkedésének fölváltására.

8) Az új birtokreform pénzügyi megalapozása

Itt elérkeztem a földreform legnehezebb kérdéséhez, legsúlyosabb föltételéhez, végső alapjához: az anyagiakhoz. Ellenfeleink, mikor már kifogynak az érvekből, utolsónak, mint valami döntő ütőkártyát vágják ki nagy diadalmasan: *dehát mindezt miből, milyen anyagi forrásokból?* És a kérdés után már zúdíttják is a bizonyítékokat, hogy ezért, meg azért nem lehet, innen sem lehet, onnan sem lehet, sehonnan sem lehet...

Szerencsére bőségesen vannak érveink a magunk igazának bizonyítására, nem utolsó sorban nemzetközi érvényű érveink is. Az a gazdaságpolitikai orthodoxia, — ami ellen különben magam két évtizede küzdök — mely valamikor azt vitatta, hogy a gazdasági gondolat előbbre való a nagy politikai tervnél és célnál s amely még alig néhány esztendővel ezelőtt is egyszerűen gazdasági alapon akarta összeboronálni a Trianonban szétszaggatott középső Dunavölgyét és

Csehszlovákia erejét a nyugati szövetségesek gazdasági támogatásában látta elsősorban, ugyanakkor szinte percnyi időpontra jósolgatta a népszövetségi szankciókkal hajtókörbé hajszolt Olaszország terütekre jutását és csalhatatlan gazdasági érvekkel a harmadik birodalom összeomlására is hetes terminusokat tűzött: alaposan megbukott. Az én szemembe megbukott már akkor, mikor 1914. őszén kiderült, hogy míg azelőtt hiába könyörögtek a magyar művelődési politikusok néhány milliócskát a magyar iskolapolitika megszilárdítására és tökéletesítésére, alig egypár hónappal később számatlan milliók és milliárdok ömlöttek a háború céljaira. Miért? Azért, mert *muszáj* volt. És csak a legutóbbi félévben értük meg, hogy míg korábbi jeles pénzügyminiszterünk és Nemzeti Bank-elnökünk, Imrédy Béla, rettenetes aggályoskodások közben zárta be a kaput bizonyos szociális és honvédelmi szükségletek elől, hivatkozván az ország, a pengő és a Nemzeti Bank pénzügyi helyzetére, addig Imrédy Béla miniszterelnök optimista mosollyal és nagy lelkesedéssel fogott bele a milliárdos honvédelmi beruházási program minél gyorsabb lebonyolításába, nyilván elcsitítván, sőt legyőzvéen magában a valutapolitikus szakember aggodalmait és ellenérveit. S ha a mai kormányzat olyan simán és egyetlen barátságos mellékmondat kiejtése nélkül tette túl magát azon a csekélységen, hogy a milliárdos programot tulajdonképpen Tombor Jenő ny. ezredes és Pethő Sándor vetették bele a magyar közlekedésbe és közvéleménybe, azon sincs okunk csodálkozni, hogy ilyen könnyűszerrel meg tudta győzni Imrédy Béla miniszterelnök Imrédy Béla volt pénzügyminisztert és Nemzeti Bank-elnököt a milliárdos honvédelmi *muszáj*-ról...

Nos ez a „*muszáj*” szó valóban nem kellemes csengésű a magyar léleknek és a magyar fülnek, mert *a magyar ember nem szereti a „kell”-nél többet*. Nincs fogalom és szó, amely olyan mélyen bevilágítana a mi fajtánk, népünk, nemzetünk szelleme és lelke világába, mint az a jó magyar „*kell*” és az idegenből átül-

tetett „muszáj”. Mutatja ez a szó-behozatal hogy milyen ritkán, milyen kivételesen fogadja el a magyar lélek a „kell”-nél több kényszert, a „muszáj”-t.

Hadd idézzem Madách Imre csodálatos kis szatirájának, a „Civilizátor”-nak szövegéből a Stroom úr szájába adott magyarázatát e keserves „muszáj”-nak:

Nem kell, de muszáj.

Lám mily hiányos nyelv az a magyar —
Hogy lenne képes kulturális nyelvnek,
Muszájja sincs, — kell — mintha kérdené,
Kell-é? ki kérdi, ha mondom: muszáj.
E szót: muszáj, jól meg kell ám tanulni.
S ugy értsétek, ha mindjárt kérdem is,
Kell-é? — az is mindig muszájt jelent,
Konkrét példája az önkéntes kölcsön.

Nos, ha Stroom uram, a nagy civilizátor, elég undorító személy a magyarnak Madách e hallatlan érdetességű és aktualitású szatirájában s ha e bizonyos Stroom szigorúan rójjja is meg a kis darab másik főszereplőjét, a magyar István gazdát, amiért gondolkodása „nem germán-keresztény eszmelánc” s ha Istvánnal tartunk is, aki így érvel magyar módra:

„Igen kevés van, ami nem szabad,

A többiben teszi aki mint akar,
s elvetjük Stroom úr számunkra idegenszerű válaszát,
hogy azt mondja:

„Hamis, hamis tan, *aztat kell megírni,*

Hogy mit szabad, a többi tiltva van”,
mégis a „muszáj” ügyében Stroom mesterrel kell tartanunk, akár népszavazással is. Mert valóban ritkák a magyar „muszáj”-ok, de időnként kikerülhetetlenek, s ahogy kikerülhetetlen a honvédelem milliárdos nemzeti kötelezettsége, amely igenis erősebb a „kell”-nél, akként jó lelkiismerettel és tiszta elmével elmondhatjuk: ilyen kötelezettség, ilyen megkerülhetetlen, elodáztatlan és átháríthatatlan „muszáj” a földreform anyagi alapjának minden áron, minden erővel, ha kell a föld alól való előteremtése. S ha a magyar honvédelem céljaira szinte percek alatt az egész nemzeti köz-

vélemény lelkesen szavazta meg, szinte ki nem mondott népszavazással, a milliárdos alapot, akként kell beleélnünk magunkat a földreform újabb miliárdjának föladatába, mindnyájan, a magyarság apraja, nagyja, főleg pedig a nagyja.

És hogy a honvédelmi sürgős föladatokat anyagi fedezetére is nem úgy találtuk ki a milliárd pengőt, hogy azt kutattuk, mit bír el aránylag könnyűszerrel a magyar gazdasági élet, hanem arra feleltünk, *mi az a minimum, amit elő kell teremteni: ugyanezzel a módszerrel kell hozzáfogni ugyanennek a belső kényszernek, valójában önvédelmi kényszernek, egyben honvédelmi kényszernek is, nyomása alatt, a földreform anyagi alapja előteremtéséhez.*

Kérék Mihály a közeli hetekben megjelenő nagy-jelentőségű és bizonyítással nagyhatású könyvében mintegy 700 millió pengőre teszi a szerinte tíz év alatt fölhasználandó új pénzalapját a földreformnak. Én megvallom, bizony keveslem ezt az összeget, amely nyilván csak a legszűkebb értelemben vett kisbirtok felszerelésére és beruházására és egy nagyobb arányú, tíz év alatt mintegy 160—200.000 új családi telepes és munkásház megépítésre volna elegendő. Az én számításom szerint, különösen ha a nélkülözhetetlen közintézmények megszervezését, utak, vasutak, középületek fölépítését is a földreform körébe utaljuk, jóval nagyobb összegre volna szükség, *legalább egy milliárd pengőre, inkább többre, mint kevesebbre s arra is nem tíz év alatt, hanem öt év alatt! Egy percig sem lehet kérdéses, hogy ezt az összeget elő kell teremteni, elő muszáj teremteni s hogy ennek a hatalmas tőkének előteremtésében elől kell járniok a „beati possidentes”-nek, a nagytőkének és a nagybirtoknak.* Az egyiknek inkább pénzben, a másiknak inkább természetben, földben. A nagy vagyonnak is, a nagy jövedelemnek is! *Rendkívüli áldozatok nélkül nem lehet ilyen nagyszabású társadalmi és gazdasági operációkat végrehajtani...*

Ha pedig a magyar gazdasági élet e pillanatban nem bírja meg az újabb milliárdos terhet, akkor meg kell felelni és a felét külföldi kölcsönből kell előte-

remteni. Csak egy bizonyos, hogy előteremteni nemcsak kell, hanem „muszáj” is.

Ez az *erkölcsi* „muszáj” azonban a gazdasági élet világában, ha jól fontolóra vesszük a jövőt, nagyon megenyhül, újból „kell”-lé szelődül, mert hiszen mélyebb előre látással mérlegelve a dolgokat nem kétséges, hogy száz és százezer új és életképes, termelő és fogyasztó, az eddiginél sokkal többet termelő és aránytalanul többet fogyasztó egzisztencia teremtése, megszerveződése, gazdasági fölemelkedése mint *józan, nagystílű és okos befektetést* kamatoztatná a magyar ipar és kereskedelem és hitelélet számára a nagy átalakulásba beleölt százmilliókat.

Vissza Nagyatádi Szabó Istvánhoz!

A magyar történet Mátyás király ragyogó s ami fő, külpolitikailag mindenfelől biztosított és egészséges birodalmának mohácsi összeomlása óta: fájdalmas sorozata az elmaradt, elhibázott, vagy későn jött reformoknak. Vannak gyönyörű oázisok e századok sivatagában, mint „Erdély aranykora”, vannak nagy-szerű kezdeményezések, mint Báthory István lengyel-magyar politikája, vannak a szentistváni hagyományt és a magyar birodalmi nagyságot legalább szellemiekben és meztelen, hatalom nélküli jogokban fenntartó korszakok, amelyek a kelet felé és nyugat felé való magyar védekezés hősiességében és áldozataiban talán még a nagy korszakokat is felülmúlják, így a XVI. század és XVII. század török harcai és németellenes fölkelései, megjelenik a magyar égboltozaton a II. Zrínyi Miklós mélytűző csillaga s bevilágítja rövid időre a magyar glóbuszt, de nem tud a magyar élet napjává válni, mire pedig hivatottsága volna. Zrínyi egy nagy szociális koncepciót is hordoz toldimiklósi lelkében és nemcsak Rákóczi elődje ő, de Kossuth Lajosé is, ám nemzedéke nem hallgat rá. Rákóczi szabadságharca a magyar jobbágyi és zselléri világ önvédelme is, de nem tud — nem is tudhat a szabadságharc

leveretése miatt — magyar uralmi rendszerré válni. S a legfájdalmasabb jelensége e hanyatló századaiban is dicsőséges és mérhetetlen véráldozattal terhes magyar históriának, hogy a nemzeti önvédelem világerők ellen vívott harcai közepette, szinte észrevétlenül, elsikkadt Bethlen Gábor, Zrinyi Miklós, Rákóczi Ferenc felsőbbrendű, mélyen a szentistváni hagyományban gyökeredző szociális szemlélete.

És nincs siratnivalóbb dolog annál, hogy Kossuth Lajos széles, jobbágyfölszabadító művéből is legelébb a szociális gondolat szikkadt ki a 67-es korszak során, igaz utána csakhamar a magyar külpolitikai öncélúság is. A háború után egy remekbe termett magyar paraszt, Nagyatádi Szabó István érezte meg legtisztábban, hol kell keresni a nemzet megújulásának forrását, az *igazi* kossuthi hagyomány (korunkhoz szabott) megelevenítését. Őt is utolérte a nagy magyar szociális újtók végzete, az 1920-as álföldreform homokzátornyára futott az ő büszke gályája is . . .

De mikor Erdősokonyán öt más fiatalabb képviselőtársammal a sirhoz vittük szegény Szabó István koporsóját, földerengett már bennem a szándék és elhatározás: nem hagyhatjuk vele temetni az ő nagy gondolatát is! Nemrégiben véletlenül találkoztam egy minap még magas állást viselt régi vágású vidéki előkelő magyar úrral. Csak névről ismertük azelőtt egymást. De már a második mondatnál együtt bíraltuk keserű szóval középosztályunkat, szinte egymás szájából vettük ki a szót. S csak árnyalati különbség volt szavainkban. Ő azt mondta: nincs más *menekvés*, csak a magyar parasztság. Én meg azt mondtam: nincs más út! Valójában mindkettőnknek igazunk volt, mert *menekvés* a belső és külső összeomlásból és *út* a kibontakozás felé a mai belső zavarból, a napfényre a mai pince életből, a nemzet nagy európai hivatása felé mai megalázó jelentéktelenségünkől: egyes-egyedül csak a magyar földműves nép belső fölszabadulásán, megerősödésén, fölemelkedésén, szellemi, politikai, gazdasági kibontakozásán — ősi szóval — nyeregbeülésén keresztül viszen.

„Magyar urak, nem halljátok?” . . .

TARTALOM

Előszó	3
Magyar történet-magyar parasztság	7
Paraszság és középosztály	22
Mit jelent a nemzet számára a föld népe..	37
Az 1920-as földreform	63
Magam terve	81
Kerék Mihály földreformterve	120
Eckhardt Tibor kaposvári hat pontja	122
A független kisgazda földmunkás és polgári párt új földreformterve	126
Utban a gyökeres és szerves földreform s a nagyarányú telepítés felé	128
Az új földreform kialakult alapelvei	130
Vissza Nagyatádi Szabó Istvánhoz	150

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

CSZIK

az Széchenyi Könyvtár